

BIU Cujas

STEPHANVS FORCA-
TVLVVS IVRISCONSVL-
tus, gratiam enixè referens Henrico
Franco Valesio, Gallorum & Po-
loniæ Regi huius nominis tertio, de-
scribit Valesiorum Heroum originẽ,
inuietum robur, & prosperum im-
perium, hoc primo libro.

Ad Philippum Huraltum Procomitem
Chiuernium, Galliæ Procan-
cellarium.

DEcimum tertiũ labo-
rem suũ fecisset Her-
cules, ex iis, quæ ego
durissima tredecim iã
annis perpeßus sum : vel potius
omnibus suis laboribus facilè præ-

A

STEPHA. FORCAT.

tulisset: nisi forte, hoc ei potissimū laudi quisquam tribuat, quod semet vltro in monte Oëta exulserit: vt scilicet suo potius, quàm alieno scelere interiret, & finem doloris (quem forti animo ferre non poterat) à flammis impetrans, supplicio suo frueretur.

† Sen. in
Hercule
Oëtao.

Refugit ignis: † sed recedentē Hercules insequitur.

Atqui ego non tanti emo fortitudinis famam, clarissime Huralte, qui in virtutis cultu, præsertim iustitiæ, paucos antiquorū tibi comparandos habes: & in Reipublicæ administratione cedis recentiorū nemini. Itaque non possum non, maximā habere gratiam, ac vt referam eniti, Henrico III. Francorum & Poloniæ Regi, nostræ ætatis, vel potius totius æui decus, dū quos fugerē viderem, non ad quē

cōfugerē: macie adeò iā pellucēs,
 vt vegeta vi destitutus per annulū
 traduci posse crederer, propitij in-
 star numinis, mihi adfuit in tēpo-
 re, & vtraq; manu (vt dicitur) salu-
 tē, vitā, & solatiū attulit: cœlestis
 clementiæ specimen quoddā iam
 edens. Atque per nūncium, die no-
 ctūque cōtinuatis itineribus, † re-
 scribens: ne dirum aliquid aduer-
 sus infantes statueretur: ne ve po-
 pulus in densa belli ciuilis nebula
 (propemodum astutiam nonnul-
 lorum agnoscens) & regni labem,
 ac pacis moras valde pertēsus, falsi
 rumoris follibus accenderetur: ne
 denique potentiorum vllus, Rem-
 publicam ægram sanare conten-
 deret durioribus remediis, quam
 ipsa interitura videretur.

Tum perspecta Regis æquanimi-
 tate, multi non de regenda, quam

sustinebant dignitate, sed de augenda æstuâtes & solliciti, vel, qui non tam de vetere pietate asserenda, quã de noua præda congerenda, laborabant, satis consternati fuerûnt. Ij præcipuè, quos ambitio transfuersos agens, non permittebat meditari, quòd multos sibi subditos, sed queri, quod vnum aut alterum superiorem haberêt. Mihi verò, & aliquot selectæ dignitatis viris, ob vnum tantûmodo crimen inclusis, quia audacior premerentur aduersario, refulsit spes: Regem identidem oculis nostris proponens, qui benignitatem suam non sinens ab editissimo regni fastigio superari, eãdem non tantum præcepto, sed etiam exemplo luculento roborauerat: & miseris magis, quàm malis hominibus quotidie opitulabatur:

omnēsque (tanquam nouus quidā
 Æsculapius) extinctos, ad vitam
 reuocabat, & cumulatissimè be-
 neficiis prosequabatur. Sed quo-
 niam vix parituros Regi sentiebā
 eos, quibus iusta & mansueta im-
 perabat, incepti sedulò vota mea
 duplicare, cū me præter solitū,
 nimis formidare cognoscerem:

Οἱ ῥῥαὶ δὲ τροίχες ἔσαν ἐν γναμπτοῖσι
 μέλεσσι.

† Homerus
Iliados. 24.

Id est, recte vero stabant comæ in
 languidis membris. Sed rectior e-
 rat in cœlum meus animus, nec al-
 liud quàm cœlū meditabar, more
 sagacis astrologi, mētem oculóſ-
 que attollēs, vt nautæ sæuiēte pro-
 cella, quò facilius ad optatū (stellis
 ducētibus) perueniāt. Ego itaque
 portum innocentiae non satis fidū
 videns ad salutem, obsecrare Chri-
 stum institi, liberalem sanguinis

fui erogatorem, humani parcissimū: ne me in domo mea, ædi Virginis purissimę vicina, instar victimę iuxta aram, mactari pateretur: néve domus, alioquin amœna, sepulchrum triste mihi, scriptisque meis præberet: sed potius diuinæ auræ Fauonio, vela instituti mei (honorem laudémque regiam enixè vehentis, & iugiter spectantis) implere dignaretur: aut vt saltem victoris, non insidiatoris inertissimi manu interciderem. Et subinde preces meas (sicut Lanam quidam solēt) madefaciebam lachrymans, vt plus ponderis apud deum haberent. Adeò me infelicē esse memor, obliuiscabar me esse Forcatulum. Ex quo in morbum incidi exoratu difficilem, in dies ferè moriens: cum in metu & anxietate iugiter versari, multiplicis

DE ORIGINE VALESIORVM. 4
mortis genus sit: occurrente cre-
brius vigiliarum mearum recor-
datione. Quia pigebat, me non ni-
hil in iure ciuili, & in mitioribus
disciplinis scire, ac nesciri à poste-
ris: nec aliquid vitæ meæ eisdem,
præterquam annos, relinquere.

Tametſi fatear, me non ita pium,
vt velim à Regis occultis aduerſa-
riis ſcripta mea legi, quibus quidẽ
ipſi proculdubio ſapiẽtiores eua-
derent. Maxime hoc in loco, dũ
Valeſiam regalem domum, deſcri-
bere, & vltra omnem inuidiæ nu-
bem, extollere maturo. Vel eo no-
mine, quod eam tu reuerenter co-
lis, amas, & ſuſpicis, O Huralte do-
ctiſſime. Et quia, vt cõiectare poſ-
ſum, pro tua comitate meum co-
natũ facilẽ laudabis, ignoſces in-
dustiæ: vtpote cum ſis in priuatis
amicitiis alẽdis, vt in publicis ne-

A iiij

gotiis gerendis æquè idoneus : & me excusatum habebis nimis fortè de libris meis sollicitū, quos in lucem prodire auentes hætenus eripui, & seruauī, vt Paruū aliquod Palladium, ex vastitate & incēdio. Nec mihi collibuit priscorū Gallorum funera, cultu sumptūque eximia famulari, qui vnà cum defuncto, in rogam coniciebant omnia, quæ viuo, illi chara pretiosaque fuisse, intelligerent. Maximè vero angebar ob quædā à nobis elucubrata, vt Regem (in cuius ære me esse fateor tot iam nominibus obnoxiiū) si possem recrearē, & ne de ipsius mansuetudine dubitasse crederer, dū excelsū imperiū & decus reuereor: postquā illa mihi tot iam experimētis cognoscitur. Tametsi nō diffitear, mihi rem arduā molituro, genium quempiam, o-

†Tulius Cæsar lib. 6. belli Galli.

pus nouum vt audaculo nūciaſſe,
 iactu vnionis†pellucidi:nimirum† *Locus ope-
 ris noui nū-
 ciati, notus
 eſt Iuriſpe-
 ritis.*
 impedire nitebatur ille, meam ex-
 tructionem. Socratis Dæmoni nō
 abſimilis, nihil iubenti, ſed inhi-
 benti, ſi quid auderet minùs lici-
 tum.* Sed cum ego vades locu-
 pletes dediſſem, nihil a me perpe-
 ram factū iri, in ſuſcepto tam pul-
 chro opere, perrexī: Cœlum libe-
 rum aſpiciēs, à quo ſtirps Valeſia,
 vt Liliorum radix, veriſſimè dedu-
 citur. Idque longe antè, quā Fran-
 ci, Pharamonem Regem ſecuti,†
 Galliam vincerent, vt victę ſubue-
 nirent, expulſis Romanis Gothiſ-
 que rerum potentibus. Sed cum
 Romanis prior acriorque fuit cō-
 certatio, alia omnia virtuti ſuæ
 prona exiſtimantibus, cum Gallis
 vero pro ſalute nō pro gloria cer-
 tari. Quemadmodum† ſuo dam-
 no experti feruntur Q. Cepio &
 † *circa an-
 num Chri-
 ſti. 420.*
 † *ſalluſt. in
 Iugur. in
 fine.*

M. Mālius, amisso exercitu. Cuius rei metu, L. Sylla, C. Marij Legatus, & Iugurthæ Regis victor, cōtremuerat. Eò magis quod Cepio, vir pace pessimus, bello bonus habebatur, & genus suum ad Valeriorum familiam nulli Quiritum secundam reuocabat: Et tū Manlij, tum Valerij nomē, Gallis inuisum manebat, longēque infestissimum. Nemo aduersus Gallos, res libentius vtrouis repetitum, ibat: nemo, quam Galli, eisdem restitit alacrius. Ex quò, præsertim M. Manlius, triennio posteaquā Consul extitisset, Gallos, duce Brenno, Senonum principe, vrbe Roma iam potitos, clangore anserum excitatus arcuerat, & vnum eorum, qui tum virtute sua, tum noctis beneficio, in capitolium penè euaserat, † ictū, clypeo coegerat retro ire, atque ita victoriā

† T. Livius
Decad. I.
lib. 5. anno
ante Christi-
stum. 392.

è Gallorum manibus, extorsit.

Qui mox ingruente fame & pestilentia, inducias cum Manlio pepigere. At hic, ex celebri facinore, Capitolini nomen postmodum nactus ad stipulante Senatu & Valerio militum magistro, populum Romanum, tot nationibus aliquando imperaturum, mille pondo auri redemit. Verum Camillo dictatore suadente, loco auri, Gallis, nihil tam impium facere pati ve assuetis, ferrum clam repositum perfidiose eductum fuit. Quæ res, dictu fœda, factu turpior, infausto exitu, Manlium pensavit conscium coniurationis in Gallos, & gladio, & perfidia similiter instructum. Nam postea, detexit ipse apertissime, quanta simulatione ardoris erga Rempublicam, eandem prodere cuperet, & sibi regnum affe-

ctare, idcirco plebem largitione
 deuincere. † Propterea ex rupe
 Tarpeia, qua Gallos depulerat præ-
 cipitatus, dignum ausu suo finem
 accepit, in conspectu Auli & T.
 Manlij fratrum, & L. Valerij pa-
 trui. Quo cū, A. Manlius* sequen-
 te anno consul fuit: & è gente sua
 aliquem fato reliquit Gallorum
 rebus reluctantem. Nec ita mul-
 tis annis post perduellionis suppli-
 cium, Camillo etiam Quiritū Di-
 ctatore † superstitē, quotusquisq;
 enim nescit T. Manliū, Gallis de-
 nuò in Italiam irrumpentibus, &
 iam castrametantibus ad tertium
 ab vrbe lapidem, restitisse, via Sa-
 laria trans pontem Anienis amnis?
 E quorum exercitu vnus processit
 vltra præsidia, & vociferans: quem
 nunc, inquit, Roma fortissimum
 habet, agedum prodeat, vt noster

† Zonaras
 2. Tomo
 historia.

* Tit. Liui.
 decad. I. lib.
 6. circa an-
 num ante
 Christum.
 330.

† Sic Zon-
 ras, sed Li-
 uius Q. Pœ-
 num scribit

duorum euentus, ostendat, vtra
gēs bello sit melior. Tum T. Mā-
lius, qui Lucium patrem, à M. Pó-
ponij Tribuni plebis acerbo do-
minatu vindicauerat, à Dictatore
pugnandi potestatem impetrat.

Hispanico gladio cinctus: scuto
pedestri, scutū galli, auro & versi-
colori veste decori percussit: &
deinde vno atque altero ictu pe-
ctus & humerum fauciauit: tandē

aureum † torquem sanguine re-
spersum, eidem ademit, & se cir-
cumdedit: vnde Torquati cogno-
mento, & aurea corona, ac lauda-
tione, palam donatus est. Nec mi-
nus demum vituperatus nimie se-
ueritatis causa: quia T. Manlio fi-
lio, ex prouocatione Latini hostis
victori, ceruicem cædi iussisset: eo
tantum, quod iniussus, duello ex-
periri voluerat. Exprobatūque

† *Aulus*
Gellius l. 9.
cap. 33. de co-
rona Tit. Li-
uius.

illi fuit, Marci Valerij modestum facinus: qui, Tribunus militū, non nisi permittēte Imperatore, exercitus cum Gallo similiter prouocante, conflixerat: sed haud dubie superandus, nisi coruus repente aduolans, os atque oculos Galli strenue dimicantis, tandiu lancinasset, quoad perterritus ostento necaretur, & Valerio Coruini titulum relinqueret, eius familiæ † impoſterum perennem. Est profecto quod miremur, quare non dixerit Liuius coruum albū fuiſſe, poſtquam eò licentiæ proceſſit, vt auem inauſpicatam, Gallo inſeſtā fingeret, Artemidori ſaltem adiutus ope, qui tradidit: in inſula Gallici Oceani, coruos albis alis diu apparuiſſe,* & cōſulētibus prædiſſe, penes quos bellorum victoria foret. Vt omittam, albū fuiſſe

† *Tit. Liu. lib. 7. Gel-
lius 9 c. 11.
anno. 405.
poſt Romā
conditam.*

* *ſtrabo li.
4. Geogra-
phia.*

prius coruum quam à Pœbo tingeretur, qui quidem.

Inter aues albas vetuit † consistere † ovid. lib. 2. Metamor phoseos.
coruum.

Cæterum puto coruum illum auxiliarem, & tantopere Manlij studiosum, citius Salomonis Regis murmure abactum iri, quam alicuius Galli viribus. Rex enim ille, edocuit dæmones * propul-
* Can. I. 21. dist. 8. Porro.
 sandi & abigendi solennia. Nec dubito quin eiusmodi coruus, potius genius malus quam avis fuerit. Vtpote cum dæmon, variorū animalium imagines accipiat: interdum leonis: ac tum, vt Proclus notat, euanuisse, cum ipsis gallus avis obiiceretur, † Leoni naturaliter
† Proclus in lib. de sacrificio & magia c. I.
 formidolosa. In summam Manlius fateatur necesse est, Gallū quocum depugnauit, nisi præstigiis superari nō potuisse. Atqui è diuer-

fo Gallica gens, paria cum manliis
 & Valeriis fecit, iusto Marte belli-
 gerans non tantum intra Italiam,
 (quam sæpissimè armis petiuit, &
 pauore impleuit) sed etiam dum
 Romanos è Celtico solo eiiceret,
 non semel triūphare solitos, quan-
 do periculum euaserant. Sicuti de
 Peloponnensibus memoriæ tra-
 ditur, propter paucas naues è clas-
 se Attica interceptas aut vexatas:
 nam in Achaïco promontorio, ea
 ratione trophæum constituerunt,
 quia rescuiissent, † Atheniēses vi-
 ctoriæ plusculum adeptos, itidem
 sibi trophæum erexisse. Festiuus
 est id quod C. Caligula Imp. fecit
 in Britanniam traiecturus & eò
 bellum illaturus, nam iuxta littus
 maris milites in acie collocauit, ip-
 se vero triremi conscensa, vix à ter-
 ra paulisper euectus, statim rediit,
 iubens

† *Thucid.*
de bello pe-
loponnesia-
co lib. 2.

iubens cani classicum, & certatim
 conchylia legi, & diripi: vt talium
 spoliolum non minimam partem
 Romanam mitteret, & nuncium de
 subactio gallico Oceano. † Nolim † *Dion Caf*
 ego perſcribere, quoties mea me- *ſus lib. 59.*
 moria, inter motus belli interni,
 de victoribus, victi triumphau-
 rint, & vtrinq; manus in coelum
 complofferint, gratias acturi, cum
 quiſque ſua forte mirum in modum
 letaretur. Proinde ad Romanos
 iterum reducor, quondam aduer-
 ſus Tarquinium Regem vrbe pul-
 ſum, & Hetruſcam, manum pu-
 gnantes, T. Lucretio Tricipitino,
 & P. Valerio, poſt Brutum & Col-
 latinum Conſulibus, tam dubia
 alea, vt vox ex Arſia ſylua noctis
 ſilentio exclamauerit, vno plus
 Hetruſcorum cecidiſſe in praelio.
 Credulitas vulgi fecit, vt Dei ſyl-

† *T. Livius*
lib. 2.

uani vox putaretur:† vtque Valerius Volesi filius Consul, Romam non sine triumphi specie reuertetur, & collegæ suo interempto, funus, mœstitia & apparatu plenū faceret. Vnde tantum cōflauit inuidiæ, quantum sustinere non potuit. Eò magis quod in Velia, colle edito, arcem munitam, & Rege dignam extrueret: sed ab omni perduellis suspicione se liberauit arcis demolitione: in cliuo deinde positæ, & facibus imperij populo submissis. A quo versatili iudicio, laudari mox incepit, & Publicola vocari: lege potissimum lata, de sacrâdo cuiusuis capite, qui regni occupandi consilia iniuisset, & cū diem obiisset, annuo matronarum luctu, honoratus fuit. * Quamobrem multum splendoris Valeriæ familiæ ac posteritati accessit,

* *plin. in-*
nior, de vi-
ris illustri-
bns.

& præluxit: † quantum, inquam,
 & ad virtutem, & ad superbiã suf-
 fecerit, Maximè vbi (sicut paulo
 antè diximus) corui præcipua ope-
 ra, gallum equitem contigit supe-
 rari. Cæterũ, defuere tandem Va-
 leriis coruorum subsidia : nisi si
 quibus bello cæsi & iacentes escã
 ipsi præbuerunt. Quamquam alias
 nationes terruerint, vt Siculos,
 Coruini titulũ mordicus retinen-
 tes. Præcipuè M. Valerius Maxi-
 mus, qui Messanam Sicilię urbem,
 expugnauit, & rebellantem atro-
 citer vltus est: inde sortitus, Messa-
 læ nomen, & tabulam prælij (quo
 Carthaginienses cum Hierone Si-
 ciliæ Rege deuicerat) egregiè pi-
 ctam, in latere curiæ Hostiliæ pro-
 posuit, * anno ab vrbe condita.

† de Vale-
 ria familia
 Raphael Vo-
 laterranus.
 Anthro-
 pologia lib. 2.

* Plin. histo-
 rie natu-
 ralis. 35.
 cap. 4.

Messala Corvinus, Octauij Aug. ætate
minimè neglexit, orator tersus &
cum primis elegans, nec ab armo-
rum peritia alienus: vt testatur Ti-
bullus, ipsius æqualis & comes, dū
in Galliam res gestum proficisce-
retur, ne se, magis carminum pe-
dibus modum dare, quam manu
expeditum in acie, ostēderet. Hoc
modo alloquitur: †

† lib. 4. ele-
gia. 1. &
lib. 1. elegia.
7.

*Te, Messala, canam, quamquā mea
cognita virtus*

*Terret, vt infirmæ valeant subsiste-
re vires:*

Et paulò post:

*Nō te vicino remorabitur obuia Marti
Gallia: nec latis audax Hispania terris.*

Venit enim Messala Augusti le-
gatus, ad Pyrenem montem Gal-
los dirimentem ab Hispania, vt
idem poëta patefacit ad eundem
Messalam, de communibus belli

negotiis scribens.

*Non sine me est tibi partus honos:
tua bella Pyrene.*

*Testis, & Oceani littora Sancto-
nici.*

Planè, Valerius Messala hæc impu-
nè gerere potuit in Gallia, post-
quam Iulius Cæsar in ea octogin-
ta oppida ceperat, & trecentos po-
pulos Romano subdiderat† impe-
rio: non tam suis armis quam mu-
tuo Gallorum dissidio. Cùm He-
dui in Burgundia, Aruenos & Se-
nonas fretos Germanorum auxi-
liis, impeterent: nec se illis integris
valere arbitrarentur. Quæ ex dis-
cordia Cæsar optimam prædam fe-
cit: & noui imperij sibi fundamē-
ta iecit, & firmauit. Nam compa-
rato è Gallia exercitu, Pompeio
restitit ac senatui: * delectu etiam

† Plur. in
Iulio Stra-
bo lib. 4.
Geogr.

* Lucanus
lib. 1.

STEPHA. FORCAT.

*Qua Rhodanus raptum velocibus
undis:*

In mare fert Ararim.

† Iul. Caesar
lib. 3. de bel-
lo Gallico.

An non etiam Cæsar, euocato equitatu Tolosatū & Narbonensium, sese muniuit aduersus reliquos Gallos trepidans? sane † in Aquitania, vbi confligendum sibi preuidebat, eo fere in loco, in quo L. Manlius proconsul fuga, sibi cōsuluisset, & L. Valerius Præconius Legatus occubuisset, pulso exercitu. Ita vt aura quædam gallici roboris, florem Romani nominis penè abstulisset. Atqui Valerius prius vitam, quam exercitum amiserat, in ripa Ligeris fluuij, Aquitano limite. Namque duello anticipi congredi ausus fuerat Valerius, cum Moritasgo Senonū Regulo, Cauarini postea Regis, itidē a Cæsare constituti fratre: * quem

* de hoc Cæsar lib. 5. de bello Gall.

à Brenno Italiæ victore oriūdum fama iactabat, Parisiis finitimis, & fœderatis amicissimum. Sunt qui scripserint, Valeriū primo detrectasse conditionem pugnae, cū diceret, se ducis non militis mortem velle oppetere. Sed non tanti est, vt blandiar, rem incompertam asserere, præsertim cū liquidò probatum sit, vtrūque tātis animis ac viribus cominus contendisse, vt vtercunque vinceret, nulli debeat esse miraculo. Non erat oblitus Moritasgus impiger iuuenis, inoliti in Gallia moris, hostem ad singulare certamen prouocandi, † concussis & collisis ad ^{† Diod. Sicul. lib. 6.} certamen armis: & experturum se dicere, nū Coruus ille, Valerij conatibus prosper, gallū posset effugere. E diuerso Valerius, homo romana cura eruditus & generosus,

B iij

regerere sæpiusculè, gallū in suo
sterquilinio ferocem esse. Deinde
ad suos milites conuersus, vereor,
inquit, ne hunc istū egregium bel-
latorem, lorica auro vermiculato,
& monili aureo, pictum verius,
quàm ornatū, Venus aliqua sub-
ducat & è manibus mihi eripiat, vt
olim Paridem cum meliore Me-

† *Homerus* nelao certātem. † Τὸν δ' ἐξήπαξ ἄφρο
Iliados l. 3. δὴ τῇ καὶ δ' εἰς ἐν θαλάμῳ ἐνώδει.

id est, hunc vero rapuit Venus, &
constituit in thalamo odorifero.
Eiusmodi dicterio, Moritasgum
plus quàm tubicine vllo inflam-
matum accepi, cū præcipuè
Græcum idioma calleret, Gal-
lis* eo tempore vsitatissimum. Ita-
que minari, se breui facturum, vt
Valerij anima instar verni serpen-
tis, exuias suas relinqueret, & no-
uo corpore clauderetur. Quippe

* *Iul. Cesar*
lib. 6. belli.
Gallici.

cùm Galli, ea tempestate Pythagoram insecuti, persuasionem † retinerent animę æternę quidem, sed morte ipsa in alia subinde corpora migrātis: inquilini pauperis imitamento.

† *Ammianus Marcellinus lib. 15. Lucanus li. 1.*

Inderuendi.

In ferrum mēs prona viris, animæque capaces.

Mortis, & ignauū est redituri parere vitæ.

Cōsultos fuisse constat Druidas, summos Gallorum philosophos, de duelli euētu, & omen ex nomine Valerij duxisse, quia in defūcti humatione veteres nouissimo loco subderent: *vale: nos te ordine, quo natura * permiserit, cuncti sequemur.*

Ideo confidentius Gallus insiluit in Valerium auro pariter multo splendidum, vt ambo tam ob prædam quàm ob vitam dimicaturi,

* *Seruius 3. eneid. & magna supremū vocemur.*

* Mars
deus Gallo-
rum ab Vl-
piano in
fragmentis
titul. de hæ-
redis in-
stit. Caesar
lib. 6.

credi possent, Sed imprimis pre-
tutus est Martem † patrium Gallis
prestitum Moritasgus, vt si quid
superesset ex deuicta pridem Ro-
ma inuidie, id omne in suum caput
redundaret. Mox tanto ardore gla-
dium strinxit, mox tanto exceptus
est, vt solus euictus potuerit inter-
pretari potiore. Ex equo pugna-
se ipsos, vetus autor tradidit, & va-
rio teli genere, atque animo, telis
omnibus prestantiore. Ictus Galli
equus, spiculo, inter iubam & cer-
uicem, prioribus sese erexit pedi-
bus, & magna vi caput quatens,
fessorem excussit. Qui mox à gra-
ui casu surgens, iraque vel pudore
accensus, similiter equum Valerij
tragula percussit: & hostem quo-
que peditem reddidit. Adeò tunc
recredui pugna, vt nullum aliud
dimicandi tempus habuisse vide-

rētur. Rursus Moritasgus morē im-
 patiēs, obsecrare Martē, ne inultā
 fineret perfidiam, qua Romani
 proceres, Camilli auspiciis, Gallos
 Senonas, victores iustos circūscri-
 psissent. Non abs re, profectò, de
 eo facinore mihi questus censetur
 Senonū regulus: cū Romani Fidei
 statuam venerabundi, iuxta Iouē
 Maximum in Capitolio locaue-
 rint. * Hinc præclarè Ennius:

*O fides alma, apta pennis & iussu-
 randum Iouis.*

*.Cic. lib.3.
 offi.

Nec mirum est, Romanos pennas
 Fidei adiecisse, quæ tam leuiter ab
 eis euolauerit, nec impunè, numi-
 ne vindictam sustinente, & hæte-
 nus differente: quando Gallus La-
 tini scuto, scutum suū percuti sen-
 sit: & dextra pugionem Hispani-
 cum arripiens, eiusdem ilia morti-
 fere lauciauit, Romanosque vinci

posse docuit: Atque cum morte
luctatē Valeriū reliquit: quoad
illustrem animam, indignans, per
vulnus ageret. Parum ei restabat
animę, cū Galli circumflexere,
ferocię multum adhuc in vultu, re-
tinentem: & Coruum insigne scu-
ti sugillauere à gallo edomitū: alij
malebāt ab accipitre, propter vim
celerrimę concertationis. Sicut

† *Trist. li.*
27.

Antiochus Syrię Rex, † accipiter
antiquitus appellabatur, propter
audaciam & celeritatem, in aliorū
regnis eripiendis, singularem. Po-
stulauere Romani, corpus Vale-
rij, inferias duci suo exhibituri, at-
que id facillimē impetrarunt, hu-
manę fortis contemplatione, sine
pretio: nec enim auro, poscētibus
vendidit exanimium, vt Achilles*
Hectorē Priamo patri, Regi sup-
plici: sed detractis tantū spoliis,

* *Hom. Illia-
dos. 24.*
*Cic. 1. Tus-
cul.*

DE ORIGINE VALESIO. 15
& numini vltori dedicatis, vltro
sepeliendum concessit. Nisi Gal-
lus cum Achille apud Accium di-
cturus esset:

*Imò enim verò corpus Priamo red-
didi, Hectorem abstuli.*

Tantum abest vt Pausaniæ assen-
tiar, comminiscenti, Gallos Seno-
nas, prælio decernentes contra A-
theniensem ducem Cydium, † ne- † *Pausan.*
minem suorum honore sepulchri *in Phocis.*
donasse, vel cespite solo texisse.

Sed Græcis in historia immodicis,
per me liceat scripto vlcisci eos, à
quibus manifestissimè conto &
telo vapularunt. Nam nec Cæsar
tacuit Gallorum funera sumptuo-
sa extitisse. * Sanè vbi rescivit L. * *Iulius Cæ*
Manlius Proconsul, Rhemis de- *sar lib.6. de*
gens, Valerium pari animo, impa- *bello Gall.*
ri fortuna, cum Moritasgo in cer- *de Mā-*
tamen descendisse, & occubuisse, *lio lib.3.*

diligenter ad suos properauit, breui discessurus amissis impedimentis, & ferè ad internecionem deletis copiis in traiectu Ligeris, solo metu cursum extimulante, cùm Gallus vetuisset fugiètes amplius accèdi, & in rabiem inclusos efferrari. Non aliter quam longè antè Camillus Dictator, post pugnam cum Gallis commissam, nauigia desiderantibus, ex Senatus decreto concessit, vt Tyberim commodè traicerent, & † per viam agri Promptini, liberrimè cōmearent: cui, pòst, Gallicæ nomen inditum fuit, ab hostis discedentis nuncupatione. Sicut etiam Senonũ princeps, Moritasgus, se VALESIVM appellari gavisus fertur, à deuictò Valerio, & effosso fermè militiæ Latinæ oculo. An quoque ignoramus, vrbem Senam, in Ita-

† *Iulius**Front. li. 2.**Stratage-**matu ca. 6.*

DE ORIGINE VALESIOR. 16
lia dictam prisco fastu, Quiritum,
quod inde alterna sorte belli gal-
los pepulissent. † Sic etiam.

† Polyb. lib.
2. historie
oid. 6. me-
tamorphos.

*Marsya nomen habet Phrygiæ li-
quidissimus amnis:*

Quia in eius ripa, Apollo cū
Marsya satyro de sapientia & can-
tu disceptauerit, & victo cutē de-
traxerit: * Ne quis miretur oram

* Xenoph.
in Cyri. ex-
peditione.

illam, in quam, Valerio perempto,
Moritasgus cōcesserat, ut sibi gra-
tissimam, nec ita multo itinere à
Parisiis & Senonibus distantem,
Valesiæ nomine tunc insignitam:
quando, Valerios & Furios, ex Va-
lesiis & Fusiis primū dici cœptos,
Romani norūt: claro Appij Clau-
dij cæci imitatu: si quidem Pom-
ponio Iuriscōsulto fidimus. † Ita-
que nō difficulter pristinus vigor,
voci Valesiæ restitut⁹ est: ut omit-
tam, non deesse qui hodie, pro Pa-

† l. 2. §. 6.
quidem. ff.
de orig. iur.
Quint. lib.
1. cap. 5.

rifiis blandiûs & delicatius Parisios pronuncient. Et hic finis fuit L. Valerij nobilissimi viri & confidentis: vt qui iam dubitare inceperat quid factururus esset, domita prorsus Gallia, quam suo sanguine & nomine, reflante fato votis, illustrauit. Perfecit huius Gallicæ victoriæ, & Valesij tituli, tam iusto Marte, parti iucundissima recordatio, vt REX Philippus III. re† & cognomento Arduus, eodem mirificè delectaretur, necnon agro Comitatuque Valesio, in Gallia Galliæ sito: argutus certè rerû deligendarum arbiter, & vt semel dicam, filius Diuo Ludouico parente dignissimus, atque eiusdem in Lybica expeditione comes, sicut & fortunæ. Nam vt pater Rex, dū Tunctum oppidum obsidet, oppugnâtque, inexorabili febre intercidit

† Philippe
le Hardy
audax

Æmylio,
regnare cœ-
pit 1270.

Nicol. Gil-
lius in an-
nalibus.

tercidit, sic & filius in obsidione† ^{† Ruscino}
 Ruscinonis : superstitibus ex Isa- ^{Perpignant}
 bella Aragonia duobus filiis, toti- ^{P. Metæ lib.}
 dem syderibus splēdidissimis, nē- ^{2. cap. 5.}
 pē Philippo, Rege designato, Ca-
 rolo, Comite Valesio, roboris, cō-
 filij, & comitatis incredibilis, prin-
 cipe valētissimo. Qui fratrē Philip-
 pū ex forma speciosa & decore, Pul-
 chri nomine insignitū, reuereri &
 diligere assueuerat, summo Fran-
 cię bono. Quid enim est ad regna
 stabilienda aptius fratrum consen-
 su & amicitia ? quam vetus autor
 Agathius Smyrneus, in Frācorum
 Regibus iā suo seculo laudauit, &
 demiratus est. * Quoquidē Childe ^{* in lib. de}
 bertus Clotarius, Clodomirus & ^{bello Gottho}
 Theodericus, † Clodouei Regis ^{rum. I. anno}
 liberi, imperitabāt vnanimēs, Lu- ^{Christi.}
 tetiæ, Sueffonum, Aureliæ, ac Me- ^{316.}
 tensium : Reges, sic partiti curam ^{† Hic no-}
^{thus erat,}
^{Io. Tilio au-}
^{tore.}

& ditionem sine æmulatione, cōcordes, & aliorum Principum iurgiis sedandis (vt ille scripsit) apprimè accomodati. Quare ipsorum imperium in diēs longius sese exerebat, & cum fraterna concordia coalescebat, trāsibátque ad nepotes & posteros. Quę foelicitas magis ac magis inualuit, postquam consultissimè decreuere Franci, è filiis Regum natu maximo, cuique sceptrum tantūmodo tribuerunt: ceteris autem, regionū Ducatus vel Comitatus honore nobile, instar portionis, naturæ lege liberis præstitutę, Appanagium vulgò appellatur in regali sobole. Cuiusmodi Dagobertus Rex, Clotarij filius, Ariberto fratri concessit ex procerū hortatu: ita vt Tolosam, & quicquid à saltu Pyreneo ad Ligerim flumē protenditur, teneret:

expresso fœdere, ne vteretur orna-
 tu regio, † & fratrem Regem co- † *Anno-*
 mitèr veneraretur. Idémque mo- *nus in hi-*
 riens vocatis ad se liberis, exemplo *storia. Frã-*
 Micipsæ, Numidarum Regis, se- *cor.lib.4.*
 nio confecti, eosdem admonuit * *cap.17. &*
 concordix pertinacis, ne putarent *30.61.*
 exercitum thesaurósve, præsidia * *Notus est*
 regni esse, sed amicos, nec armis *locus Sallu-*
 nec auro parabiles, sed fide & offi- *stij in Iu-*
 cio potius. Ecquem, inquit, fidum *gurthino*
 inuenies, si tuis hostis fueris? vti *de Aure-*
 postea Pipinus, Caroli magni pa- *liano Gil-*
 ter, Grifoni fratri iugiter cum fra- *lius in Phi-*
 tre & cum sorte sua rixanti, aman- *lippo.6.*
 ter dicere solebat, eius animum *1345.*
 leniens, eúm q;, inquit Annonius,
 more ducum, duodecim Comita-
 tibus donans: vt frater, id est, inti-
 mus, fidus, & ferè alter, † iuxta Ni- † *Aulus*
 gidij etymũ, esse pergeret, vel in- *Gellius lib.*
 ciperet. Diu quoque, Aurelianen- *13. cap. 10.*

sis Ducatus filiis secundis, ac fra-
 tribus Regū, subsidio fuit: ex quò
 Philippus vj. Valesius, Philippo
 minori natu filio, id iuris cessit: &
 Ioannis paulò post Delphino con-
 sensit. Vnde hic populi studia in
 se, etiā atque etiā accēdit, meritò
 censentis, nihil regno magis esse
 salutare, quàm fratrum cōsensio-
 nem; dum alter alterius humani-
 tatem, nō vires experiri desiderat.
 Nec aliis scalis admotis cœlo, Ca-
 stor & Pollux in Zodiacum ascē-
 disse putantur, quam fraterno mu-
 tuoque amore, Diuum etiam Lu-
 douicum indigentibus miscente:
 vt quī Robertum fratrem Arthe-
 sij, Alfonsum Tolosē, Carolū An-
 dium, Comites fecit: hunc insuper
 Sicilię regno inaugurauit, Urbani
 IIII. Pontificis & populi Rom.
 mirabili lētitia: verum maiore Lu-

louici Regis, qui tùm se plenius regnare arbitrabatur, cum fratres imperiis Lutulētis prosperauerat.

Quis, quæso, Regum, beatius aut seuerius Franciæ præfuit quam Ludouicus xj. aduersus quem Carolus frater in partibus steterat pro Burgundo principe, colore quæsitæ belli, bono publico indicti: vt quidem Regis hostes iactitabant, priuato inhiantes commodo. †

Cum fratre tamen, mitissimas conditiones pacis iniuit: ademptaque ipsi Normania, quam anceps iuuenis affectarat (perinde ac si eum multaret adiecto ingenti præmio) Aquitaniæ Ducatum eidem impertiuit. Fermè responsurus cum

Euclide Socratico, fratri dicenti, † peream, nisi te vlciscar: at ego, inquit, nisi te amicum fecero. Proinde his rationibus, facile redinte-

† Philippus
Cuminus
in chronicis
Lud. 11. ca.

3. & 25.

† Stobæus
sermo. 82.

grauit amicitiam nexu diuino copulatam: & honorem à natura & more tributum natu maioribus: si qua est iuniorũ moderatio. Qualem Athenis ostēdisse fertur Callias, equitum magister creatus: dū fratrem Theophilum ea dignitate ornari efflagitauit, obtinuitque vt quantum ab illo annis superabatur, tantum, honore oblato ei concederet. Callias tamen eundēmet honorem, modestiæ singularis causa anno mox sequenti indeptus est: attonitis plerisque ciuibus, qui æmulationem inter fratres defecisse videbant, eam vero increfcere cupiuiſſent, & accendere, ſui quæſtus gratia, & vaſtitatis publicæ; cum fratres, Eoſdēque potentes, in vrbe magnifica, diſſidere contigiffet. Sane cuiusmodi homines, ſerendis alendiſque diſ-

cordiis incumbentes, & inde ditatos, maximè inermes quosdam, iustitiam ementitam ostentare solitos, optimus quisque opibus exuendos censeret: ne quid acerbius statuam. Nam & Demades orator, illustris, & sagax in eisdem, Athenis damnauit eum, qui funeribus necessaria vendebat, pio satis officio † postquam probasset, hunc lucri multum optasse ac fecisse, quod quidem, sine multorū morte, accidere nō potuerat. Qualia vota non minus crebra, quàm impunita esse dolemus. Hoc magis, quod recordamur non defuisse, qui Philippum pulchrum, Regem, cum fratre Carolo Valesio cum primis amabili, committere tentauerint, irritō conatu. Tū verò, studiosius id curabant improbi, dum Rex Pulcher, rerum natu-

† Seneca li.
6. de bene-
fic. cap. 38.

† vide Platinam in utroque.

* cap. per venerabilem.
Qui filij sint legitimi.

ræ pulcherrimum opus, cum Romanis dissideret, aut cum eorum pontifice Bonifacio VIII. qui, Celestino V. pontificatu † se abdicati, suffectus fuerat: paris sanctimonix & facilitatis viro, in solitudine abstrusæ sylvæ, montisve, deû, cœlique iter, inuestigare assuefacto. Atqui Bonifacius, præ nouo pondere coronæ triplicis, caput obstipum in terram flectens, Regem Philippum despiciari incepit, & obsequium clientelæ ab eo arrogater exigere. Oblitus sanctionem Innocentij III. concius sui, è Comitum clara familia Anagninæ oriundi, integritate & eruditione conspicui, decretum * fuisse, ne Francorum Rex, superiorem se quemquam agnoscere teneretur. Attamen pontifex indignans, regnum Gallix Alberto Austria

Duci, regi Romanorum & Augu-
 sto † iam designato, occupandum † *Bapt. E-*
 dedidit. Quod quidem solis ocu- *gna. lib. 3.*
 lis obibat Albertus, tanquam po- *principum*
 ma Tantali, vetitus attingere, Phi- *Roman. an-*
 lippi Regis metu vel reuerentia, *no Christi.*
 aut respectu fœderis amicitie per- *1297.*
 cussi * cum Philippo diris per Bo- *† Rosar. Lio*
 nifacium execrato, & hoste eccle- *domici II.*
 się iudicato. Ita vt mirarentur Gal- *anno 1299.*
 li, tam subitam Bonifacij muta- *et 1297.*
 tionem, terram Philippo Pulchro *de D. Ludo.*
 adimere nitentis, cuius auum D.
 Ludouicum, cœlo, meritò pror-
 fus, donauerat, in cœlitū albo def-
 cribi præcipiens. Quare factū est, † *sic in ro-*
 vt Rex serenam frontem iræ nu- *sario Ludo-*
 becula obducens, negotium in- *uici anno*
 iunxerit Galtero à Nogareto † e- *1303. Nicol.*
 quitī Ocitanæ prouinciæ, dicece- *Gillius*
 scos Tolosatū impigrō, consilio *Guillelmū*
 armisque pollenti, vt contractis *vocat anno*
 130. *Longa-*
 rerum falso *dixit Ae-*
 mylius.

vndiquaque copiis, Alpes quam-
 primum transfret, audaciámque
 Pontificis, retusum festinaret. De-
 lectus habitus est præcipuè Vasco
 num, qui nasci potius quam fieri
 milites perhibentur. His accessit

† *Blondus*
Flavius in
regione Ita-
liæ. 3. de Va-
lesio Rosa-
rii 130. 2.

Sarra Colūna, Prænestinus † prin-
 cept, cum eximio peditatu: necnō
 Caroli Valesij, in Sicilia res gerē-
 tis, ducenti equites, agmen præuo-
 lātes. Quorum omniū terrore, Bo-
 nifacius, clauibus cœli tātisper in-
 termiſſis, Anagniam, ad suos pe-
 nates trepidās profugit: sed retra-
 ctus, augore animi artus occupā-
 te, animam egit. Sola morte con-
 fessus, quantula vis sit humanæ cō-
 ditionis. Námque, vt apum exa-
 mina singulos duces secuta, bella
 cident inuicem, magnisque, teste †
 poëta, vocant clamoribus ho-
 stem, deinde tanti motus, & certa-

† *Virgil.*
lib. 4.
Georgic.

mina

Pulveris exigui iactu compressa, quiescent:

Ita, mediis fidiis, asperrimi hominum sparsi ter pulvere sepulturæ, ostendunt & declarant, seipsis nihil usquam esse imbecillius: & solo animo piis moribus exculcto, memoriam produci. Sicut non ita pridem patefecit Io. à Nogareto, Baro Valetæus, Aquitaniæ Vicerex, à Galtero illo, Bonifaciū, iussu Regis, infectato, genus, & inuicti animi robur, haud dubiè, ducens: & similiter nunquam metuēs ne iniuriam pateretur, sed ne faceret: propter rei militaris scientiam, Regibus Francis alioquin charissimam: maximè, Henrico III. bonos duces facere & diligere solito. Vt quidem cognoui, cum Nogaretus ille Vicerex apud me

† an. 1575.
 mense A-
 prili.

diuerfaretur, poſtpoſitis aliorum
 ædibus æquè gratis, & plus † ali-
 quantò magnificis. Ad pōtem an-
 tiquum mee ſite ſunt, nouum op-
 periētes, qui fluuio indignanti iu-
 gū impoſiturus, ſerò videtur, non
 procul à confluente, vbi ipſe illi-
 mis & nitidus, dignus denique, in
 quo lauetur Rex Midas, vt fabulo
 delectet aureo argenteus, Garun-
 na, poſtquàm fecit inſulā Tune-
 riam, ſibi rursus miſcetur, & in ſen-
 ſus ponti, dulci ſtrepitu querulus,
 valde recreat: hortosque noſtros
 viſere & irrigare quodammodo
 geſtit, ſi quando exundauerit. Ita
 lubentius Vicerex, quoties nego-
 tiorum publicorum inducias ha-
 beret, mecum colloqui gaudebat,
 de priſcorum Ducum rebus geſtis
 & ſolertia. Qua in re ſobrius eram,
 ne Phormionis philoſophi exem-

plo, inter deliros haberer, si coram
 Duce strenuissimo, ut ille coram
 Annibale, † apud Antiochum Sy- ^{† Cicero li.}
 riæ Regem, de Ducis officio, de ca- ^{2. de orato-}
 strorum disciplina, auderem disse- ^{re ad Q.}
 rere: è diuerso, ille me (sicuti tu o- ^{sugēdo tolli}
 mnes cōsueuisti, eruditissime Hu- ^{fascinum}
 ralte) oratione graui oblectauit, ^{Acron in}
 admiratione detinuit, & fructu sa- ^{vii. Epod.}
 tiauit. Memini me aliquando Vi- ^{Horatij.}
 ceregem exhilarasse, cū dixissem,
 me sagam quærere quæ frontem
 fugeret (atque eo pacto fascinum
 tolleret) sumis Heroïbus, ne post-
 ea sinerent se ludificari præstigiis
 eorum hominum, qui non puta-
 rent (militiæ alioquin expertes)
 Rempublicam nisi pereundo, sal-
 uam fieri posse. Noueram probè
 antea, quantopere ipse crude-
 lem fœcordiam execraretur, su-
 peraret tantum & parcere, assuetus.

Quare illos auersabatur, qui à bello, à quo abessent, accenso, referret otiosi amplas manubias. Puto cœlum tot eius virtutibus obsessum, tot crebris pulsatum laudibus, demum deditioem fecisse mortuo. Lætor etiam, quod ille priusquam Burdigalam decretæ sibi prouinciæ, atque adeo æquanimittatis senatoriæ metropolim, proficisceretur, & inde ad lares suos, & deorū, me intus agnouerit. Vnde Burdigalæ autē (vbi nequaquā est regio cœlo carens, in qua homines beneficiis & obsequiis irritentur, aut vbi ciuem hoste quouis truculentioem, rebus gerendis præficiāt) tantum mihi tribuerit coram patribus conscriptis lectissimis, quātum in me esse, nec sentio, nec fateor: & quantū suffecerit ad conflandam inuidiam, quam vix, nisi

morte, post sextum mēsem expiare potuerim. Itaque, cū alienæ iniuriæ & mœstitiæ meæ certiorē ipsum literis missis facerem, vltro sum confessus, me nondum attigisse illum prudentiæ gradum, aut cōstantiæ, vt libenter ferrem contumeliam, aut paratas vitæ meæ insidias: eo scelestiores, quod titulum præ se ferrent iustitiæ. Lenimentū tamen malorum mihi adferri, recordatione Philippi Pulchri Regis, indicta causa, & peruersis suffragiis vexati: quasi ecclesiam Catholicā laceffisset, quam adeo piē impēseque fouerat semper, & iuuerat. Ecquis est, quem in totum pigeat calumniæ in caput suū instructæ & toleratæ, postquam, nec Rex quidem præstantissimus, ab ea immunis extitit? Et Deo perin-^{† Reg. 3.}
de gratus Naboth, † suppositis te-^{cap. 21.}

stibus infimulatus: ac si deo, & regi, longū valere renunciasset. Vnde lapides, quibus publicè obrutus est, innocēti sanguine suo maculauit, malo tamen impij Achabi calumniantis fato, cui Naboth, vineā per manus à maioribus suis acceptam, vendere renuerat. Sed mihi quidē inulto necesse est glutire iniuriā: atqui Regi Philippo, lōgas habenti manus, pronū fuit, per legatum suum Galterū à Nogareto, procinctum, aduersus pontificem monere: & quicquid consultò & cunctanter inchoauerat, sine cunctatione conficere, illa sã ubique Romanæ sanctitatis dignitate: & pontifice confestim in cœlum scandere parato, nec impedito à Gallicis copiis, vel ab ipso Galtero Duce optimo, quem diu, superstitie fama, viuere conuenit: vel
ob fidam

ob fidam operam, quam Philippo Pulchro contra pontificem Rom. infestissimum præbuit, Galliæ beneficentiæ nimis immemorem. Cū Senatus Rom. decreuerit, Ptolemæum, Cypri Regem, bello incessendum, & insula amœnissima priuandum, quia Rom. Reipublicæ socius, P. Claudio Pulchro à piratis capto, opitulari noluiſſet: aut tã parum auri ob redemptionem miſiſſet, vt piratæ † fastidierint, & gra- *strabo lib. 14. Geogra. in fine.* tis Pulchrum, virum consularem, dimiserint. Ecquis mortalium vnquam, Pulchro, Rege Franco, impensius Christianæ pietati fauit? Quis eiusedē oppugnatoribus san- ** Paul. æ myl. de eorū opinione dubitat anno 1310. ex Rosario Ludonici xi.* ctius restitit? Quis è Galliæ finibus Templarios, redituum & facinorum mole graues, ardentius eiecit, expulit? Velut hæreseos, & vēcordis insanix * autores, quon-

D

dam Sarracenis piè obiectos, mox
 nihilo his meliores inuentos, &
 degeneres. Ideóque ipsorum opes
 & prouentus, in equites Rhodios
 transcripti fuerunt, vti vigili cura
 imposterum cauerent, ne quid de-
 trimenti Respublica Christiana ca-
 peret. Maximè, dum Christum pa-
 cis amatorem profitentes, mutuis
 æstuant discordiis. Quæ, tandem
 perfecerunt, vt equites D. Ioannis
 titulo insignes Rhodo, † à Soly-
 mano Turca obsessi, ac superati,
 post acerrimam defensionem, in
 Melitam insulam migrauerint, Li-
 byco & Siculo mari, pressam. Ad
 quam tuendam, dum ab hoste im-
 petitur, tãquam ad commune in-
 cendium restinguédum, nos om-
 nes conuolare fas est: nãmque im-
 minens hostis, coagulum amicit-
 iæ nobis esse debet. Alebat anti-

† anno Chri-
 sti. 1524.

quitus hæc insula catellos in deli-
 ciis habitos, vix auricula sua ma-
 iores: quales & Lugdunum habet.
 Hinc, Diogenes, Philosophus ro-
 gatus, cuiusmodi canis esset: esu-
 riens, † inquit, Melitæus, satur ve-
 rò, Molossus. Faxit Deus, ne ca-
 nes, Lupis non meliores, Turcæ,
 Melitam, Christi arcem, cui tam
 sæpè, & tam studiosè insidiantur,
 inuadant. Né ve Rex Philippus
 pulcher, de cœlo videns equites
 Rhodios in eam cōcessisse, de no-
 ua ipsorum iactura queratur, sed
 potius ipsis robur nouum à Chri-
 sto impetret, & veteres, in Turcam
 victorias, propitiùs instauret: eó-
 que perinde ab hoste teterrimo
 eximat, ac Paulum Apostolum in
 eadem Melita, lethali morfu vi-
 peræ faucium, tunc, cùm Romam
 duceretur. Nec verò dubito, quin

† *Laert. lib.*
6. in vita
Diogenis
Plinius 4.
cap. 26.

† *Nicol. Gil
lius man-
nalibus frā.
in Philippo
4. Actonū.
cap. 28.*

cœlo fruatur Philippus, vel ideo
quod edicto suo Iudæos † è Gal-
lia abegit, mulgentes vsuram gra-
uem ex mutua pecunia, & Chri-
stiano nomini clāculum infensos,
atque noxios, Tolosæ potissimū,
vbi ea colluies pernimum gli-
scebat, & nobiles ciues obscura-
bat. Præterquā, quod Caroli Ma-
gni seculo, Sarracenos ex Hispa-
nia accersuerant, multò nocen-
tiores: illi enim seruire, hi verò im-
perare, parati sunt. * Vtrique per-
uicaces & scelerosi: † & instar plā-
tæ infaustę fruticātes: etiam tūm,
Philippo Pulchro regnāte, dū scri-
ptos Tolosatum mores, sanctione
sua stabiliret. * Sed, immanitas per-
seuerās offendit Regem, ciuēsque
fide, sanctimonia, & claritate gen-
tis, spectabiles: renouato facinore,
ac plagio Iudeorum, qui per ludi-

* *Can. dis-
par. 23. q. 8.*
† *vide Io.
Bertrādum
Iurise. Tolo.
in lib. de
gestis Tolo-
san.*
* *vide in
prefatione
consuetudi-
num Tolos.
& Titulo
de pignori-
bus glossa,
anno 1285.*

brium, anniuersario piaculo, audebant puerum Christianum subducere, & in crucem acto, illudere: interdum mactare, exusta cruce, ipsis & dæmonibus terribili aduersus Honorij & Theodosij Augg. constitutionem, ad Anthemium prætorio præfectum, tunc, opinor, promulgatam, cùm in Syria, Iudæi simile quiddam patran-
 tes, † Ludi impij, serias pœnas de-
 derunt. Quos vtinam Ludouicus
 Hutinus, pulchri filius non postea
 reuocasset, ac redintegrasset, ma-
 gno Tolosæ vrbis clarissimæ ma-
 lo, nondum forte expiato, in Rei-
 publicę Christianę fluctibus. Quis
 enim scit, an luctantibus pro reli-
 gione Gallis, re nimirum pretio-
 sissima, optēt aliqui, vtriusque se-
 ctę adulescentes, neutri⁹ amici (quia
 pacem plus scrofa vel angue ode-

† Socrates
 lib. histor.
 ecclesiasticæ
 6. ca. 15. &
 16. adde. l.
 x. c. de Iu-
 daeis. Huti-
 nus. 1315.

D iij

rint) ambas interneccione perditū
 iri, vt Respublica seditionibus gra
 uida, insignē demū cladē pariat?
 Siue sit, qui se futura præsentire
 ex astris iactitet, nec purius circa
 spheram versetur, quā estate me
 dia scarabeus. Siue quis alius nu
 garum concinnator egregius, in
 faustus saluti Galliæ: Cui quidem,
 Hutinus nō prius prosper esse in
 cepit, quā patris Philippi triuit
 vestigia, & Senatum, antea incerta
 sede desultorium, Lutetiæ firma
 uit, † iustitiæ columen, & delictor
 um omnium euerriculum, atque
 eiectiōem. Hutino mors festina
 abstulit occasionem respondendi
 expectationi Gallorum, sicut &
 Philippo Longo, & Carolo Pul
 chro, eius fratribus, intra limē glo
 riæ primæ, in fata cōcedētibus. Ita
 fortuna domus & sobolis Philip

† P. Aemi
 lius & re
 liqui anni
 1316.

pi pulchri, in præceps volubilis, instar cylindri oblongi, & teretis incliuo positi, sceptrū singulis eius filiis breui extorsit: superstite Isabella filia, Edouardi II. Anglorum Regis vxore, & belli cruenti materia: cum regnum Galliæ sibi vendicaret, † successionis impos, re-
nitente lege Salica fœminas arcēte, & inuisa fœminis. Sed verè, Pit-
tacus, Mitylenæus princeps, Cræso Lydorū Regi sciscitanti, quòdnam esset tutissimum & maximū imperiū: ligni, inquit, varij: leges innuens * incisas ligneis tabulis. Ita herculè, legis Salicæ terror, à primo Francorum Rege Pharamone lata Anglos tremefecit, & repulit, non tamen absque numine & labore: quantum Valesia gens humeris & ingenio sufferre potuit. Nam Carolo Pulchro in-

† *Alanus chartier in lib. Genealogia regū Franc.*

* *Diogenes Laertius in Pittaci vita.*

† obiit Ca-
rol. Vales.
anno 1325.
in Rosario
Ludovici
xi.

tercepto, dubitari desiit, quin re-
gnū ad Philippum Caroli Vale-
sij Comitis, biennio† ante defun-
cti, filium, & patruelem triū Phi-
lippi Pulchri liberorum, pertine-
ret: & quin totius Galliæ clara vo-
ce accersiretur ad soliū. Cū quis
que satius duceret, viros Francos
suis subditis imperare, quam An-
glorū coniuges. Videbatur aurea
quædam ætas denuò floruisse, sub
hoc Rege Philippo Valesio, non-
dum Anglis bello sæuientibus,
& calorem flammamque adipif-
cendi aliena adhuc Oceano sistē-
tibus. Libuit itaque per otium Re-
gi Galliæ suę ciuitates visere &
collustrare, comitante Io. Valesio
filio, Normanorum Duce, & no-
bilitate lectissima. Fuit verò Ioan-
nes primus Gallorum Delphinus:
nam Philippus Valesius pater re-

gno amplificādo idoneus, ab Hu-
 berto principe, ditionem Delphi-
 natus comparauerat, priusquam
 hīc, monachi caluitium, & cœle-
 stem coronā regali anteponeret,
 eā lege, vt natu maximus, è filiis
 regiis impostero Delphini ho-
 nore cēferetur: sed iam antea, Rex
 illustri & densa caterua stipatus, re-
 gnum suum percurrerat, quod pla-
 ceat agricolis pede domini fundū
 ali & fortunari, sicut equum ocu-
 lo, vt vidi ego, dum Franciscus I.
 Valesius, & mox Carolus IX. eius-
 dem nepos, Gallia ingentis, cele-
 berrima quęque oppida, tanquam
 signa obliqui circuli, Solis exem-
 plo, sigillatim & faustissimè per-
 lustrarent, iter factum, per Bur-
 gundos Lugdunum, magnæ feli-
 citatis & lætitię particeps oppidū:
 ac non minus splendidum, quam

hodie composito regni statu, cernitur: nisi lux magistratuum, qui nunc ius reddunt, antiquorum radios præuerteretur, spectatissime Procanfularie, qui probè scis, Regem Lugduno ægrè auulsum,

†anno Chri Auenionem tandem peruenisse. †
 sti 1333. iux
 ta Nicol. Gil
 lium in an
 nalib. &
 de Delfino.
 1349. Vbi, cum Benedicto XII. Ponti-
 fice Maxi. à quo multum honori-
 ficè exceptus fuerat, de rebus ar-
 duis collocutus: & vltro citroque
 variis sermonibus habitis, decre-
 uit expeditionem transmarinam
 obire, & Christi, à morte sua ipsius
 ope suscitati, sepulchrū repetere.
 Pretiosius quidem, quam fuerit
 illud Cyri Regis Persarum, Pasar-
 gadis oppido nobili: licet in hor-
 to arboribus densis opaco, excel-
 lens turris, auream lecticam, men-
 sam, feretrūque eiusdem metal-
 li gemmis ornati cōtinuerit, cum

hac inscriptione: Εὐθαδ' ἐγὼ κείνου κυ-
ρος βασιλεὺς βασιλῆων, id est, hic iaceo

Cyrus, Rex regū. † Quātò verius, <sup>† vide Dio-
nysium Cos-
mographū
et ibi Eu-
stathium.</sup> de totius mundi Rege autoréque
hoc dici potuit? Quocirca Philip.
Valesius, Rex, classē vndique
comparari iussit: abietes crebras,
ex montibus in mare mitti, & re-
migium ac milites mira sedulitate
contrahi, & Turcam oppugnari:
Qui nō semel Christianos princi-
pes, Legatis missis, salutat: non vt
amicitiā ineat, sed vt serat discor-
diam, qua nihil vnquam sibi vidit
expeditius: adiuvit eum dēmon,
ex eius eumentita religione ma-
gnū quæstum facere solitus, &
bellum excitavit cōtra Valesium:
persuaso Edouardo III. Anglo
iuuenili ardore percito, & Isabellæ
Franciæ matris hortatu, sed ma-
gis Roberti Comit̃s Arthesij, in-

festissimus hic Valesij affinis, ab Anglo Richemundiae Comitatu donatus, postquam ad illum transfretasset, omnia prona ad domandam* Galliam iactitabat: & ita fore, ut Edouardi parentis manes parceretur. His delinimentis Edouardus filius repetere alius esse incepit: quippe qui iam antè fidem Regi Gallo dederat, & ab eo Aquitania clientis acceperat iure: † nihil non æquum Gallus obtulit, nihil Anglus comiter accepit. Nec auscultare dignatus est Benedicto Pontif. qui Tolosas, & suorum civium non leue decus, Regum controverfiam dirimere, benevolentiam inter ipsos conciliare, studiosissimè curavit. Sed illexit specimen & dulcedo quædam victoriæ Anglum. Nam ubi in Galliam traiecisset copias suas, Caletum oppi-

* Polydorus
Virgilius
libr. 19. re-
rum An-
glicarum.

† Frofartus
& Nic.
Gillius
1329. ubi
homagium
Angli pa-
ret in Rosa-
rio, est 1330.

dum maritimum, obsidione cin-
 ctum, vi cepit, † Angliæ idem sub-
 iecit: quoad ducentis pòst annis, † *an. Chri-
 sti 1347.*
 exoriretur è stirpe Valesia, qui id *Platina in
 Benedicto
 xij. &
 Aemylius
 in Philippo
 6.*
 armis reposceret. Nempe Henri-
 cus II. huius tertij pater & imago
 expressa Francisci illius primi, Co-
 mitis Valesij, Engolismensiū Du-
 cis, qui post Ludouicum xij. prole
 mascula defectum regnavit, socer-
 o patruelique suo prosperrimè
 suffectus, ex legis Salicæ præscri-
 pto. Et inclytum Valesium genus,
 iam propè discessurum in Gallia,
 sicut & meliores disciplinas auo-
 lantes, retinuit. Declarans satis,
 quendam bonum genium Vale-
 siis semper affulsisse, nec defutura
 virtutem. Ego, illis, vt dexterius li-
 cuit, versiculis iusta feci, conditis
 elogiis. Nec scio, ritu Ægyptio,
 Reges mortuos seruare exquisitis

odoribus, sed victuro præconio. Parum tunc abfuit, pudet dicere, quin cœlites increparẽ, quod cum Valefiis, tibi adeò charis, Chatiliõ, immortalitatẽ partiri noluerint, vel quod permiserint Henricum II. seriis bellis & victoriis exercitatum, hastilibus in ludis confodi, gliscente gaudio, in nuptiis Isabellæ filia, Philippo Hispaniæ Regi nubentis, & Margaritæ sororis, in Emanuelis Sabaudia Ducis manum conuenientis. Non secus, ac contigit Ioanni, Duci Brabantino, hasta hilariter dimicanti, dùm Edouardi, Angli Regis t filia, Duci Barneo, festiuo & regali apparatu nuberet. Ipse auro, ostróque, & animo generoso ornatissimus, apertè ostēdit, dispares viuere homines, sed pares mori: & interdum exitum tristiores clarissimis qui-

† anno Chri
sti 1294. in
Rosario Lu-
dovici II.
Duc. de Bar.

búsque imminere. Ne quis putet,
 fortunam solummodo insidiatam
 Regi Henrico I I. quo in ludicra
 pugna perempto, Galli exterique
 ad heroũ nuptias acciti, certamẽ
 quoddam nouum mœroris edi-
 derunt: plerique etiam, inolitum
 certaminis Gallici morẽ, in prin-
 cipum nuptiis detestantes: quem
 antiquitus viguisse satis ostendit
 Sidonius,* ad Maiorianum Impe-
 ratorem, præsertimque Francis
 perplacuisse:

*Pugnastis pariter, Franci, qua Cloro
 patentes*

Atrebatum terras peruaferat.

Et paulò pòst.

-Pugnabat ponte sub ipso

*Maiorianus eques: fors ripæ colle
 propinquo*

Barbaricus resonabat hymen.

Cæterum, quia sæpissimè mors de-

*anno Chri-
 sti 459. Si-
 don. libr.

Carminum
 S. & Chro-
 nica Euse-
 Cloro am-
 nis est.

lituit sub velamento ludi iucundissimi, lex lata fuit, ne, cum virtutis causa dimicaretur poena esset

† l. qua a- homicidij† fortuiti, nisi fortè, ex-
 ctione. §. i. lium voluntarium in regionem
 ff. ad leg. a- alienā, donec inueniretur vir pol-
 quil. l. aut facta. §. eue- lens, qui, numinis instar, lustraret
 tus. ff. de reum. Verum iis præcipuè mala
 pœnis. de o- multa impendent diuinitus, qui
 riste. 3. Xe- Regem de industria, vel fato occi-
 neid.

derunt. Quocirca David non su-
 stinuit Saulum Regem, hostem si-
 bi implacatum, ab Abisæo necari,
 * lib. Regū. Reges Deo curæ esse existimans.*

i. cap. 26. Quiquidem à Ioue sceptrum ac-
 Hesiodum in cipiunt. ἐκ δὲ τοῦ βασιλῆος, id est, à
 Oper. 1. & Ioue sunt Reges. Ita vt cæli Rex,
 dieb. terrestres faciat & diligat, teste
 Hesiodo. An non etiam Pyrrhus
 Achillis filius, postquam Regem
 Priamum in Ilio trucidasset, mox
 in Græciam reuersus ab Oreste, in
 templo

templo Apollinis interceptus arā
 suo sanguine fœdauit? Nō defunt
 qui asseuerent, Catharinam Me-
 diceam, Henrici II. vxorem amā-
 tissimam præsensisse † Regis ma-
 riti interitum, ac ferè dixisse id,
 quod apud Homerum audit He-
 ctor,

† notat totū
 chimus Ca-
 merarius
 Nicephori
 Chronolō-
 giam.

Tua te, fortissime virtus conficiet.

Sic Calpurnia, Iulij Cæsaris con-
 iunx per quietem vidisse traditur,
 domū à culmine collabi, & ma-
 ritum suum in gremio suo confo-
 di, paucis antè horis, quàm ille in
 Senatum iret, vbi eum coniurati
 operiebantur. Quid, si etiam, Re-
 ginæ Franciæ prudētissime, suspe-
 cta fuerat cumulata lætitia, paca-
 to regno, victoriis affatim satura-
 to, & tot auspiciis nuptiis con-
 fluentibus? Propterea Philippus
 Macedonum Rex, victor, Olym-

E

piciſ in ludis, & hoſtium Parme-
 nionis ductu, eodem tēpore, poſt-
 quam denique audiuiſſet natum
 ſibi filiū, rogauit Iouem, vt tenui
 aliqua iactura, † tantæ fœlicitatis
 inuidiam amoliretur. Sanè verò,
 filius eius, Alexander ille Magnus
 iisdem in ludis, & in ſtadio roga-
 tus decurrere, conditionē reſpuit:
 niſi cum Regibus certamen iniret.
 At, Rex Francus benignior, mini-
 mē deſpicatui habuit clientē ſuū,
 cum quo congredederetur, aut cum
 fato cēties potētiorē, & telis ada-
 mantinis (vt quidē ſuſpikor) clan-
 culum inſtructo, nec expugnatu
 facili, ni Deus opituletur, ſingula-
 ri præſidio. Soleo ego, etiamnum
 execrari haſtam, quæ oculum Re-
 gis Henrici figens, lumen Galliæ
 extinxit, vt Teucer apud Sopho-
 clem.

† Plutar-
 chus in ora-
 tione conſo-
 latoria. Ioā.
 Monachus
 in vita
 Alexādrī.

ἀρ' οὐκ ἐριννὺς τόντ' ἐχάλκευσε ζήφος.

id est, nōne Erinnyes, hunc ensem fabricauit? Adeò luximus Regem mortuum, imò etiam viuum, nēpe filium ipsius, Franciscum II. in iuuenta tot regni bellis, curisque implicitum. Sed pater eo sui maius desiderium Gallis reliquit, quo regnum pacatius reliquerat, nec inciderat in eam ætatem, in qua felicissimis, multiplex occurrit moriendi votum: & in qua Carolus nonus, vix gustata regni dulcedine, immatura ætate intercudit: sed præproperam mortem, diuturna sui memoria, facile pensauit, Henrico successore, letissimus in cælo, obsecransque Deum, ne nimium fortunæ, cōtra fratris virtutem, liceat, néve ulli hostium, aut inuidorum. Quod, vt spero, procliuius eueniet, cū radix

* Palladius
lib. I. de re
rustica cap.

li-35.

lij, nocentes serpentum spiritus
falubri facultate propulset.

DE CATHARINA DE
MEDICIS, FRANCORVM
Regina, Henrici II. vxore.

*Astrea herois post se Catherina reliquit
Regibus hac splendet, legibus illa datis.
spicas illa, sed hæc florentia lilia præfert.
Auro illa, hæc gemmis secula nostra beat.
Illa polum reuolat lites pertasa molestas:
Dat pacem hac populo, pax dabit alma polum.
Astrea obliquo signorum fulget in orbe
Hac quoque (si qua pius præmia) sedus erit.
Edita sit ne sacro Charitum de sanguine quæras
Vna trium est, animos aut habet una trium.*

LIBRO HOC SECVNDO

STEPHA. FORCATVLVS

Iurisc. apertissimè demonstrat, illustres fœminas imperiis gubernandis, legibúsque ferēdis, ubique gentium commodissimas fuisse.

AD INVICTISSIMAM

Catharinam Mediceam Reginam matrem.

Actenus, Catharina Medicea, Valesiæ gentis, in quã sacrosancto ascita es cõiugij vinculo, stemmata, résque gestas sumus persecuti, de qua superi⁹, vera qui-

E iij

dem, sed cum aliquo metu scripsi:
 ne si sobriè dicerem, præstantiam
 & gloriam dissimulare viderer: si
 autem verè, blandiri. Tibi verò cū
 aliis nominibus debemus, tum
 quod tuis consiliis & ductu refo-
 cillati fuimus, & fortunę æstus di-
 dicimus tēperare. Ita vt posthac,
 Henricum Mediceæ mihi videar
 appellaturus. Sicut olim Romani,
 Imperatorem Alexandrum Ma-
 meæ: quia Mēsa, Iulię Augustę so-
 ror, duarum filiarum parens, mi-
 norem Mameam elocasset Gene-
 sio † Martiano, Syrorum poten-
 tissimo. Nec vllus nescit, Syrum
 fuisse Alexandrum, nec minus di-
 lexisse Vlpianum iuriscōsultum,
 * in vrbe Tyro Syrię natum, quàm
 tu eundem, responsis disertissimis
 fretum, diligere, complecti, & as-
 sequi, consueueris, & imitando ex-

† *Xiphili-
 nus in Ale-
 xandro se-
 uero Aug.*

* *l. i. ff. de
 censibus. l.
 4. C. de lo-
 cato.*

æquare. Perfecit mamea, industrię
 rare mulier, vt Alexandri iuuenta,
 à flagitiis consobrini, & decessoris
 fui Heliogabali abhorreret, † &
 tum ingenuis artibus, tum milita-
 ri exercitatione perpoliretur : &
 minimè Christi pietatem respue-
 ret, matre Mamea nihil citius ad-
 monēte: quæ cum Origene theo-
 logo Antiochiæ, sepè numero ser-
 mocinata, multum sanctitatis di-
 dicerat, * sibi filiòque profuturæ.
 Ita vt Alexander templum Chri-
 sto ædificare decreuerit, nisi dis-
 suasissent ij, qui cōsultis sacris, re-
 pererant, omnes homines paulo-
 post (si id euenisset) Christianos fo-
 re. † Demum, Alexādrum Dei ve-
 ri igniculis utcunque commotū,
 Senatus in Deos mortuum retu-
 lit, Gallia tumulum honorarium,
 manibus eius extruxit: cuius ope,

† *Aelius
Lāpridius
in vita A-
lexand. in
principio.*

* *Zonaras
lib. 3. &
Suidas in
origine.*

† *Lampri-
dus idem
& P. Oro-
sius. 7. cap.
19. d.*

Germanorum incurfiones vitauerat Mamea Gallis propitia, filium Augustum ad tuitionem orę clariffimę iugiter prouocante, cum qua fimul imperij munia obibat: & eadem hortante, in dies ius dicebat de ciuium controuerfiis, ne per otium, vitiis operam daret.

Quod, multis feculis antè, Euanthro filio Regi, ex Peloponnefo in Italiam profecto, Carmenta† fatidica mater fuaserat: post indicatas ei literas latinas, quarum ipfa inuētrix vno omnium ore fertur, viuente etiam tūm Hercule: atque ita, literarum præfidio, regnum nouum firmaffe. Sed Suidas* intercedēs, mameę auaritię labeculam exprobrat, & fifci augendi defiderium immodicum. Verūm, fuus cuique attributus est error.

Πάμφορ δ' ἀμαρμος * οὐτὶς οὐδ' ἀκήριος

† Tit. Liuius lib. 1.
Iulius Hyginus lib. de Fabulis cap. 277.

* in verbo
Alexāder
Suidas de
Mamea

* Simonides
apud Stobaeum.

id est, nemo vacat reprehensione
omninò, nec labe. Satis est, quem-
quam virtutum cumulo exigua
peccata obruere posse: cùm nihil
sit adeò bonum, ac faustum, quin
dãni aliqua stilla laboret. Et qui-
dem supra lunæ globum, an non
Sol, syderum Rex, interdum sege-
tes & arbores vrit, & radiis violẽ-
tis luem incutit mortalibus? Qua-
re fingitur Apollo nouem diebus,
sagittas suas eiacularans, pestem in
Græcorum † exercitum misisse.

Hinc, permulti Solẽ putãt Apol-
linis nomine donatũ, ὡς ἀπολλόων-
τα τὰ ξῶα, quia perdat & exanimet
animantia: tametsi, nihil illo pul-
chrius, nihil salubrius, aut magis
necessarium in mundi fabrica con-
templemur. Ex quo medendi fa-
cultatem Apollini, vetustas tri-
buit, & aëris fēcẽ aspellendi, mor-

† *Homerus*
lib. 1. Iliad.
Macrobius
lib. 1. Satur.
cap. 17.

bos etiam, si tēperatus fuerit'. Nō
 de fore præuideo, non indoctos
 homines, fœminis illustrissimis
 infensos', qui totum sexū sugilla-
 re velint, ob sinistros mores vnus
 aut alterius heroïdum, vt eodem
 tramite viros dedecorent, potissi-
 mum verò regales, quorum opti-
 mi, rectè laudabilitérque plurima
 gesserunt, non omnia. Nam nec
 aucupes industrij, laudem ex ca-
 ptu omniū auium vnquam quæ-
 sierunt, sed si accipitre, visco, aut
 panthere, permultas acceperint.
 Et sapiens Bias prienneus, dixit,
 ὅι πλείους κακοί. Quod est Latinum,
 plures hominum sunt mali: & scri-
 bit Aufonius. † Si recenseas Ro-
 manorum Imperatores, pro vno
 Augusto (cuius viuētis maiestati,
 Lugdunenses diem festum & so-
 lennes ludos, eloquentiæ conten-

† in Ludo
 septem Sa-
 pientum.

tione† celebres, arámque ó Ca-† *Dion*
 tharina inuictissima consecrasse *Caßius lib.*
 prædicatur) sex Neronēs inuenies: *54. Strab.*
 & totidem Heliogabalos, mera *lib. 4.*
 orbis terrarum prodigia, pro vno
 Traiano hostium & cupiditatum
 victore. Cuius vxor Plotina, Hispaniæ
 suæ ornamentū, ita se gessit in
 sublimi potestate, vt queri nemo
 de illa valuerit. Quæ, vt primū ascē
 dit palatiū, ad populū conuersa, è
 gradibus dixit, egredi se talē velle,
 qualis ingressa fuerit. Proinde, ab
 Hadriano Cæsare mortua lauda-
 ta est carmine: & mox dicata tem-
 plo Nemanfi, in Gallia, * tantūm * *Aelius*
 honoris accepit & nominis, quā- *Spartianus*
 tūm sufficiat ad illicitūm reli- *in Hadria-*
 quas Reginas, ad similem probi- *no & Diō.*
 tatem & iustitiam. Quod si Ploti-
 na fuisset Euæ, orbis vniuersi Re-
 ginæ, à consiliis, numquàm certè

comedisset pomum boni malique
 scientia conditum, in perniciem po-
 steritatis. Nec oblita fuisset sue no-
 bilis originis, virili præstantioris.
 Vir enim, humili loco creatus fer-
 tur, in agro Damasceno: sed illa in
 deliciarum paradiso † emergens,
 virum exhilaravit, pudore interim
 naturali suffusa, qui venustatem
 omnem, aut superat, aut cõ deco-
 rat. Vt dicere solebat Blancha, Lu-
 douici VIII. Francorum Regis con-
 iunx, Alphonsi Castulonensis Regis
 filia, marito charissima, & ferè cõ-
 fors regni & gubernaculi publici.
 Perinde, ac si ex Hispania Sibillã
 eduxisset, dictatam oracula, & ge-
 nus Francum redolentem. Nam,
 Blancham pepererat Leonora, †
 Aquitaniæ ducatu clara, & cõnu-
 bio Henrici Normanorum Du-
 cis. Semper enim principes, alieni-
 genis gauisi sunt vxoribus, ad ne-

† D. Am-
 brosius can.
 illud 40.
 dist.

† Nicol. Gil-
 lius in Lu-
 dovico 7.
 anno 1152.

Etendas amicitias, & ad sedandas
 simultates, prædulci remedio. Tã-
 quam ex æquitatis narthecio vn-
 guentum salubre acciperent, quo
 Reipublicæ faucie vulnera medi-
 ca industria sanarentur, & ad cica-
 tricem sensim perducerentur. Nã
 & Philippus III. Diuo Ludouico
 patre editus, Phil. Pulchri & Caro-
 li Valesij inclytus parens, vtrumq;
 ex Isabella Regis Aragonum filia,
 substulit. Quæ tãdem ex equo ce-
 spitante cadens, interiit, † tanto
 Gallorũ mœrore & luctu, vt nun-
 quam equus Troianus maiorem
 perniciem attulisse putaretur, sub-
 tracta Regina exera Gallis, Blan-
 chæ itidem Hispanæ æmulatrice.
 Quam velut Ideam prudentiæ &
 castitatis, etiamnum venerantur
 omnes: adeo, vt recepto more, Re-
 ginæ viduæ, in Gallia, Blanchæ no-

† Idem Ni-
 col. Gillius
 an. 1270.
 & 1286.
 in Pulchro.

mine honestentur. Literis certè enixe fauit, & collegium Nauarrę, nulli museo postponendũ, impẽdio suo refecit, prius à Iana, Nauarrę Regina, Phil. Pulchri coniuge, institutum Lutetię, & reditibus congruis fultum. Sed, eorum quę laudabiliter gessit Blancha, nullatenus inferior Lampido Lacedæmonia, Regis filia, vxore & matre, † seũ modestiam, seũ fœlicitatem metiamur. Illud mihi videtur optimum & pulcherrimum, quod in educãdo filio Ludouico, vix dũ pubere, corona cincto, multũ operę & studiij collocauit: frustra renitente Philippo, † Comite Bononiensi Regis patruo, tantispër imperij Franci habenas flagitãte. Nam optimates & plebeij, Blancham cultu attonito suspiciebant, & venerabantur, eò gratius, quod

† *Plinius*
lib. 7. c. 41.

† *Io. Sireus*
in chronicis
D. Ludouici
cap. 2. &
17.

præcepta præceptorésque seligeret, ad informadum Ludouicum, Regem adolescentulum, & valdè obsequentem: ita, vt mirarentur Parisienses, à sceptro ferulam timeri, & simul diligere. Insuper, ipsa-
 met parens, in ea re curam suam præcipuam collocabat: non quidem, vt filius eloquentiæ fucò, tunc rare, nitesceret, sicuti de Cornelia, vtriúsque Gracchi matre, Romani tradunt, † nobili & diserta fœmina, vel de Aurelia Cæsaris, aut de * Actia Augusti: sed vt toto pe-
 ctore regias artes, id est, summi Dei amorem, metumque honestum edoceretur: vtque mente nullis prauitatibus detorta, amari, non metui amans prouideret: vt populus amicitiam mutuam, iusta Christi iussa, coleret, nec dissensionibus perniciosiss collidere-

† *Quintilianus lib.**i. cap. i.** *Cornel.**Tacit. in**Dialogo de**Clariss oratoribus.*

tur, quas quidam nimium populares, & profectò populabundi, ferere furtim consueuerunt. Putasses te in Ludouico audire, Lusciniolam Platoniam, in Academiæ Syluis cantillantem, in Ægyptum & Africam aliquando euolaturam, vbi etiam dum Tunetum oppidum deditiōni proximum, obsidet, morbo correptus, animā illustrem egit. † Sic rem partitus bona fide, vt cū Sarracenos permultos in orcum misisset belligerans, ipse cælo frueretur: pauperes epulis, animum suum ieiuniis, alere solitus. Blancha Matre iam mortua: imò adhuc in corde Gallorum spirante, rerum bene ac nauiter factarum, memoria. Cū non pauca, pari dignitate insignes fœminę, dispari ingenio, diu potius mori censeantur. Fredegundā & Bru-

† anno Chri
sti 1269.
iuxta. An-
nales.

& Brunichildem intelligo : hanc Sigiberti coniugem, Francorum tetrarchæ, Athanahildi Gothi in Hispania regnantis filiam:† illam † *Anno-
nus lib. 3.
cap. 5. histo-
ria Franc.
& lib. 4.
cap. 35. an-
no Christi
646.* verò, nuptam Chilperico, Sueffio-
num Regi, post Galsondam Bru-
nichildis sororem, Pellicis instin-
ctu à marito suffocatam. Sed, illa-
rum vtriusvis probra & facinora,
complurium heroidũ virtutibus
facile redimuntur : maximè à Nã-
tilde, Dagoberti Regis vxore, Clo-
douei II. seu Ludouici, vt placet
Annonio, Regis matre, vna cum
filio, in Normania & Burgundia
imperante, Ega magistro militum
consiliario, generis & iustitiæ præ-
claræ, viro. Quem tamen, nonnulli
auaritiæ insimulabant. Sed con-
stat, eius suasionem factum, vt ino-
pum fortunæ fisco aggregate, pri-
stinis dominis redderentur, Nan-

tilde Regina libentèr adstipulante. Scio quoque, Blanchæ toties, sed vix vnquam satis laudatæ, exprobatum quãdóque fiscì explendi studium, ab iis, qui bella iusta sine stipendiis confici posse rentur. Præterea, quod acerbã se præbuerit Margaritę nurui, ita, vt vix Ludouico filio Regi vxoris amantissimo, concessas voluptates permitteret. † Quod si accusandi veniūt, qui eiusmodi agūt, nō video reum paratorem D. Hieronymo, qui fretus autoritate Xisti Pythagorei, nimium amatorem vxoris dixit esse adulterum. † Amare enim, non deperire prudentem decet. Quare Otho, Imperator Romanus, nōnunquam male audierat: quia,

Vxoris mæchus cæperat esse suæ.

Nō aliter, quam Chilpericus, Fre-

† *Io. sirens
in Chroni-
cis D. Lu-
donici. cap.
76.*

† *can. origo
32. 9. 4.
Suetonius
in Othone.*

degundæ, nihil admodũ pulchri,
 præter formam, habentis, deside-
 rio exarserat: eamque ex humili
 Artesiæ regionis domo, à morte
 Galsondæ, & repudio† Surdoree,
 adeò extulerat, vt semet, ipsa non
 probè agnosceret: & demũ ma-
 ritũ occideret, conspiratione pro-
 pria, atque Landrici, Ducis Palati-
 ni, & sicariorum scelerata manu,
 qui Regem operiebantur à vena-
 tu redeuntem, & infensum valdè
 Landrico adultero.† Hinc, mirifi-
 cè exultant ij, qui fœminas arcere
 & propellere à regni gubernacu-
 lis studēt: tametsi, hanc non clarã
 regno acceptam, sed factam, for-
 tuna ludente, constiterit: nec sit
 equum in tanta aliarum congerie,
 splendore sanguinis & animi præ-
 stantium, vnã aut alteram à vir-
 tutis semita deflectentem expo-

† Nicol. Gil-
 lius in an-
 nalibus an.
 570. &
 571.

† Gregorius
 Turonensis
 lib. Histor.
 Francor. vi.
 §. 46. &
 Gillius an-
 no 587.

brari: alioquin concedant oportet, vt quędam Fredegundę egregiē facta, virili digna spiritu, & regno per quam salubria, si quę flagitiosē patrauit, obliterent. Nam Fredegunda, Chilperico marito extincto, viro comitatus regalis experte, nec mortem siccam, meritō, aduersus copias Burgūdię & Austrasię non alium elegit ducem, quā filium Clotariū, è cunis raptum, & vagitu solo excitantem milites ad pręliū. Atque ita puerum Regem ostentans, perfecit, vt accensę legiones Francę, victoriam † domum referret. Magnam etiam operā dedit virago hęc, vt puer Clotharius Gūtrano patruo Aurelię Regi charus foret, principi quidem armis & consiliis polenti: quē ausim Nestori sagacissimo preponere, quamuis me Ho-

† *Anno-*
nus lib.3.
cap.82.

merus audiuerit, & huius hortatu,
iustitię munia obire, coleręque in-
stitit: ac pluribus restituere, prę-
sertim ecclesiis, quęcunque Chil-
pericus † iniquissimę abstulerat: † *Gregorius*
& regias opes mediocriter paupe- *Turonensis*
ribus erogare. Atqui Brunichildis *li. 7. histor.*
nō adeo cęli fuit oblita, quin cęe-
nobis quędam fundauerit, tum a-
pud Heduos, tum non procul à
Lugduno, & Arari flumine tã cla-
rum oppidum pręterfluente, † & † *Abbatia*
purgante. Debuerat Brunechildis *Aynania*
à tot sibi necessariorũ cęde, & san- *Nicolaus*
guine temperare. Sed efferauerat *Gillius in*
eius animũ non sat compositum *Clotario 2.*
nec remissum, Sigiberti, Metensũ *anno 618.*
regis, viri sui immatura mors: quę *& 579.*
in castris meditantem, duo scele-
rati milites, à Chilperico fratre &
Fredegunda instructi, specie ob-
sequij accedentes, trucidauerant:

eámq; mox exulare iusserant, Lutetia tunc degentem, & summo-
peré studentem, vt Childebertum
filium, pene anniculũ, fune spor-
táque per fenestram demissum,
Gundebaudó æquiti fidelissimo
commendaret. Quod si amoris il-
liciti, Brunichildis arcessitur, &
extra regium thalamum vagi, re-
putemus quæso è diuerso, Regi-
nas castissimas olim in pretio ha-
bitas, ne quid de viris afferam im-
modestius, & Artemisiam, Mau-
soli Cariæ Regis coniugem, cite-
mus (quoniam prolixum esset se-
riem Gallicarum heroidum, pu-
dicitia & solertia excellentium,
percenfere) illa verò, inter lamen-
ta defuncti viri, magnifico funere
elati, cineres ossaque contusa mis-
cuit odoribus, aquæ etiam, mox
ebibit: denique molita est sepul-

chrum † illud memorabile, septē † *Jul. Gel-
 linus lib. 10.
 cap. 18.*
 orbis terræ miraculis adnumera-
 tum. Quid memorem Alcestin,
 pro Admeto, Theſſaliæ Rege vl-
 trò morientem, cum ab oraculo
 didiciſſet Regem † ex ægitudine † *Iulius Hy-
 ginus lib. 1.
 de ſabulis
 antiq. cap.
 51.*
 exitiali conualiturum, ſi modò
 mortem pro eo quiſquam mallet
 oppetere. Ecquis, obſecro, huic
 Regine, regni & liberorum curam
 inuidiſſet viuenti, quæ viri ſaluti
 ſuam poſtpoſuerit? Per innume-
 rabilia exempla vagari poſſem ce-
 lebrium ſcæminarum, niſi nimio
 deſenſionis ſtudio anceps, viderer
 ſuſpicari id, quod ſit maniſeſtiſſi-
 mum. Non præteribo tamē ſe-
 gniter, Reipublicæ Romanæ ſta-
 tum, primis imperij incunabulis,
 à Rege pependiſſe, eique paruiſſe:
 deinde Conſulibus, tertio Impe-
 ratōri: & quouis trium temporū,

† Plutar-
chus in vi-
ta Romuli.

fœminea industria gubernatum;
nisi, carentem vxore, Romulum
obieceris: cœlibem enim egit vi-
tam, velit, nolit, Zenodotus, † qui
illi liberos quoque iustos somniās
genuit, aut certè iniquissimè ei
tribuit. Cũ verò Romulus, ab hoc
orbe migrasset, exploratũ est, cuiq;
*Accepisse Numam, populi Latialis ha-
benas:*

*Coniuge qui fœlix nymp̃ha, ducibũsque
camœnis*

* Ovidius
lib. 15. Me-
tamorph.

*Sacrificos docuit ritus. **

Atque hoc pacto, ferocem popu-
lum, à bello ad pacis, legũmque
artes traduxit: & propter singula-
rem iustitiam, nullis armis infesta-
tus legitur, quadraginta annis

† Dionysius
Halicarna-
seus lib. 2.
Tit. Livius
lib. 1.

quibus regnavit † Ægeriæ coniu-
gis auspiciis & monitis, multũ
diuini vaticinij redolētibus: qua-
le non defuit Tanaquili, nuptæ

postea Tarquinio Prisco, Regi v. Romanorū, sed aduenæ. Cui quidem Romam eunti, cum aquila præteruolans pileum sublatū mox reposuisset, prædixit Tanaquili regnum ei portendi, interfecto demū Rege marito: persuasit populo cauta mulier, ipsum adhuc viuere, graui vulnere faucium, ac petere, vt Seruio Tullio genero obsequerentur:† cui quoque tam pulchro astu regnum cessit & firmavit. Iam verò, nulli non est cognitum, causam, & ferè cōsiliū, Reges vrbe Roma expellendi, & Consulū creādorū, fuisse Lucretiam, formæ lepidæ, animi lepidioris, Tarquinij Collatini vxorē, nepotis ex sorore Regis Tarquinij superbi. Cæterū, Sextus Tarquinius, Regis filius, inuitam stupro fœdauerat Lucretiam, se, pro

† *idem Titus Livius lib. I.*

hospite affine, hostem gerens ter-
 rimum: tanto castissimæ fœmi-
 næ dolore, vt postquam facinus
 marito lachrymans detexisset, pe-
 ctus gladio sibi trās foderit. Quā-
 obrem Tarquinia gens, à Collati-
 no & Iunio Bruto (qui ex illò, pri-
 mi duo Consules extiterunt) exa-
 cta & fugata est. Inde perseuera-
 uit annum, regiúmque Consu-
 lum imperium, † abrogato Tar-
 quinij dominatu. Extorsit tãdem,
 Consulibus regalem potestatem
 Iulius Cēsar Dictator perpetuus,
 interpolatam Imperatoris nomi-
 ne. Sed hic specimē regni vix præ-
 buit, breui in Senatu à coniuratis
 necatus, ad quem ne vaderet, Cal-
 purnia vxor, territa somnio, † ad-
 monuerat Idibus Martiis, & amā-
 tèr rogauerat. Iulio successit Octa-
 uus August. fœlix habitis populo
 Rom. externísq; nationibus adeò

† l. 2. §. exa-
 ctis. de Ori-
 gin. iur. Lu-
 cius Florus
 Epitomes
 lib. 1. cap. 9.

† Suetonius
 in Iulio Cæ-
 sare cap. 81.

gratus, vt numinis aliquid habere crederetur, maximè à Gallis, qui ei viuo, vt paulò ante dixi, aram & templum, impensa communi extruxerunt. * Sane is, Liuiæ coniugis consilia, totidẽ sibyllæ responsa, ingerendo imperio existimauit. Cui quidem viduę nemo Procerum, vel popularium, Imperatricis† titulum ademit: sed omnes † *Dion Cas- sius lib. 56.* certatim gubernāti plauserunt, vt longè post, circumspectæ Pulcheriæ Constantinopoli: quæ soror Theodosij iunioris Augusti, Arcadio patre geniti, incredibili quadã prudentia, Orientis imperium ad- † *circa an- num Chri- sti 427. Paulus Dia- conus lib. 14. hist. Ro- ma. & Pro- sper in Chro- nicis.* ministravit, † fratre assentiẽte, at- que accito Valentiniano, Placidie amitæ suæ filio, vt Romanæ si- mul ditioni adhiberetur: Francis in Gallia regni sui principia mo- liẽtib. Proinde cùm Imperato-

* *Strabo li. 4. geograp.*

† *Dion Cas- sius lib. 56.*

† *circa an- num Chri- sti 427. Paulus Dia- conus lib.*

14. hist. Ro- ma. & Pro- sper in Chro- nicis.

res, à Gothis, Vandalis, & Burgūdis insuper vexarentur: Pulcheriæ virtus & constantia, magis ac magis enituit: sed potissimū, in Theodosij fratris educatione, quem disciplinis, tum civilibus, tum militaribus imbui, & diligenter excoli curauit: & inconsultam facilitē, principe indignā, in eodē reprimi & coerceri. Præsertim cū Theodosius, libellis sibi oblatis temerè subscriberet, & nōdum perlectos approbaret. Concinnauit itaque ei Pulcheria syngrapham, in qua ipse, Eudociam, † vxorem sibi charissimam, vendere diceretur: cū vero is, de more subscripsisset, † hilaritèr obiurgatus à sorore, gratiam ei habuit, ac resipuit. Nec dici potest, quoties Anna, Caroli VIII. Francorum Regis soror, fratrem increpauerit, ætatis vix annū

† vide Zonaram
Themo. 3. in
Theodosio.
2.
† simile in
l. fi. c. plus
valere quod
agitur.

XIIII. egressę instinctu audentem,
 nonnihil à tanto Rege alienum:&
 patrem, Ludouicum XI. quotidie
 penè oculis eius proposuit, tan-
 quam amissim, rectam perfecti
 operis absoluendi, & populum si-
 bi diuinitus creditum, gubernādi.
 Nec potuit Ludouicus Valesius,
 Regis Ludouici cognat' intimus,
 & gener, impetrare, vt præ Anna,
 regno præficeretur tantisper dùm
 Carolus adolesceret: Vsque adeò
 lux muliebris prudentiæ, populi
 oculos præstrinxerat: præcipuè,
 cùm Annæ eidem studia sua accõ-
 modasset, vt par erat, Petrus Bor-
 boniorum Dux, ipsius maritus,
 valde industrius, & Renatus Lo-
 tharingæ: * Quod sciret Ludoui-
 cum XI. moriturum, nominatim
 iniunxisse Carolo filio, vt Borbo-
 nij salutare consilium enixe infe-

* *Nicolaus
 Gillius in
 Ludouico 9.
 anno 1482.
 & Rosariū
 Ludouici
 anno 1484*

queretur, nec Lotharingi contemneret: sic fore, vt, velut gemina columna Porphyretica suffultus, cælum, nedum Galliæ imperium sustinere posset. Verùm, cùm Lud. Valesius, Aureliæ Dux, Regis pariter gener, † intercederet, placuit Annæ maiori natu filiæ, solitudinem regni addici, aulicis quibusdam exempla vndiquaque adferentibus, quibus liqueret, plures viros, adolescentum principum tutores, quàm fœminas, eorum regna sibimet ascripsisse, & inuasisse. Quorum fuit, Tarquinius Priscus, Demarathi Corinthij † filius, postquam Romam migrasset, fugiens domesticam tyrannidem, vt scilicet, peregrinam exerceret alibi. Nam Anci Regis liberis tutor relictus à patre, cuius familiaritate vti cœperat, pupillos

† Hic fuit
post Ludo-
uicum 12.
Rex.

† Plinius
Iunior in
viris illu-
stribus &
alijs.

extrudens, regnum sibi intercepit. Ita ferè, euauit Gothorum regnũ in Italia, * potiente rerum Theoderico, miræ dexteritatis in superando, post victoriam humanissimo. Italos enim & Gothos, pari beneuolentia profecutus, utròsque delectauit, hostibus alioquin terribilis. Ideoque, Clodoueus, Francorum Rex Andofledam sororem † auro & moribus suauissimis dotatam, ei cõiunxit, apparatu nuptiarum magnifico: ex qua nihil sustulit sobolis. Quare moriēs regnum annis iam xxxvij. obfirmatum, Atalarico, ex filia Amalassuntha, † nepoti tradidit, sed nõ regnandi fortunam & sapientiam: nisi, quandiu puer ab octauo anno, quem tunc agebat, maternis hæsit iussis & consiliis, nihil aliud procurans, quàm iustitiam, & po-

* *Palmerius in Chronis anno Christi 490.*

† *filiã alię dicunt. Paul. Diaconus lib. 17. hystoria Rom. in Odoacro Nicol. Gilius anno. 508.*

† *Procopius lib. 1. de bello Gothorũ.*

* *Cassiodo-
rus lib. Pa-
riarum le-
ctionū* 10.
cap. 1.

puli quietem seruari. Matre insu-
per suadente, cum Iustiniano O-
rientis, & tandem Romæ, Augusto
fœdus pecussit: * cū Francis amici-
tiā retinuit. Supererat Theodatus,
regis Atalarici cōsobrinus, & eidē
arrepturus dominatum, qui ip-
sum fascinaret peruersis sermo-
nibus: & literas detestaretur, ar-
mis non Philosophia partum à
Theoderico imperium ostende-
ret: & parum virile fore, à muliere
gubernari. Iis delinimentis irreti-
tus Atalaricus, dum indulget pro-
miscuis voluptatibus, morte præ-
propera declarauit, quāti esset A-
malassunthæ matris integritas &
prouidentia: quantūque sit lite-
rarum præsidium, imperiis, quæ
bello parta, non nisi legibus & di-
sciplinis sanctissimis, diu custo-
diuntur. Sicut dixisse constat, Pe-
trum

trum de Medicis, primum principem Florentinum, Laurentio filio, dignæ memoriæ proauo tuo, qui paternum desiderium erga literas, & ceteras illius virtutes, iustæ hæreditatis loco adiuit: & reducens in Italiam musas, auidissimè complexus est. Doctos viros vndique accitos, Græcæ & Latine facundiæ capaces, non modo iuuit ingentibus salariis, sed etiam imitatus est. † Putares, bonum quempiam genium, & dicta, & scripta eiusdem, hausta aqua ex fonte Apollinis, vrceo aureo perfudisse, ac releuisse. Ita vt disputandi acumen, iudicandi prudentiam, explicandi perspicuitatem leporemq; haberet. † Lætante interim Lucretia Tornabona, illustrissima parente: vtpote quæ sciret, Medicæ familiaria munimentum & decus, à li-

Aurel. p. titit libr. 3.

Epistol. 5.

† Raphael

Volaterr.

lib. geograph.

5.

5.

5.

G

teris iampridem accedere. Præsertim, ex quo Petri pater, Cosmas, Argyropilum & Ficinū eximios philosophiæ doctores comiter exceperat in palatio suo, & prosperauerat. Nec obliuiscébatur Lucretia, quātopere studuisset Olympias, Philippi Macedonum Regis vxor, vt Alexander filius, mūdum aliquandò subacturus, selectis disciplinis imbueretur, ne quid immoderatè cuperet, ac proinde ipsum increparet, quia Iouis Hammonis filius videri† potius vellet, vt Iunonem pellicatus suspicione, irritaret in se matrem innoxiam, & quæ maritum Regem fortissimum peramabat, tanta pudicitia, vt sibi, aliisq; proficeret. Monimo igitur, Ponticam, in aula pulchritudine excellentem, dari sibi vxorem cupiēti, * ô infœlix, inquit, tu

† *Aulus Gellius* 13. cap. 4.

* *Io. Monachus in vita Alexandri Athenæus* li. 13. cap. 32.

oculis, non cōsilio vxorem eligis,
 nec Lucretia quidem, Laurētio fi-
 lio, sine delectu despondere sibi,
 quam optasset coniugem permi-
 sit, ne ferum foret poenitere: Cla-
 riceæ Vrsinę copulauit, splendorē
 suæ familiæ, literarum amore au-
 genti, & Laurentij principis, viri
 sui par studium non minus adiu-
 uanti, quam ferunt Martiam Ro-
 manam Hortensij, Terētiam Tul-
 lij, Calphurniā Plinij, adiuuuisse, †† *Apolli-*
 & meditantibus ac legentibus vi- *naris Sido-*
 ris, faculas & lychnos prætulisse. *nus libr. c-*
pist. 2. c. 10.
 Sic factum, vt defuncto Laurētio,
 non magis ipsum, quàm Floren-
 tiam vrbem interiisse crederes:
 quem omnes mortuum laudaue-
 runt, viuum quam plurimi: Morte
 etenim, tandē inuidia expirare so-
 let: eadem multis fœminis clarissi-
 mis exprobrat quod viuant. Nec

† Titus Li-
uius lib. 5.

Senatus Romanus decreuit, vt earum (sicuti virorum) post mortem publica laudatio esset, † quàm matronę Romanę aurum contulissent, ad redimendam salutem, à Gallis vrbe imperioque (si arcem Capitolij excipias) potitis. Itaque Iulius Cęsar, in Quęstura sua Iuliam amitam, & Corneliam vxorem, pro Rostris laudauit, ab Anco Rege, & à Venere generis sui fontem deducens: est ergo, inquit, in genere nostro, & sanctitas Regũ, qui plurimũ * inter homines pol-
lent, & ceremonia deorum, quorum ipsi in potestate sunt Reges.

* Suetonius
in Iulio ca.
6.

† Dionys.
Areopag.
in lib. de di-
uinis no-
minibus.

Quātò dignius & ornatius, D. Petrus Apostolorum princeps, Mariam, Christi vitę autoris matrem defunctam, & cœlitum plausu mirabili exceptam, laudasse fertur, in frequenti sanctorum † concione,

afflatus minimè prorsus, & seipso
 in dicendo superior: vt virginem
 perennem, si non pro meritis, sal-
 tem pro viribus extolleret. Non
 puto Bardos antiquissimos Celta-
 rum vates, virorum fortium præ-
 conia ad lyram decantare solitos, † † *Diodorus*
 quicquam dulcius, aut verius vn- *Siculus lib.*
 quam pronūciasse. Quemadmo- *6. vocat hos*
 dum non dubito, quin celeberr- *melodia*
 mas mulieres, concentu suo ad a-
 stra laudatione publica extule-
 rint. Potissimum, quòd Celtæ de
 pace vel bello consultantes, mu-
 lierum sententias & suffragia mi-
 nimè respuerent.* Et cū super-
 tis Alpibus, iidem in Italiam irru-
 pissent, seditionibus intestinis con-
 flictari non minus cœperūt quàm ** Plutarch.*
 nostro seculo, & vtrique aciem *in li. de cla-*
 cōstituere: sed eam, mulierum in- *rißimis*
 teruētus compescuit: ita vt ad suos *mulieribus*
cap. 6.

quiq; lares citò remeauerint. Addit Plutarchus, in fœdere Gallorũ & Annibalis dictum fuisse, vt si quis Carthaginensium se à Gallis iniuria affectum quereretur, Celticę fœminæ de ea re iudicarent.

Quod nec miraculo caret, nec etiã exemplo: cùm Debora, Lapdothi
 † *Iudicum* coniunx, populo † Israël*s* ius red
 † *cap. 4.* diderit, tribunali sub palma posito: atque ita iurgiis finem imposuerit, æquitate & sedulitate simili: necnon molestiis, quæ forē semitem comitantur. Prout, prisca illa simplicitas, vmbram patulę arboris quærebat, vt lucem iustitię ibi inueniret. Quem morem renouasse pro certò traditis, qui interfuit Io. Sireus, diuum Ludouicum Regem Francorum, ac plerunque sub quercu in syluis confedis, & ius ex æquo & bono de re quali-

bet ardua dixisse, nēpe iuxta Blanchæ matris assiduas præceptiones. Nostra sanè memoria, Henricus II. Rex Francus procinctū parans, Germanicæ libertatis asserendæ causa, † nō immemor iustitiæ, Senatui Parisiensi domesticam tranquillitatem commēdauit: & summam regni, tibi charissimæ vxori cōmisit, eamq; celso tuo iudicio rerum sublimium, consultò quidē & prosperè præfecit. Sic enim Regina quiduis disposuit & gubernauit, vt cū regno, maritus heros, suummet ingenium & admirandam solertiam, ei reliquisse videri posset: vt sic renouatus sit mos veterum, attribuens foeminis regalibus, patris vel mariti potestatem, quandiu pater maritūve viueret. Ergo Æneas conueniens Didonem Reginam Carthaginis,

† an. Christi
1552. die
12. Februa.
de D. Ludouico Sireus
cap. 94. in
vita eius.

dum vidua ex folio

† Virgilius
lib. I. æneid.
& ibi ser-
vius.

*Iura dabat, legēsque *viris:*

Eidem numerā magni pretij ob-
tulit.

*Præterea sceptrum, Ilione quod ges-
serat olim*

Maxima natarum Priami.

Eccur non sit fas mulieri regnare,
quæ sit virili animo, cum pleri-
que virorum muliebri regnaue-
rint? Prodeat lex Salica, Phara-
monis primi Francorum Regis,
& cum foeminis rixetur libere, re-
gnique illis auferat successionem:
de hac nulla nobis contentio est,
sed de administratione.

Lex ergo imperiū, non rapit ingeniū,
vt perspicuè, consuetudine inue-
terata Franciæ declaratur, & Inno-
centio III. Pontifice Roman. af-
ferente, iurisdictionem penes mu-
lieres præcellentes Gallorum, non

modo penes Reginas, esse. Quo-
 circa, † Lothario Cancellario ap-
 probat sententiam, arbitrario iure ^{† cap. 4. de Arbitris.}
 prolatam, ab Ifambergæ Hunga-
 rica, Philippi Augusti Regis vxo-
 re, de vsu nemoris inter sacerdotes
 controuerso. Ifambergam verò,
 Philippus semel repudiauerat,
 ducta Maria Morauia Ducis filia,
 sed tandem Celestino Papa, &
 mox Innocentio III. reclamante,
 & non prius quiescente, quàm cum
 illa Rex † matrimonium redinte-
 grauerit: tanto Mariae dolore, vt
 paulò post obierit duobus liberis
 superstitis, quos singulari iure ^{† Nicolaus Gillius in Philippa 2. anno Christi 1201.}
 Pontifex iustos censuit fore, non
 ignarus quantum inter fortunæ
 obsequia liceat Regibus. Cæterū,
 cum iudicandi autoritas, à lege vel
 more pendeat, † nec natura, sed ^{† l. cū prætor de ritu dic. ff. l. fin. C. emancipati. §. 1. de officio iudicis.}
 lex, aut mos inuidus foeminis esse

eas iudices vetuerit, tempestivum
 puto ostendere, leges in quas iura-
 re debent quicumque iudicant vi-
 ri, ab ipsarum foeminarum pecto-
 re & promulgatione originẽ ac-
 cepisse: si modo Astræa & Ceres
 foeminæ appelladæ veniūt. Nám-
 que illa, aureo seculo congregans
 fenes in foro, in propatulo stu-
 diosè leges monstrabat.

* *Aratus*
in Phæno-
menis &
Cæsar Ger-
manicus
interpretes.

Δημοτέρας* ἡδ' εἰξεν ἐπιταίρ' ἄστρον ἑμίσας.
 Ex astris eam demissam permulti
 suspicati sunt, sicut & excellentes
 virtute homines antiquitas opina-
 batur cœlitus accessisse. Hinc,

† *Paulus*
Apostolus
ad Hebræos
7. cap.

Melchisedec Rex, sine parente †
 profiluisse in lucem traditur, vi-
 ctor, iustus, & sacrificus Deo ac-
 ceptus. Ceres quoque

† *Ovidius*
lib. 5. Me-
tamorpho-
seos.

Prima dedit fruges alimentaque mitia
terris:

*Prima dedit leges.**

Isidem Reginam Ægyptiam hãc
 prisci fuisse dixere, † quæ in Sici-
 liam venerit, & vniuersum orbem
 peragrauerit, Gallia nequaquam
 prætermiffa, nisi mundi delicias
 negligeret, vt ex fluminibus Cel-
 ticiis ac Belgicis per eam traiectis,
 patet. †

† Diodorus
 Siculus lib.
 primo de
 antiquorior
 gestis.

† Ouidius
 lib. 4. Fasto-
 rum.

*Hinc adit Hesperios, Rhenum, Roda-
 nûmque Padûmque,
 Teque future pater, Tybri, potentis
 aquæ.*

*Quò feror? immensum est erratas dice-
 re terras:*

Præteritus Cereri nullus in orbe locus.

Inde Athenienses, à quibus Ro-
 manæ leges, quas Galli vsurpant,
 defluxere, † festa Cereris legum-

† l. 2. §. 1. ff.
 de origine
 iuris.

latricis celebrarûnt: quæ ideo Thef-
 mophoria vocabât, matronis ope-
 rantibus deæ, lectis vitice virenti
 stratis, quem Agnum * appella-

* Plinius
 lib. 24. cap.
 9. ἀγνός,
 castus.

† *Orpheus*
in Argo-
nauticis
θεσμοφό-
ρος. Cicero
3. de natu-
ra Deorum.

bāt, castitatis indicio. Nouit quif-
 que hoc traductum in fabulam,
 Cereris filiam in quouis mundi
 angulo quærentis † à Plutone ra-
 ptam, scilicet, & obiter in Rhoda-
 ni feracibus ripis, & alibi passim
 triticum & leges ferentis. Nec vi-
 deo, quare Solon Atticus, ad Mi-
 neruam suas leges referre malue-
 rit: vrbs suæ conditricem, vt arbi-
 tror, prætulit: & eam quidem mor-
 talem, sed illustrem mulierē: cū
 quinque Minervas Cicero recen-
 feat, & vltimam adeò virginitatis
 seruandæ auidam, vt Pallātem pa-
 trem, vitium inferre volentem, in-
 teremerit. Iam nihil antiquius, aut
 celebrius Angli habent Martia-
 nis legibus, quas Martia Regina
 tam fortiter tulit, quam Gintolini
 mariti mortem antea tulerat, sibi
 vtique charissimi, & populo quo-

que, propter legum simile studiũ,
 Sicilio filio, & vxori Martiæ, * ** Polydorus*
 deinde relictum: vt communi *Virgilius*
 opera, Rempubicam veterrimis *lib. primo*
 dissidiis scabram, polirent Nec *histor. An-*
 mihi quisquam C. Affraniæ † *† valer. lib.*
 impudentiam obiecerit, sexus sui *8. ca. 3. Cal-*
 nimium oblitæ: propter quam, C. *phurnia est*
 Cæsare tertium consule edictum *in l. i. ff. de*
 est, ne qua mulier causam in iudi- *postul. de*
 cio oraret: cum antea Hortensia, *Scipione*
 Q. Hortensij oratoris clarissimi fi- *Frontinus*
 lia, patris eloquentiam referens, a- *lib. 4. stra-*
 pud Triumuiros sobriè & disertè, *tagematiũ.*
 pro matronis graui tributo one- *cap. 7.*
 ratis dixerit, ac foeliciter exorarit.
 Sed ego nõ plebeiam illam Affra-
 niam, Bructionis vxorem respi-
 cio: Regales defendendas suscepi
 meo patrociniõ: nec quidem stā-
 tes coram ius dicente, sed seden-
 tes in solio, & iura dantes populis

STEPHA. FORCAT.

attentissimis, quo nihil præstātius inueniri potest: cùm legibus, diuinæ humanæque res subiiciantur, & Reges ipsi, siquidem diu, securæque imperare cupiant. Dicit ergo sublimis mulier, se naturæ gratias agere, quod si non aduocati, certe iudicis & legislatoris munia bene tractare nouerit. Perinde ac ferunt, Scipionem Romanũ, duello prouocatum dixisse, à matre se Imperatorem non militem editum, atque ita conditionem honestè detrectasse. Accedit, quod ego didici, non cuiusquam fœminarum impudentia factum, ne in iudicio postularent, sed potius, quod sexus is, procliuius possit à iudice extorquere sententiã pro voto: tum ob leporem plerisque ingenitum, tum ob astutiam familiarem, ad cogendum ipsum iudi-

cem attonitum: Nisi quod paulò plus agat, qui persuadet, quàm violentus: corrumpit enim animum auditoris. Vt non immeritò penitus, Rhetoricem Athenæus definerit, artem fallendi. Præterea, formæ & oris gratia in fœminis, sæpissimè præuertit omnem vim eloquentiæ, vt callidè sensit Hyperides, Athenis pro Phryne rea ingentis sceleris, disertior quam felicior patronus: quoad deducta adpect⁹ tunica, speciosissimũ puellæ corpus iudicibus ostēderit exorator. Vt taceam, quas habebat in numero lachrymas Phryne, vniouibus persimiles, & abundè pro taciturna loquētes coram cœtu, venustate perspecta irretito. Adstipulabitur præ cæteris regali cuius fœminę ita ratiocinanti, Imperatorum nulli secundus, Iustinianus

hostibus & flagitiis propulsandis idoneus, necnon legibus condendis aut colligendis: vt cuius beneficio iurisprudentum responsa, reliquorum Cæsarum sanctiones, & rescripta volumus & fruimur: atque ipsius vigiliis, noctes luci (vt ipse prædicat) exequantibus, † no-

† §. 1. in
auth. vt in
dices sine

quoquoque
frat. fiat.

§. 2. de
rhetorica

Quintilia-
us. 2. c. 16.

bis & Reipublicæ quietem comparamus. Mox subdit, se constitu-

tionem fecisse admodum seriam:

qua iudicum sugillat auaritiam,

radicẽ mali publici vberrimẽ ger-

minantem. Iisdẽmque fauet, vt si-

ne vlllo pretio munus obeant, nec

emāt à principe id quod vicissim

promercale habituri sint, vrgente

domestica penuria, & arca exhau-

sta in acquisitionẽ dignitatis. Pro-

fitetur denique Iustinianus Ioan-

ni præfecto prætorio, tam sanctæ
legis ferẽdę sibi participem fuisse,
obser-

obseruandam & cōsultam Theodoram coniugem, diuinitus sibi concessam; & infensam iudicum cupiditati, populo tam odiosæ, quam perniciosæ. Nec frustra Imperator, Theodoræ suæ consilia laudauit: nam eius hortatu confirmatus, & in spem erectus, retinuit imperium, à quo se abdicare decreuerat: dum Constantinopoli populus per factiones sectus, plurimum fauere videretur Hypatio, Anastasij Augusti ex † forore nepoti. Sed ab vxore mirificè reco-
† Procopius lib. 1. de bello Persico.
 cillatus, plebi restitit, & Hypatiū fregit, ac pœnas de illo sumpsit: eo alacrius, quod ab vxore audierat, pulchrū esse, vel in sepulchri elogio, Imperatorem inscribi. Altera
* Zonaras Tomo. 3. de Agario Dioscorides lib. 3. cap. 1.
 quoque Theodora, cum Zoe sorore, idem tenuit imperium, Senatus iudicio, expulso Michale

H

Calephato, Zoes marito excæcato, & solem videre indigno penitus. Plausit populus, cum lites expeditissimè sororum arbitrio diffinirentur: comitia publica rite peragerentur, audirentur Legationes: & in summâ, patefieret, non in solo medicamento Agarico inueniri, vt cum duplex sit, marem fœmina viribus longe præuertatur: siue in vino hauriatur, siue in aqua mulsa febrem non sentientibus. Quod si ad oracula & diuinas prædictiones paulisper conuertamur, quid notius est Sibyllarum vaticiniis? Quid verius, religioni & Reipublicæ gubernandæ aptissimis? Decem eas fuisse numero Varro tradidit, quarum Persis prima, & vltima Tiburtina, de Christo plurima præsenferit, † exitu fidem certam capientia, & aurei

† Lactatius
Firmianus
lib. 1. cap. 6.

seculi instaurationē. Amaltheę vel
 Herophiles nomen aiunt fuisse ei,
 quę ad Tarquiniũ Superbũ, Regē
 Rom. libros nouē attulerit omni-
 no fatidicos : & ingens pretiũ pro
 illis poposcisse. Cũque Rex de-
 lyram putaret anum : & tanti eme-
 re libros recusaret, illa tres igni
 dedidit : ac rursus totidem : quoad
 Tarquinius mulieris pertinaciam
 demiratus, reliquos tres mercatus
 est, nihilo minore pretio, quàm
 omnes nouem à principio eme-
 re potuerat. * Et ab his postmo-
 dum Romani incepterunt rerum
 arduarum euentus futuros quere-
 re : ac quindecim viros pręstitue-
 re, qui libros Sibyllinos custodi-
 rent, & consulerent, tanquã Deo-
 rum internuncios & interpretes.
 Atqui Pausanias, Herophilem
 Troiano floruisse tempore, notat,

* *Aulus
 Gellius lib.
 I. cap. 19.
 Pausanias
 in Phocicis,*

& Hecubę Reginę somnium explicuisse, de Paride filio nascituro, in patrię excidium : cum facem † ardentem sibi per quietem visa esset parere: propterea

† Cicero lib.
1. de divi-
natione, ex
Accio.

*Rex ipse Priamus, somnio mētis metu,
Exacrificabat hostiis balantibus.*

E regia stirpe sibyllas oriundas omnes scimus: idcirco magis in pretio habite quę pręnunciarent. Si modò Cassandrę Priami Regis filię, cladem Troianis pro certò imminere affirmāti paritum fuisset: quę non ignorabat, Regum coelitus institutorum rebus, Fortunam dolos neētere: tunc præsertim, cū altissimè sublate, procliviores fiunt ad ruinam. Gratulor igitur Gallis te Reginam fortitis hac tempestate, & his Reipublicę fluctibus & procellis, cū naufragij mei fragmentum & tabulam

arripiens ægre ad littus euasisse vi-
deor. Te autem antea sic salutaui.

*Tres, Regina, tuos totidem cano sydera
natos,*

Castâ Diana sibi quos peperisse uolet.

At patriæ mater, de te vix hiscere curo:

*Cum sis dux Charitum, da tibi dulce
melos.*

Ego verò te quartam, Charitibus
addere propero, vt reliquas tres,
quæ nude finguntur, vestias, & ve-
getes. Et quamquã gentẽ tuã ali-
bi scriptis commendarim, * adhuc
tamẽ tibimet bene cupere & gra-
tificari studeo: ne solos mortuos
dicar laudasse, vt solebant eiulatu
vehementi Præficæ mulieres, † in
funeribus potentum cõductę an-
tiquitus.

* in lib. 4.
historiæ de
Gallorum
Imperio &
Philoso-
phia.
† Festus Po-
petus au-
tor.

H iij

BIU Cujas

TERTIO LIBRO AM-
PLIORES GRATIAS A-
gere pergit Autor, Hērico III. Fran-
corum & Poloniae Regi: salubria
quædam Gallis detegit, & quare
discessum cogitet.

Ad Hieronymum Chatilionem
præsidentem Lugdunensem.

Et si tibi præstitisse
fortè videar, ami-
cissime Chatilion,
vt Regi gratiã vt-
cūque retulerim,
merita me tamen assecuturum nõ
spero: nec Reginę Mediceę matris
benignissimæ, in cuius animum

H iij

† *Plin. lib.*
37. cap. 1.

quicquid Gratiarum vsquam est,
 concessisse reor, tanquã in pretio-
 sam illam gemmã Achatẽ, Pyrrhi
 strenui Regis, † in qua nouẽ Mu-
 sæ, & Apollo citharã tenens, spõte
 naturę spectabãtur: ita maculis dis-
 currẽtibus, vt singulis sua redde-
 rẽtur insignia. Vt interim fileam,
 quot bonę artes, simul cum incre-
 dibili erga Regẽ Frãcũ fide & ob-
 sequio, in te vnum confluxerint.

Quo nomine, tu semper mihi iu-
 cundissimus extitisti qui pariter,
 vt scis, eidem studeo: nihil effu-
 giens discriminis, vt ei morem ge-
 ram, aut proficiam hac quoque
 tempestate, in qua quod volo di-
 cere, periculosum censerì potest,
 vt quod nolo, miserũ. Prosequar
 tamen liberius, quando aliqua pa-
 ce bellum mutatum videtur: vti
 mare ex irato placidum, cœlum

AD. INIVR. RECEP. DEF. 61
ex núbilo serenum, hilarius senti-
titur. Nec me terrebit quisquam
ab honesto instituto, licet me nu-
dum in æneum Phalaridis taurum
coniiciat, vbi ardens nihil mugire
aliud possim, quã quod Deo con-
sentaneum sensero, & Regi Hen-
rico III. honorificum. Presertim
cum edicto pacis à Rege concess-
sæ, diuino quodam instinctu, &
ingenio miro nominatim cõpre-
hensum animaduertam, nullã esse
offensæ vel iniuriæ abolitionem,
qua quisque eiusdem factionis ho-
minem lacefferit. Quid enim ani-
maduersione dignius est, aut tole-
ratu tristius, quã si quis contu-
meliam & damnum accipiat ab
eo, quem sibi iure expectabat au-
xiliarem, * & vindicem in miseriis?
Cæterum vetuit Rex prudentissi-
mus, recoqui memoriã perniciet

*† an. 1576.
mense ma-
io articulo
39. & 2.*

** l. fi. C. de
locato. &
l. 27. §.
omnia. ff. de
pœnis.*

vltro citroque à partibus discre-
 pantibus illatæ: quin potius salu-
 brem illam obliuionem renouari
 Atheniensis Thrasibuli, plebisci-
 to statuentis, post Reipublicæ sta-
 tum, malorum hominum sæuitia
 diu turbatum, † ne vlla præterita-
 rum rerum mentio fieret. Quam
 legem Aurelianus Aug. suo seculo
 Romam transtulit, impunitate ve-
 terum scelerum concessa, ne noua
 emergerent: excepto interim pro-
 uinciarum peculatu, acriter legi-
 bus vindicato. Quia nimirum, nō
 sectis partium studiis, sed pecuniæ
 publicæ intercipiendæ causa com-
 mitteretur. Sunt qui tradant obli-
 uionis legem in Gallia instauratā,
 victo Tetrico, propter quem Gal-
 li ab Aureliano defecerant. Fas sit
 igitur mihi queri, bona venia eo-
 rum, quibus nocere alij nefas non

† Valerius
 Max. lib. 4.
 cap. 1. Fla-
 uius Vopi-
 scus in Au-
 reliano an-
 no Christi.
 276.

videtur: & qui me perditum maluerunt, quam se ipsos incolumes: quos quidem, voti compotes esse vellem, si modò Rempublicam succutere & callide subuertere, & viris clarissimis dolos & casses necere tandem desinerent. Vtinam verò liceat mihi, nobilem illum Persam Gobriam imitari, qui dolens regnum à Magis inuadi & detineri, eorum vnum opaco in loco fortè complexus, iussit socios vel per suum corpus † fer-
 rum adigere: cunctantes alioquin, † *Herodotus lib. 3.*
 ne ipsum pro Mago transfoderet, † *Iustinus lib. 1.*
 tametsi deo manum percussoris dirigente, Gobrias incolumis euaserit. Quid si etiā permittat Deus, vt ego mortis expers, ab iis eripiar, qui simulato pietatis ardore, veris & pestiferis turbis atq; dissensionibus regnum Galliæ miscuerunt,

nulla re nisi Rege suo inferius? nō
 utique iustis vlnis, sed cursim cu-
 bito, pericula metiti: ita ut bello
 accendendo pares iuuenti, extin-
 guendo prorsus impares, suis pri-
 vatisque commodis inhiantes pu-
 blicæ iacturæ ansam præbuerint.
 Ex quo permulti equites, sane quā
 ardui & illustres, in gallico solo
 fortiter dimicantes ceciderūt, vel
 sub galea canuerunt. Cū ij, qui
 bella clam primo excitarent, im-
 punè & securè sedentes, vsque ad
 ingluuiem ditarentur. Horum
 namque marsupium Iani templo
 antiquissimo simillimū, pace exo-
 riēte claudi solet:† bello autē fer-
 uēte hiās, patere. Proinde Augustus
 Cæsar nihil gratius vnquam à Se-
 natu accepit, foelicitatis indicio,
 quam cōfectis omnibus bellis, oc-
 clusi Iani titulum. Sicuti nos spe-

† Macro-
 bins lib. 1.
 Saturnalia
 rum cap. 9.
 Dion Cas-
 sius lib. 51.

ramus, vectibus tutissimis ab Hē-
 rico Rege obstructum iri, & ia-
 nuam similiter scelerum furtim
 repentium, quæ sæpius industriæ
 ascribi consuevere: Et quibus vi-
 gentibus, non vnum tantum im-
 perium, sed etiã tot mundos, quot
 olim somniauit † Metrodorus, cū † *Plutar-*
 fortasse ne vnum quidem intelli- *chus in Pla-*
 geret, pessum ituros præsentio. *citis Philo-*
 Quid enim Deo magis inuisum, *sophor. cap.*
 aut hominum generi magis noxiū *5. sed Vale-*
 esse potest, quam iniustorum iu- *rins dat*
 stitia, seu obsequij speciem præ se *Anaxaro-*
 ferens immanitas, tegens plerū- *so. lib. 8.*
 que ignauiam? Seu denique impia *cap. 15.*
 sedulitas nomen pietatis optatæ
 ementiēs? Vt quidem apertius ex-
 plicarem, si mihi daretur obuolui
 Regis genibus, & illi demūm gra-
 tulari, cū fortuna malorum suo-
 rum pharetram telis omnibus ex-

hausisset : ne vllum aduersus principes viros , plausibiliter vnanimis, vel in populum longis bellis attritū, posset expromere. In quo nemo tam fœlix extitit iam annis quindecim, qui nō mortui vitā agere sibi videretur. Nisi si quis est, ἐγχείλεις θηρώμενος, id est, anguillas captans, † veterē & vsitato hodiē proverbio, in eos qui turbas cient, vt interim rem faciant, cū anguille turbidis in aquis facilius capiantur, minimē verò expectāt huiusmodi captatores (quorum semper hamus pendet in fortunas alienas) vt Angelus è cœlo descendat moturus * salubriter aquam, vt in piscina varios morbos pellente Hierosolymis . Vt obiter ad moneam, veteres existimasse animas quasdam assistere aquæ diuinitus afflatæ, † & Najdes Nym-

† Suidas memorat ἐγχείλεις.

* Ioannis cap. 5.

† Porphyrius interpres antri Nympharū Homeri lib.

13. Odyss. Ge-
nesis cap. 1.
can. Moyses
32. q. 2. Ioā-
nis cap. 3.

phas ἀπὸ τῶν νεμάτων, id est, ab aquis nomen habentes : & hac de causa Moysem dixisse, spiritum domini super aquam ferri. Nec tacet D. Augustinus animam hominis spiritum esse, atque in humido habitare, siccum effugere: Nam & diuinus spiritus aquæ baptismi mirificè commiscetur, animam lustrās ab omni peccati illuue, & penè mergens dæmones, publicæ cladis autoribus non meliores. Atqui Reipublicæ sursum versum agitandæ, aliqui non cœlestis genij quicquam adhibuerunt, sed potius Furias & fraudes nequiores punicis, & mellitas prorsus insidias, vt de assentatoribus dicere solebat Diogenes. Cùm signa veræ falsæque amicitiae similia sint, sed effectus longe dissimiles. Supponitur ignis cineri, ad publicam

conflagrationem: Et Sirenum perniciosum melos, nos in saxa & Syrtes illicit, mergitque, aut facit ut in ærumnis cōsenescamus. Hoc ego patior libenter quantum possum: non tamen ut gaudeam, præcipuè, cū morbū ex angore animi contraxerim, medicorum eruditorum iudicio. Et cum valetudo mecum redire in gratiam adhuc cunctetur, vnde omnino magnum malum esse agnosco, nescire mala perpeti, aut alienas iniquitates fati æquo animo sufferre. Nec est quod putes, præses iustissime Chatilion, qui apud posteros famā sine dubio non minus inuenies, quàm nūc, bonos apud æquales gratiā, me hæc scripta effudisse male habentem, velut egri somnia & delyria, sed potius valde seriò, instar hominis mortem cœlūque

AD. INIVR. RECEP. DEF. 65
lūmque iugiter meditantis. Cūm
hinc morbus, hinc inimicus, graf-
faretur, & mihi tum huius scripti
autor esset assiduus, tum angoris,
aduersus consolationem quamli-
bet, contumacis, & irritati reme-
diis. Qui me quotidie seniore
anno vno reddebat, dum is tam
impunè regno officeret. Morbus
verò mihi tantummodo oneri ef-
se videbatur: quinimo vsui, cūm
recordarer virorum celebriū, qui-
bus ægris, immortalia olim opera
edere licuerat. Citetur imprimis
Ptolemæus Philadelphus Ægy-
pti Rex, militiæ deditus & fortu-
natus, qui mox fertur, paulatim
accedente corporis imbecillitate,
factus Philosophus: ita vt septua-
ginta interpretibus curam man-
darit Hebræorum libros† in Græ-
cam linguam transferendi: adhi-

† Iosephus
lib. 2. cōtra

Apionem

Iornandes
in lib. de

temporum

successione

bito Demetrio Phalereo, Duce quondam Attico, quem inuidia ab vrbe sua pepulerat. Nec Ptolomæus totis xxviij. annis quibus à morte Alexādri Magni statim regnavit, quicquā gessit melius aut laudabilius: Hieron quoque Siciliae Rex à Musica alienus quandiu bene valuit, deinde febriens Musis operam dedit, & Simonidis cōsortio versibúsq; sese oblectavit: Pindarum, à quo laudabatur, demiratus est, *quem benè valens nihili fecisset. Sic Ludouicus xj. Frācorum Rex, prudens habitus, & regno amplificādo tantum adductus, in illa ægritudine, qua cœlū tandem acquisiuit, plane, respiciēs sceptrum & coronā sine aliis adminiculis non esse aliud, quā pondera animi, studiosè populares ad Regum obsequium, & Reges om-

* *Aelianus lib. 4. varia historia cap. 15. Pindarus in olympis ode. 1.*

nes ad legum, hortabatur: maxime
 Carolum filiū. Idem cognoscendi
 desiderio nulli impensæ parcebat,
 vt peregrinas † feras atque adeo
 incognitas compararet: earum na-
 turas à physicis sciscitans, ita vt A-
 fricæ Leones & Pardales penitus
 in Galliam migrasse quis existi-
 maret. Quare vixdum intelligo,
 vtrum iratum, an propitium nu-
 men, mihi ægro esse concesserit, si
 modo ea quæ scripsi, & tenui filo
 contexui, vulgare potuero: & ma-
 le sanis quibusdam, eger, ostende-
 ro, nullam ciuitatem solide stabi-
 liri, si semel pacis & iustitiæ muri
 euerfi fuerint. Quod vt paulò tu-
 tius aperiam, procul ab omni for-
 midine & offensione (quia pes se-
 mel spina confixus vix vllibi au-
 det figere vestigium) medicis au-
 scultabo docētibus, locorum mu-

† philippus
 Cuminus
 in Ludouic-
 co xi. cap.
 131. 8. qu. 1

† Hippocrates in li. de morbis popularibus, sectione 6. tationem † in longis morbis salutarem fore: ne serò aufugisse periculosum sit:

de Oenomaio Iulius Hyginus li. i. cap. 84. Mors pretium tardis, ea lex certaminis esto.

† Palmerius Florentinus in Chronicis anno 531. à Christo nato. Vt dicebat Oenomaus iis qui Hipodamiam filiam suam quadrigis & pernecitate nō superassent. Verum huic malo, iam diu mihi imminenti, præmunitus obuam ibo paratius: quippe cū vaticinatus mihi hoc nimium verè fuerit Iustinianus Augustus, mille & quadraginta annis iam † peractis, aut circiter. Nimirum fore, ut professores, & vulgus, & forenses viri, penates suos deferere cogerentur, †

† §. i. in auth. ut indices sine quoquo suffr. vers. ad ministrati. territi & oppressi aliquorum impotentia. Qualis fuit Solon ille legislator Atticus, poëticis apprimè excultus, & simul sapientia singulari. Verum Pisistrati, iam in vrbe

exultantis vim metuens, & facilitatem populi prædę esse dolens, in Ægyptum nauigauit: Demum ad Cræsum Lydorum Regem peruenit, à quo tantis est donatus opibus, quātis in Cilicia urbem ualuit extruere. Eadem etiam ratione, Hermodorus vir neque obscurus, neque imprudens, Ephesum suam destituit, Cypseli dominatu perculsus, & cum Romam com-
measset, autor fuit legis xij. tabularum ferendæ † à decēuiris, eam-
que ipse post interpretatus est: ex
quo statuam in Comitio habere meruit. * A suis præterea ciuibus
desideratus legitur: quos quidem,
morte dignos Heraclitus dixit, †
quia Hermodorū expulissent non
eius culpa, sed sua ipsorum inui-
dia: quæ pariter Athenis eiecit A-
ristotelem, de Deo purius solito

† l. 2. §. 1. ff.
de origin.
iuris.
* plin. libr.
34. cap. 5.
† Cice. li. v.
Tuscula. de
Aristotele
Ælianus.
lib. 3. ca. 36.
varia histo-
ria.

loquentē. Ipse tamē, se vltro abire professus est, ne Athenienses bis peccarent: alludens ad Socratem, pari occasione iam interemptum ab illis, qui æquissima iura, & nequissima ingenia habuisseprehendūtur: Sed malis moribus, quā bonis legibus, semper viuere maluerūt. Sæpe etenim accidit, vt leges optimæ ibi despiciantur, vbi fertiliter proueniūt. Nam & Assyrij, gemmas non magni æstimant, nec Indi Ebur, à Sabæis ferè thura fastidiuntur. Non mirum, si permulti illustres viri, discessus libertatem, domesticæ seruituti antepo fuerint: aut maluerint ab alio in naui gubernari, quā tam ingratis præesse vectoribus. Ego certè valde doleo, quod mihi vitę non sint multiplices, vt Herilo Regi, nympha matre claro:

*Nascenti cui treis animas Feronia
mater,*

Horrendum dictu, dederat:†

Ter letho sternendus erat.

† *Virgilius
lib.8.
aneidos.*

At mihi vnica est anima, eaq; nō fa-
tis benè merita de corpore, quod
tot meditationibus & curis, nihil
non lugubre ac mœstum præferē-
tibus, iam pridem vexat. Sed nec
literarium studium ac disciplina,
animæ pabulum ac solatium, per-
inde corpori amica est. † Nec fru-
stra, literarum color, cōsensu gen-
tium niger vsurpatur, non sine
quodam homine iugis laboris &
molestiæ: alioquin profectò, à cha-
ra & nobili vrbe vix auellerer, pro-
cerum quorūdam sed paucorum
meritis illectus, & populi ductilis
& mitissimi, si nō à seuioribus idē-
tidem inflammetur. Quocirca e-
ueniet, vt urbem, ciuēsque com-

† *Theuetus,
& Corne-
lius celsus
lib.1. de re
medica in
proœm. ini-
micam vo-
cat.*

plures, laudibus efferam sine blâ-
 dimento non sine autore: ne quis
 putet sine delectu, vt in vagina au-
 rea, gladium plumbeum recondi.
 Nec eos quidem, vlla ex parte di-
 cterio vlllo attingam, qui me inui-
 ti potius, quàm gaudētes, oppres-
 sum deseruere, fortunam nimirū
 potentiorum odorati. Præcipuè
 verò non pauci, qui si non fœlici-
 ter, diu saltem, mihi ius enucleāti
 incubuerant, & optabant manu
 mea Lauream iuris indipisci, præ-
 oleastro olympico aut gemmato
 diademate. Sed tum primum ad
 meorum hostiū teterrimum trās-
 fugerunt, quem antea in scolis ru-
 dentem, ne de limine quidem in-
 spicere voluerant. Atque, vt No-
 mades Scythiæ populi, sine certis
 sedibus vagi, familiam, currum, &
 greges, ad lætiora subinde pabula

perducunt: † sic hi sua in homi- *Hippocra*
 nes studia, cum fortuna transfere- *tes lib. de*
 bant, & plerunque ea quæ vt ami- *aëre, aquis*
 ci laudauerant, rursus velut inimi- *& locis*
 ci damnabant, & me patientiæ ad- *Pomp. Mela*
 monebāt, iisdem verbis, idem ge- *lib. 2. cap. 1.*
 nus sententiæ inculcantes, quasi
 auem domi docerēt, non me iam
 expertum, læsam frequenter pa-
 tientiam in rabiem conuerti. Sed
 qui aliàs inuocati ad me venire cō-
 sueuerant, tunc ne vocati quidem
 venire : quin laborum meorum
 prouentum, in alium transtulere,
 vt fruges, ex semente Coloni alte-
 rius agello blandiri atque impe-
 rare assueti. Cæterùm ego, cum
 longè antè metuere cœpissem, ne
 bonum amicum malus aliquando
 falleret, exitum spectans exclama-
 bam: O amici, vbi nam sunt ami-
 ci? Interdum subridebam, iracūde

meipsum exhilarans : & modum
 adhibui indignationi, non imme-
 mor, me nudum prodiisse in hunc
 orbem, instar palæstritę in Olym-
 piis luctaturi cum inuidia, cum
 ærumna, & cum insidiis: tantisper
 dum mortem expecto, non minus
 utique ex improviso insilientem,
 ut nudus similiter proficiscar. Nisi
 si quid ornamentı & viatici, Deo
 duce, ex bene acta & innocente
 vita comparauero. Tunc, opinor,
 pudebit fortunã, quod mihi tam
 pertinaciter restiterit : & eos qui
 me sine causã oppugnarunt æque
 pœnitebit audaciã. Annon Athe-
 nienſes Aristidem † ducem Reipu-
 blicę commodissimum, & cum
 eo ipsammet sanctitatem, excede-
 re iusserunt? Cuius postea defun-
 cti filias, impēsē elocarunt : & Ly-
 simacho eius filio, in singulos dies

† *Valerius*
lib. 5. cap. 3.

AD. INIVR. RFCEP. DEF. 70

binas drachmas dedere : & his
amplius, terrę arboribus confitæ
oçto iugera, † arui centum. Quid
memorem Demetrium Phalereũ,
de quo paulò egi superius, in eis-
dem Athenis donatum aliquan-
do, æreis statuis trecentis sexagin-
ta, propter rectam ciuitatis admi-
nistrationem, quas tandem euer-
terunt cùm virtutem viri, vt ipse
scitè dixit, non possent euertere.
Sed vt alius Demetrius* scripsisse
traditur.

† Suidas
verbo πλέ-
θρα.

* Laertius
lib. 5. in vi-
ta Deme-
trij.

Ζῶν ἀπμήσαντες, ἀποφρίμνον ποθέουσι.
id est,

*Oderunt viuum, quem mox post fata
requirent.*

Vt quidẽ, multis principibus exi-
miis accidisse recordamur : quan-
do commune Regum bonorum
malum, credulitas, audire eos fe-
cit, atque obedire calumniæ : Vt

non abs re dixerit Epicharmus, neruos & artus esse sapientiæ, † nō temere credere. Idq; ingenuè factum aiunt Clotarium i. Regem Francorum, cū inuidorum crebra cōpellatione, Galterum Iuetotum equitem Normanum, impigrum in acie, & vbique fidelissimum, ab aula exulare † iussisset: deinde transacto decennio reuersum, & Sarracenorum sanguine pulcherrimè delibutum, sua manu mactasset. Vnde magna lætitia affecti sunt calumniæ & assentationis professores: qui nunquam apud Regem sibi satis videbantur serui, neque apud ciues satis liberi. Verum adeò Regem Clotarium pœnituit facinoris, vt quandoque gladium pro remedio posceret. Sed vt expiaret consultò, quod temerè se fecisse

† Cicero in libro de peroratione consularis.

† Paulus Aemilius & Gillius in annalibus anno 533.

querebatur: vtq; luetoti pios ma-
 nes pacaret, decreuit, defuncti ip-
 sius ditionem ab hæredibus, regni
 titulo in posterũ teneri. Aliquot
 annis post labētibus, Sophia Iusti-
 ni Imperatoris vxor, doluit, quod
 protinus credidisset iis, qui Nar-
 setem militiæ magistrum detule-
 rant, in prælio nimis herculè fau-
 stum: cum nō semel fregisset Go-
 thorum copias, necnon † Franco-
 rum in Gallia iam late pollētium.
 Itaque Augusta suspicax, de Nar-
 setis victoriis sollicita, ipsum per li-
 teras Cōstantinopolim redire ius-
 sit, vt eunuchus cum puellis lani-
 ficis pensa diuideret. Quo indi-
 gnans opprobrio, & ira virili per-
 citus, ex vltima Pannonia Longo-
 bardos in Italiam, vbi res gerebat,
 acciuit: & in vetustissimis Insu-
 brium & Mediolani sedibus loca-

† Aga-
 thius lib. 2.
 de bello go-
 thor.

† *Paulus*
Diaconus
lib. I. anno
Christi,
 569.

uit. † Sensit sæpissimè sagax ille
 Rex Ludouicus xj. sic aliquando,
 Ducum ac procerum suasu, in a-
 dolescentia irretitus, vt in patrem
 suum Carolum vii Regem cerui-
 cem erexerit: mox declinante bel-
 li fortuna, submiserit, venia sibi, &
 fœderatis impetrata à Rege : in
 quo nescias, vtrum in vincendo
 celeritatẽ plus laudes, an in igno-
 scendo clementiam. Ille inquam
 Ludouicus, plane perspexit, quan-
 tum intersit, Regem, virum quem-
 piam consiliarium nancisci liber-
 rimè loquentem, * neque instar
 Lesbix regulę plumbeę, aptantem
 sermones suos regiis affectibus,
 sed veritati ingenuę potius, vt fa-
 cilis calumnię exterminetur, &
 bonorum virorum facta illustra,
 maledictis præferatur alienis. Lau-
 datur etiamnum teste Ammiano,

* *Philippus*
Cuminus
cap. 52. Ni-
col. Gillius
in Carolo
vij. 1439.

Iuliani Cæsaris vox, cùm Cephi-
 dius orator acer, pro tribunali reū
 fecisset repetūdārum Numerium,
 Narbonēsis, seu Ocitanæ prouin-
 ciæ Rectorē, † & dixisset: ecquis,
 Florentissimè Cæsar, nocens esse
 poterit vsquam, si negare suffece-
 rit? Tūm Iulianus ex tempore: ec-
 quis, ait, innocēs esse poterit, si ac-
 cusasse sufficiet? Prudēter ille qui-
 dem. Nam si passim exaudiantur
 accusationes falsis testibus cōcin-
 natæ, probitatem supplicium, ma-
 litiam foelix gratia, sequetur. Hoc
 nemo quā tu melius nouit, ô
 Chatilion, qui tātō pere innocuis
 opitularis, nec indulges scelerosis
 hominibus, præsertim præposterē
 insimulare solitis in iudicio, & si-
 cario † non melioribus, vt quidem
 ipse periculo meo didici, dūm ē
 Pōpelone accitus testis (quasi ve-

† Vicegerē
 hodie vocās
 C. de officio
 rectoris
 prouinciæ
 & l. ff. eod.
 Ammia-
 nus lib. 18.
 in princ.

† l. i. ff. de
 sicariis. l. i.
 ff. de falsis.
 anno 1568.

rò mendicari vltra Pyrenem mō-
 tem necesse esset, qui falsò instru-
 ctus, & inutuum rogatus ab emu-
 lis meis testimonium, me tam im-
 pudenter & impie impeteret) ne-
 scio quæ insomnia aduersus me
 effutians, & visum à me, per Trās-
 ennā nouæ assertionis virum, a-
 cerbius tractatum vulgò, non sine
 meo gemitu. Deo interim gratiā
 habeo, quod ille vnicus & humi-
 lis fortunæ testis, ab omni fide a-
 lienus (vt constitit, dū suo dicto
 subscriberet genio quopiam ma-
 num agēte) nomina alia subdide-
 rit, quam à principio præfatus es-
 set. Perinde ac repente sui nomi-
 nis oblitus, vt quondam Messala
 Coruinus, Romæ orator nobilis,
 sed ex ægritudine. † Adeò, vt scri-
 ba Capitolinus, egregium testem
 grauitè obiurgauerit, quod tam
 apertè

† *Plin. lib.*
7. cap. 24.

apertè in me, atque etiã in se ipsum
mentiretur. Cuius rei me candidè
admonuit, & sãtis tempestivè suc-
currit Benedictini ordinis Theo-
logus doctissimus Petrus à Iana,
qui fortè aliud agens interuene-
rat, quando trepidans Hierony-
mus ille egregius espeleia, testis,
diuini numinis securus, iam è te-
ste factus reus, sui flagitij cõsci-
us, atque ita semetipsum excrucians
lictor, trepida manu, liturãq;, no-
men suppositum induceret, & iã
vulturem in pectore sentiret, qui
fertur in inferis Tityi iecur toties
renascẽs Laniare. Eo magis, quòd
non ita frontem perfricuerat, vt
non verecundaretur à se vnico
alienigena, in fontem premi. Cùm,
ne Q. Scauola Pont. Max. dùm te-
stis productus, reum magnopere
laderet, sibi vni credi vetuerit, †

† Valerius
4. cap. 1. §. 1.
C. de testib.
l. 8.

K

† hic est Pe-
trus Lane⁹,
adhuc fidei
Inquisitor
Tolos. Tunc
erat annus
1578. Septē-
bri.

pestimo exemplo, licet veritate
comite niteretur. Nec potuit tē-
perare, Theologus sine cōtrouer-
sia pietatis synceræ professor, †
quominus mihi falsum testimo-
nium detegeret, quoquidem nec
gravius quicquā peccatur, nec le-
uius punitur. Inquisitori similem
habuere Atheniēses olim, Regem
sacrificulum ab aris submouētem,
religioni patrię reluctantes, vti est
apud Suidam. Sed plerūque ne-
tebāt calumnias eiusmodi sacri-
ficij, & Socrati atque Aristoteli,
& ciues patria atque opibus mise-
rè spoliabant, sicuti Philippus pul-
cher Rex à Gallia abegisse tradi-
tur monachos inquisitioni præfe-
ctos, vt non tam Deum coli quā
homines vexari docerent. Insuper
mihi studuere alij cōplures Theo-
logi, me non culpa mea, sed alie-

na iniuria accusari sciētes, quique
 malo seculo, boni esse audebant:
 maximè è nostrę Academię sode-
 litio, morum cādore & eruditio-
 ne pariter spectati. Nec fore puto,
 vt recantare velint, fortè ab aliquo
 rogati, vt bene cœpta destituant.
 Sin minus, sciant mihi in accusa-
 tionibus amoliendis exercitato,
 non de fore quid regeram Theo-
 logis peritissimis, vt saltem pœna
 ipsos deterream, nō ignaros, quid
 Remo Regi acciderit, quod vrbis
 nouæ muros transiluisset: † expia-
 tum quilibet nouit morte faci-
 nus. Atqui ipsi, mœnia mundi, in-
 genio apertè transgressi sunt: & in
 cœlum cuniculos egerunt: atque
 eius recessus scrutati deprehen-
 duntur. Præterea vapulare eos cu-
 rabo ab Angelo, qui nec Theolo-
 go magno, Hieronymo ignouit,

† Nicol. Gil-
 lius in Phi-
 lippo pul-
 chro anno

1030. q. 6.
 l. fi. ff. de re-
 rum diui-
 sione.

* Rhabanus
 can. legi-
 mus 37. di-
 stinct. can.
 fatendum
 13. q. 2.

K ij

quia Ciceronis aureæ Phraſi plu-
rimam operam dederint, non cō-
tenti gemmis Euangelicis, lepóris
exquifiti & teretis, participes con-
uincuntur: vt heri didici à fratre
meo Petro Forcatulo, Mathema-
tum Regio profefſore, quamdiu
Lutetiæ egit: nunc verò in cœlo
cum aſtris notitiam renouat, & cū
angelis per otium ſermocinatur.
Nihil fruſtra minor, dilectæ Cha-
tilion, ſicut nec minanti cedere
mihi vnquam placuit: vix enim
potui terreri illis, qui ſibi vitæ ne-
cīſque poteſtatem aſſumpſerant
in illuſtres perſonas. A quibus ve-
rò, id ſibi accepiſſe proſiterentur,
ego taceo, propter tam triſtem
euentum: & ne videar aliquot am-
pliſſimos viros pupugiſſe, quos
tantopere reuereor, & quorum
decreta peſſundata † fuiſſe que-

† areſtum
datum. 9.
die Februa.
1573. ne-
glectum po-
ſtea.

ror, paucis de industria con-
 uentibus: aliis tantisper alibi ce-
 ream iustitiam exercētibus, & fle-
 xibilem prout cuiusque amor, vel
 odium, vel merces, hortabatur.
 Sed permultis Togatorum in cas-
 sum reclamantibus, quos civilis
 sanguinis parsimonia, præ cæteris
 delectabat: & hostem, quàm ciuē,
 magis oderāt: aut certè, iuxta Sci-
 pionem & Antoninū Pium Imp.
 vnum ciuem incolumem † serua-
 ri, quàm mille hostes occidi ma-
 luissent, in media acie. Et effusam
 seculi licentiam animi cādore do-
 mabant (exemplo tuo, præclare
 Chatilion) nec ex suspicionū ne-
 bulis in aëre depictis, quemquam
 damnandum arbitrabantur: & si
 aliquantò vehementiores fuerint
 in causa religionis: vti placuit In-
 nocentio I I I. Pontifici Romano,

† Iulius Ca-
 pitolinus in
 vita Pij.

ad Niuernensem & Bituricensem
 Gallos † antistites, rescribenti.
 Quamuis secus vsurpetur ab illis,
 qui dum falsa crimina punire pro-
 perant, vera committunt: aut cul-
 pas acerbissimè vlciscuntur ab ami-
 cis potius, quàm ab inimicis re-
 prehendas. Quod mecum sæ-
 penumero reputans & ægris ocu-
 lis aspiciens, valdè commouebar.
 Arguor etiam fleuisse reorū quo-
 rundam necem, meliori fato di-
 gnorum: nec adeò puduit, cum
 Vlysses, Rex terræ marisque peri-
 culis exercitatus, cane suo moriē-
 te, licet præ senio, fleuisse † lega-
 tur. Et quidem, iudici cauendum
 est, ne excādescat in eos quos pu-
 tat facinorosos, nève collachry-
 metur calamitosis: quia sic vide-
 retur in alterutram partē propen-
 dere. Alium verò, nulla lex vetat,

† cap. lite-
 ras. de præ-
 sumptioni-
 bus. l. 5. ff.
 de pœnis.

† Homerus
 lib. Odyssææ
 17. l. 19. ff.
 de officio
 præsid. l. 6.
 de Appella-
 tioni.

reis etiam inuitis, subuenire, tanta est hominum iure naturæ cognatio. Ecquis mecū aliquid Lachrymulæ non fudisset, nisi qui caruisset oculis? Præcipuè, dum fumus incendiorum, me flere adigeret, cum permultis, nullam silicis venā in corde habentibus. Sed nec argutus quisquam adhuc rescivit, vtrum flerem, quod miseri homines pœnas darent, an quòd dare meruissent. Cæterum quia illatæ nonnullis innocētibus iniuriæ facilius meminisse poteram, quàm vindicare, & quia parum sum vehemens in verbis, feror vsus tragicis:

-magne † regnator Deūm, † Seneca tragicus in

Tam lentus audis scelera, tam lentus Hippolyto.
vides.

*Ecquando scæua fulmē emittes manu,
Si nunc serenum est?*

K iiij

25 STEPHANI FORCATVL.

Nonnunquam sum auditus, tenui
murmure in cœtu potentum di-
cere.

O Henrice Rex, si hæc scires,

Vel paulò asperius:

*Immanem mites hominum dij pellite
bilem:*

*Aut una Francorum orbis in urbe
perit.*

Vix debueram sic periclitari. Et
ideo, cùm aliquis mihi assidens ex
amicis, me cubito foderet, silentio
vitam redimere constitui, tussire
me simulās coram quouis Lestry-
gone, labra sanguine delibuta
adhuc lambente, causatus amicis,
quod obsessus mille angoribus
animus, parum loci prudentiæ re-
linquere posset. Nec consultus,
bellis redintegrandis assentiri po-
teram, lege Lygurgi perspecta ex
eis, quæ ἐν ἡρώ, velut in cōcione la-

tæ, & excelsæ prædicantur, qua
 vetuit Lacedæmonios aduersus † *† Plutar-
 chus in A-
 pophthema
 tis Laconis*
 eosdem hostes sæpè pugnare, ne
 ita hi belligerandi scientiam ad-
 discerent. Sed cùm mihi paritum
 non esset, euenit vt cum victis
 prope, & in humum deiectis, ite-
 rum atque iterum nobis luctan-
 dum fuerit, in spem erectis ex de-
 plorata fortuna: & vt Galli inuicẽ
 collisi, non pro victoria iam cane-
 rent, * ** Allusio
 ad gallos
 autum: d
 victoria
 cantum.* sed pro mutua strage la-
 mentarentur: alioquin nulli exte-
 rorum Regum vincibiles. Nam li-
 cet transferre ad Gallos, id quod
 Annibal dixit de Romanis, Regi
 Antiocho, ipsos non nisi Roma-
 norum armis superari posse: * ** Iustinus
 lib. 31. &
 lib. 25. de
 Gallis.* ne-
 que Italiam nisi Italicis. Proinde
 fateor, me interdũ videre visum,
 non Gallos, qui castra & signa vi-
 tricia in fertilissima Græciæ &

Asiæ loca transtulerūt, abactis inde indigenis & colonis:† sed Gallos deæ Cybeles sacra phrygia, solenni amentiaë ritu, facientes.

Iam tympanum remugit, cana cymbula increpant:

Rapidè ducem sequuntur Galle pede propero.*

Quid, quod non pauci benè nati, vitio seculi degenerabant, ac paulisper incipiebant

Blandiri, certare, bonum simulare virum se:

Insidias facere, vt si hostes sint omnibus omnes:

Iuxta Lucilium. † Quantum hæc absunt à priscis Gallorum moribus, qui tanta inter se fide & amicitia viuebāt, vt ianuas ædium vix occluderent, & peregrinis ad se venientibus benignè* opitularētur: aut procul adiutum irent: vt qui-

† Pausanias
in Phocicis.

* Catullus
in Bercyn-
shia &
Ary.

† Refert La-
tanius
lib. 5. ca. 9.

* Stobæus
sermo. 42.

dem cōstat, ex Lacedæmonum in
 Thebanos & Arcades expeditione † atque victoria, Duce Archi-
 damo, & Celtis militibus celtice † *Xenophon*
 omnino dimicantibus in alieno *lib. 7. histo-*
 solo: cū in suo concordēs, pace *ria Græce*
 summa degerent, sicut non despe- *ubi etiam*
 ro contingere posse, simulātque *Hispanos*
 mitigati fuerint ij, qui nihil citiūs *addit.*
 in redivis suis ponunt, quā re-
 gni dissidia, & Regis præstantissi-
 mi insomnem solitudinem: qua-
 tenus ipsis liceat domi stertere, ex-
 tra teli iactum, & sæuire. Nam qui
 in armis sunt, multò clementiores
 se præbent, experti fortunę & bel-
 li vicissitudines. Itaque clemētio-
 res quotidie efficiuntur inter hor-
 rida pericula, quæ fortiter subeūt. * *de Legatis*
 Quò minus miror Gallorum * le- *Gallorum*
 gatos coram Alexandro Magno, *Strabo li. 7.*
 ad quem amicitia incundę causa *et Laërtius*
lib. 2. de
Aristip.

accesserāt, cūm rogarentur, quidnam metuerent, respondisse, in oppiparo conuiuio, nihil, magnanimē Rex, nisi ne cœlum corruat. Atqui coram ignauo quopiā non ita impunē respōsuros puto. Nūquam etiam magis formidasse legitur Aristippus Philosophus, tā fortis aliās animi, vt aurum in mare vltro iactauerit, quā dūm Corinthum nauigaret cum nihili hominibus: tūm se fassus est tempestatem metuere & quiduis aliud, de Aristippi anima nō de vili qualibet sollicitus: sic ego non inficior mihi formidini fuisse, quos sciebā imbelles, domi magnum quæstū fecisse, & delicias legisse, ex publicis ærumnis, & principes viros emunxisse pecuniis & honoribus: quos male quæsitos, benè gerere vix poterunt: ac fortē, ipsimet he-

roas supremos incusabunt, similes
malis medicis, qui affectum Hy-
drope curantes, nō causam morbi
inquirunt, corrupti iocinoris vel
splenis vitio, nec adhibent,

Praxineum semen cum † Bacchi ro-
re bibendum,

† ex Q. Se-
reno lib. de
Medicina
cap. 27. ve-
tus autor.

Sed ad fontem limpidum perdu-
cunt ægrum, vt affatim bibat, &
sitim ita plus augeat, atque ex-
stuet. Natura enim omnibus de-
dit esse contentis, & fœlicibus, sed
avaritia, vel ambitio, modum non
querit, nec finem reperit: & soli si-
bi quemlibet natum improbè do-
cet, non Reipublicę, nunc Dei be-
neficio satis pacatæ. Faxit Deus
max. ne posthac recrudescat belli
calamitas: cū morbi denuò in-
gruentes, prioribus magis exitia-
les sint. Et si minus digni trāquil-
litate videamur, pius tamē & pro-

pitiuſ, diutino bello feſſis ignoſcat, atq; mutuū amorem ciuiū cōciliet, odiis ſenescētibus. Quod ſi nimia Gallorum fortuna, inuidiam pridem cōflauerit, eam ipſe, quam minimo incommodo vrbiſ Tolofæ, lenire dignetur, à qua quidem cū primum licebit diſceſſurus, imitari Catonem partim decreui, qui priuſquam ſe ferro traiceret Vticę, conuocatos milites abire admonuit, de illorū, non de ſua vita ſolicitus: nauēſque illis attribuit, vt in quas quīſq; vellet partes † proficiſceretur, & ſic C. Cæſaris manus effugeret. Ego verò, deſinere malo meo arbitrio, quàm alieno deficere, in eo munere, quod labore laudēque pari, vt vulgò ſcitur, annis ſupra x x. peractis, mihi peperit, & ſi quid menſium excurrit,* conſumptum

† *Aul. Hir-
tius lib. 5.
de bello A-
frico de leo-
ne Q. Cor-
tius.*

* *Factus
fuit Regens
doct̃or anno
1556. die 9.
Februari
hoc verò
ſcriptum
Auguſto
1576.*

AD. INIVR. RECEP. DEF. 80
in curanda valetudine. Planè cùm
pro adipiscendo honore hoc cõ-
tenderem, videbatur mihi parum
æquus vir reconditæ doctrinæ, ex-
celso præ cæteris magistratu in vr-
be pollens vt ingenio: sed tandem
cùm meos conatus triennio ferè
propius inspexisset, in me factus
est propensior. Sicuti Alexander
Macedo rex, Lyfimachum Leoni
obiectum fertur peramasse, cùm
is feram strenuè profligasset, à
qua laniandus credebatur ab ini-
tio. Cuiusmodi autem fuit erga
me auditorum studiũ, ardor, con-
stantia, vix ausim perscribere: tum
quod recētior sit memoria, quàm
vt exoleuerit: tum quod vera refe-
rens, mihi ipsi blanditus in futurũ
credi possem, Námque mihi tan-
tum omnes tribuerunt, quantum
nec ab amantissimo sodali expe-

ctari, nec ab ambitioso desiderari,
iure queat. Vt propè viderentur
prælectionibus nostris fascinati
magis, quàm præhensati vel deli-
niti. Verùm ita iā eruditi, vt pos-
sent de meritis iuris interpretum
diiudicare: ne quis existimet fre-
quētissimum auditorium nostrū,
simile fuisse exercitui habēti mul-
tos lixas, non multos milites. Nec
mihi aliud quicquam plausibilis
est, perdocte Chatilion, quàm
quod te nostris prælectionibus
operam aliquandiu dedisse candi-
dè fateris: cū tam sis salutaris
tuis Lugdunensibus, & tam ubiq;
amabilis. Et apprimè nosti me
semper amicū, assentationis igna-
rum fuisse iuuentæ ingenuæ, nec
mercede discipulos quæsiuisse, vt
ferunt Æschinem, † priusquam
se ad forum trāsferret, cū Athe-
nis, Pla-

† Diog.
Laertius
lib. 2. in

Æschine.

nis, Platonis & Aristippi nomē celebraretur in philosophicis. Sicut ego etiā noui, ac gaudeo, multos discipulos esse magistris præstantiores. Quid enim tritius est illo fenario:

Πολλοὶ μαθηταὶ ἢ κρείσσορες διδασκάλων? Cicero lib. 9. epistolarum familiarium Var-

Quo fit, vt alacrius aliquando iura explicuetim, procul à gerenda

Republica, vt permultos instituerem vnus, qui eam in posterū feliciter gerere & gubernare possent: secutus paucorum tui ab similium, qui cū iustitiam manibus, velut pulcherrimam picturā accepissent, eam tēpore passi sunt euanescere. Nescio quid benignitatis horum nonnulli cū pacis lenitate mihi simulāt: Lassam eorum verius puto esse sæuitiā. Simul autem, plus damni regno in-

L

tulerūt,quàm Ruphratus ille calū-
niator,Perdiccē Regi Macedonū
familiaris,aut Callippus Atheniē-
sis in Sicilia tyrannidē postmodū
exercens: aut alius quiuis ex Pla-
tonis schola similiter profectus.†

† *Athe-
neus lib.9.
ca.23. alios
ibi refert.*

Quantum verò mihi pernicio-
si fuerint, subticeo: ne autori-
bus contumeliæ, quam ipsa con-
tumelia miserior, instar aquilæ,
telo meis pennis instructo, que-
rar me sauciari:& regnum misceri
dissidiis ab iis, numero sane quam
caris, per quos componi debue-
rat,pro munere quod sustinent,&
quo digni visi fuerant,nisi postea
gessissent.Et denique,si quid mo-
menti apud eos hortatio mea vn-
quam habuit, aut vitæ meæ ratio
ac bencuolentia. Non enim aliud
visus sum exercuisse,quàm do-
cuerim:vt qui præceptoribus meis

nihil non honoris & obsequij detuli, atque prout licuit, remuneraui: nec defunctorum obrepit obliuio: dentque, obsecro, quotidie

Dij maiorum umbris tenuem & sine pondere terram,

Spirantesque crocos, & in urna perpetuum ver,

Qui præceptorem † sancti voluere parentis.

† Iuuenalis
Satyra. 7.

Esse loco. Vt quis viuat, hoc

præstat pater, vt benè beatèque viuere possit, præceptor præstat eruditus: si modo, simul in se laudabilem probis moribus vitam esse monstrauerit, vt verbis Valentiniani Augusti utar, * & qui, nec vitia habeat, nec toleret. Præsertim, cùm ius ciuile docet eos, per quos Rempubicam rectum iri præuidet, & tanquam stellas salubres eam lucem emissuros, quam

à sole seu præceptore acceperint,
 vt placuit Honorio III. Pontifi-
 ci. Proinde Minoem Regem Cre-
 tensium Iupiter instituendum su-
 scipiens † legum scientia, nouen-
 nem curam adhibuit in eo in-
 formando, quem præsenferat ma-
 gnæ insulæ imperaturum, & mul-
 tum populosa. Nec præceptoris
 ac Philosophi † effugit nomē ipse
 Iupiter, cū ars iuris in se veram
 & absolutam Philosophiam sine
 fūco cōtineat, & interpretes suos
 sacerdotes efficiat, cœlestiū ac di-
 uinarum rerū cōscios enucleato-
 res, † potestate publica præditos.
 Pollent enim ciuili iurisdictione,
 & criminum coercitione in audi-
 tores ab Imperatoribus cōcessa, †
 licet defuetudine paulisper inum-
 brata: quia nimirum remissiorem
 fore præceptorem erga discipu-

† *Homerus*
lib. Odyss.
19. Candia
nunc dici-
tur.

† *Sophista*
vocat Plato
in Minoe.

† *l. 1. ff. de*
Institia. l. 2.
de legibus.

† *§. fi. pro-*
cemio. ff. au
thē. habita.
C. ne filius
pro patre.

los, liberorum loco habendos, v-
sus putavit. Nec verò Iustinianus
Cæsar, qui iuris professores tali im-
perio decorarat, eisdem amplissi-
ma stipendia denegasse legitur, li-
cet reliquarum artium doctori-
bus ademerit, propter assiduam
templorum extructionem. Vnde
accidit, vt Musæ esurientes Latita-
rent, * & ignoratio caput erigeret: * *Zonarus*
nam lac totius eruditionis, est ho- *Tomo 3. in*
nos & præmium: sicut etiã erudi- *Iustiniano*
tio, honorẽ & opes vicissim alit: † *l. i. c. de*
præsertim iuris studiosis: nec finit *Assessoribus*
eos pauperes vivere aut anxie mo- *§. si. de ha-*
ri. Quare cùm Aristippo, qui pri- *redib. &*
mus Socraticorũ, mercedem exe- *falcid. in*
git † doctrinæ, quidam filium cõ- *auth. ca. i.*
mendaret, ab hoc ille quingentas *† Laertius*
drachmas postulavit: & dicenti, se *li. 2. in pri-*
tanti mǎcipium emere posse, eme, *cip. vita.*
inquit, & habebis duo. Nec puto *Aristip.*

aliud dixisset Gorgias Leontinus rhetor, qui ex quæstu artis oratoriæ docendæ, solidam statuam auream sibi posuit in tēplo Delphici Apollinis, si Plinius vera tradit.

Planæ M. Antoninus cognomento philosophus, nulli pepercit impensæ aut diligentia, vt doctores cōsummata disciplinæ sibi nancisceretur, quos mox bearet: Ita vt

† *Tullius Ca
pitulinus
in vita
Marci An
tonini.*

Proculo grammatico † proconsulatum, Frōtoni rhetori statuam, in Senatu petierit. Atqui Theodosius iunior, ciuilis iuris peritissimus, vt rescripta ipsius passim declarant, Arsenio liberorum suorum moderatori, magnam vim pecuniæ contulit laudibus cumulata: eumque sedentem docere iussit, † cum stare consueuisset, pueris regiis sedentibus, deinde stare iussis, & acerbius obiurgatis, quod Ar-

† *Zotaras
tom. 3.*

senio tam parum tribuerent. Itaq;
 nō pœnitebit me vnquam mode-
 stia, seu officij, quod ei impendi a-
 dolescens, quem puer iura enarrā-
 tem audiueram: & postea cum eo,
 aliisq; eiusdem monetæ viris al-
 lectus, vt triduum, de more, dispu-
 tarent pro munere legum profes-
 soris controuersia: disputaui qui-
 dem, vt cum aliqua laude, vel cer-
 tē sine ignominia domū redirem
 honoratior aut doctior. Et quam-
 uis auditores acclamatione fausta
 & plausu faterentur certatim, qua-
 liter me gessissem in conficiendo
 eo quod susceperam, tamen æta-
 tis meæ memor, & alienę solertię,
 professus sum, me nulla suffragia
 eligentium opperiri: neque viro
 docto reniti velle, qui me aliās do-
 cuerat. Ita cum famæ nonnullo
 præmio exegi, quod timdè prors?

† an. Chri-
 sti 1547.
 Nouembri
 mense.

L iiii

iniueram. Nec enim me latebat illud medici præceptum ὅκου λιμὸς, οὐ δ' εἴ πορεύειν. id est, ubi fames est, non

† Hippocrates Aphorismorum. 2. cap. 16.

oportet exercitatione uti. † Unde faciliè coniecturam capiebam pro rudiusculis viris, ne nimis auderēt. Idcirco Eliēses, cū olympicorū certaminum tempus instaret, athletas exercitos & congregatos admonebant tentare, quid possent subire ferrēque periculi: ne ignaue aut humiliter † quippiā facerent: sin minus, ne stadium in-

† Philostratus lib. 5. de vita Apollonij. ca. 15.

† Homerus odyssea li. 8.

troirēt. Nam semper mihi placuit Vlysses Homericus, cum ait,

Ἀρδράσι δ' ἐπ' ὀρεσίοισι ἐρίζεμεν οὐκ ἐθέλῃσω.

Id est, cū viris potioribus pugnare nunquam volam. Verūm, qui temerè aliquid supra vires aggressi sunt, ut aliquo pacto culpā resarciant, similes fiunt ineptis palæ

stritis, qui luctando in terram de-
iecti, lapsum nolūt agnoscere: imo
victorem adhuc per ceruicem su-
pini detinent, nec sinunt surgere.

Vt tandē expertus sum in sequen-
te triduana disceptatione, pro hac
functione iuris interpretandi, quā
sustineo: & quam satis cunctanter
aggressus sum, cum aliquot viris
doctis congressurus: sciensque vi-
ctoriam huc atque illuc desilientē

ἐτεράλκεια νικῆν vocari. †

multa dies in bello conficit unus,

Et rursus multi fortuna forte recūbūt,

inquit Ennius. Sed quia mihi iam

cum doctissimis exercitato, non

cito vincere superari penè erat, col-

legi me, & obuius me obtuli ho-

stibus suauissimis, atque nequissi-

mis obtrectatoribus: nec accusa-

torem metuens, qui essem inno-

cens: nec cōpetitorem, qui essem

† sic Home-
rus saepe vo-
cat. Ennius
8. lib. An-
nialium ci-
tat Macro-
biū, lib. 6.

Forcatulus, caput redimire solitus, hederis atque olea fœcundior. Vt propediem amplius fortè significabo, cùm ex meo corpufculo telũ omne dedecoris reuellã, & repente idipsum contra aduersarium eiaculabor, vt Brasidas dux Lacedemonius: † etiamfi Ductilo maledico arrogãtior extiterit: aut quauis alia vipera, quæ in me sibilet, vt niuẽ infuscare posse videatur, & absentem verberat debilaterans, linguãque amputari dignissimam, in me rursus acuat. Nihil verò gratius auditorũ turbę fuisse didici, ex iis, quæ aut explicando, aut disputando, protuli, quàm quod ostendere perspicuè, non ostentare, conarer ea, quæ assererem: nihil afferens non fultũ iurisprudentũ testimonio, de quibus nunquam quęstionem habui,

† Plutarchus in
Apotegmatis.

vt torti plus in se ipsos dicerent,
quàm cogitasse vnquã crederen-
tur. Ne nouitatis studio, dux vide-
rer potius opinionum vanissima-
rum, quàm assecla integerrimæ &
vfitatæ. Nec dialecticorum reti-
bus inuoluere quemquam studui:
quorum argutias, Aristo Chius
scitè dicebat similes aranæ telis,
artificiosè elaboratis vtique, sed
mox d'omo eiiciẽdis. Nã sophisti-
ca subtilitas, legis veritatem æmu-
latur, nō assequitur: † non magis,
quàm ars coqui medicinã. Æqui-
tas enim, scientiam omnẽ, & acu-
men iuris exuperat, † & tanquam
saccareo iusculo eius mitigat as-
peritatem, ne summũ ius in sum-
mam deuoluatur iniuriam. Cũ
mala quædã bonis finitima sint: vt
rubigo rori, aurẽ procella, sic reli-
gioni superstitio, † & parsimonix

*Plato in
Gorgia.*

† l. si seruũ
§. sequitur.
de verborũ.
oblig. l. 12.
ff. de. iniu-
sto testant.

auaritia, haud dubie improbabilis. Quãobrem, cùm decreto Senatus sancitũ fuisset, ne quis iuris professorum, successorẽ sibi deligeret, † nisi indignum eum vellet efficere, quem perperã designasset: accidit paulò pòst, vt idẽ amplissimus ordo, eodem supremo præsìde prouocante coactus, & omnibus decuriis & rationibus in idem conclaue confidentibus, seuerum decretum abrogarit: probè sciens, non sæpius scopum attingere, qui nimis arcus neruum tetendere, quàm qui paululum remiserunt, aut fortè ius de alieno munere publico statuendi, ad solum Regem spectare, potissimũ in Gallia: qui secus faxit, Regis maiestatem imminuere. Quocirca frequens Senatus nihil sibi temerè arrogans, quẽdam virum doctum, cui pro-

† arresto
dato Tolosa
anno Christi
1551. die
3. Aprilis
l. 1. ff.
Ad legẽ
Iuliam de
ambitu.

fitendi honor cessus prius fuerat
 ab emerito sene, electioni idoneū
 pronunciauit, † si modo priscis *† arresto da*
 senatuscōsultis paritum esset, qui- *to an. 1553.*
 bus onus disputandi & publicè de *die Iunij*
 iure respondendi iniungitur: vt *21. & rur-*
 tanquam in palæstra, nō tanquam *sus die 26.*
 in acie, dimicans nouus professor *augusti.*
 virium & industriæ suę specimem
 fœlix in propatulo præbeat, vt pos-
 set ab inepto prorsus discrepare. † *† vide ar-*
 Et eiusmodi Senatus oracula, vt *restum eius-*
 vera, & iustitiam colentibus, ac e- *dem curie*
 narratibus digna, & propitia, per- *Tolos. 1543.*
 tinax consuetudo hactenus serua- *die marty.*
 uit, & mordicus retinuit: perinde *18. & a-*
 ac si non à curia, sed à tripode, A- *liud expres-*
 pollinis responsum rei seriæ & per *sus die 19.*
 magnę accepisset. Vt tūc erāt, ad *Ianuarij*
 iustitiæ normam & circum ac- *an. 1515. ca.*
 curatè ducta iudicia, freta quidem *constitutus*
 a quo & bono, & exēplis sanctis *de appellati*
glossa in
verb. ma-
gis.

simis. Quid enim tam profuit Clementi, ut quartus esset pontificum

† *Nicephorus in Chronologia episcoporum Rom. cano. 2. c. 3. 8. q. 1. Paulus ad Timoth. 3.*

Romanorum, † vel ut alij malunt, secundus, Petro Apostolo statim suffectus, quàm quod primus D.

Petrus, eum cœtui sanctorum commendasset, ut probum virum, discendi ac docendi auidissimum,

præsertim ea tempestate, qua Episcopum urbis Romæ, & reliquos,

doctores esse oportuit, iuxta alterius Apostoli præceptum, non re-

dituum ingetium decoctores. Insuper, quid euexit Theophrastum

Lesbium ad regimētum Peripati, discipulis lætantibus, nisi quod à

decessore suo Aristotele ægrotante prælatus fuisset Menedemo †

† *Aulus Gellius lib. 13. cap. 13.*

Rhodio: cōiectura tantum facta, quòd Aristoteles vinum Lesbi in-

sulæ suauius Rhodio dixisset. Erat enim Theophrastus mire cōptus

& dulcis in loquendo, & grauis etiam in sententiis. Quare cū summa gloria scholæ sibi creditę præfuit: obiuit demum agens annum lxxxv. cū ab studiis & labore parumper secedens quieuiſſet. Sic vegetus mansit in sudās, † & quotidie iuuentam crudiens, mox relaxans animum à curis intercidit:

εἰτ' ἀνεθείς κάτθανε πηρομελής. hoc etenim ipsius habetur elogio. Ita

Strato philosophus Lyconi, qui postea Glycon, ab orationis dulcedine, munus cecidit olympiade, c x x v i i. Anaxagoram quoque, præiudicio suo multum profuisse Archelao discipulo ferunt, quem reliquis anteferre consueuerat, omnes tamen apprimè diligens: ita ut, repudiatis honoribus sibi publicè decretis, postulauerit duntaxat, ut pueris, Phi-

† *Laertius*
lib. 5. in
Theophr.
et in Ly-
cone.

† *Plutar-
chus in po-
liticis.*

† *proæm. ff.
§. ac ne ter-
tij.*

loſophiæ ſtudioſis otiaiꝛi † lice-
ret, & feriatſ eſſe eo quo morere-
tur die, ſicut iuriſ auditoꝛeſ, diu-
tiſſimè Papiniani Iuriſconſultorũ
principiſ feſtum, anniuerſaria bi-
laritatè celebrarunt, ſed præſtitu-
to die, quo leges † eiꝛ primũ per-
cipiendaa exceperant ſub publico
interpretè. Decèt enim homineſ,
tam ſeueræ & ſanctæ diſciplinæ
operam nauanteſ, induciæ, vigi-
liarum & laborum iuctũda inter-
miſſione. Vt non ſine cauſa qui-
buſdam placuerit ſcholaꝛ Gra-
ciſ dictam ἀπὸ τῆς σχολῆς, id eſt,
à ceſſatione, ne animuſ iugis, ve-
lut arcuſ ſemper intenuſ, franga-
tur, vt quandóque amicis ſolituſ
ſum oſtendere, diſcendi cupidiffi-
miſ. Ne ingeniuꝛ vehemẽſ è cor-
poriſ domicilio expelleretur, tan-
quam inquiliuſ diuexanſ cõdu-
ctum

AD. INIVR. RECEP. DEF. 89
ictum ædificium. Contra verò, re-
missos & lentos accendebam ad
laborem frugiferum: atque otium
sine doctrina viuentis, quodāmo-
do sepulturam esse monstrabam:
& labore iuuenili senilē tranquil-
litatem comparari. Vtrosque verò
obsecrabam *ἑπιπαισκάμενοι*, ne ἀγεωμέ-
τρητοι, ad ius ciuile accederēt, i. ex-
pertes geometriæ, seu illotis mani-
bus, vt † Caius ait: sed præmuniti <sup>† l. i. ff. de
origin. iur.</sup>
multa mitiorum literarum supel-
lectile: & ingenij sui viribus per-
pensis, atque ad iustum examē re-
uocatis. Quia videbam, inscitiam
iuris, non parum superbiæ allatu-
ram iis, qui malunt didicisse videri
quam discere: & iam magnum de-
trimentum peperisse Reip. necdū
effoetam esse aut sterilem, quin
multo plura enitatur. Nec igno-
rabam, quouis è ligno, vt dicitur,

M

Mercurium fingi non posse. Geometram itaque desidero iuris auditorem: qui nimirum terram metiri nouerit: non aruum aut pratū, quot sit iugerum, aut lineas in puluere ductas erudito, iuxta Platonis interpretes: sed ut semetipsum norit, ex luto humili formatum, potius quam ab illa terra* Lemnia magni pretij vndique expetita, & apta sacrificiis, venenis contraria: nec obliuiscatur cœlestis animi, quem Deus terræ inclusit tāquam thesaurum diuturno vsui reconditum,* & in vrna fictili ac fragili obsignatum. Sic enim fore existimabam, ut iuris peritus futurus vitæ suæ breue ver præsentiens, sedulitate sibi subueniret: & immorari, non immori studiis vellet, in forensē arenam tempestiuè descensurus: Ut denique, suarum virium conscius moderator, animi

* de qua
Dioscori-
des lib. 5.
cap. 63.

* Longe ali-
ter Plato
& Erasmi.
Chiliade. 3.
ἀγαμέ-
νεντος
οὐδ' εἰς.

sempiterni bona fluxis & externis
 præferens, nihil aliud quàm iusti-
 tiam spiraret, nihil prius amplexa-
 retur: atque ita Regi subueniret,
 sub ditionis mole laboranti, & tu-
 multibus compescendis præpedi-
 to: quos proculdubio Furiarum
 præcipua iniquitas attulit, simul-
 que seruitutem morti simillimã.
 Quotusquisque, amâbo, ingenuo-
 rum est, qui non sibi visus sit festa
 Saturnalia renouasse, feruentibus
 dissidiis ciuilibus? quippe cùm illa
 Romæ olim sic mense Decembri
 celebrarêtur, vt serui tantisper do-
 minis imperitarent suis:

Et mos traditus illinc

*Iste, vt cum dominis famuli epulen-
 tur ibidem:*

Vt dixit Accius. * Atque vtinã, à
 vilissimis micipiis libidinũ & am-
 bitionis cuiuis tutò esse licuisset.

* Macro-
 bins lib. I.
 Saturn. cap.
 7.

M ij

cùm non sibi, sed aliis tam super-
ciose imperare pergerent: nec in-
nocentię inducias vllas, aut perfu-
gij aliquid permetterent, adiuti po-
tentiorum paucissimis. Quid enim
est asperius abiecto, cùm in altum
extollitur?

Nec bellua tetrior ulla est,

*Quam serui rabies † in libera colla
furentis.*

† *Clandia-
nus lib. 1.
in Eutro-
pium.*

Nemo improborum hoc magis
patefecit, quã Eunus Syrus in Si-
cilia: vbi simulato furore, & deæ
Syriæ ceremoniis millia circiter
quadringenta mancipiorum, re-
fractis vbique ergastulis, concita-
uit: † & bello Romanos duces fre-
git, prætorios viros, Lentulos &
Manlios: quoad Aquilius Perpen-
na, interclusum hostem commea-
tu ad extrema compulit, & fame
deleuit. Suppetit exemplũ in Gal-

† *Luc. Flo-
rus lib. 3.
Epitom. Hi-
storiæ Rom.
cap. 19.*

lia vetus, Vngarij pastoris bipedū
 teterrimi, qui certior factus D. Lu-
 douicum Regem Ægyptum clas-
 se petiisse, vt inde expeditius cum
 Sarracenis depugnādo in cœlum
 iret: atque reflante fortuna in ho-
 stium potestatem venisse: coa-
 cta valida perditorum hominum
 manu, iam pastor, Geryone His-
 pano nō melior, nec lupo fidelior,
 iactauit se res repetitum ire, atque
 pro Rege ab hostibus recuperan-
 do vitam nedum fortunas profu-
 surum, ita vt Blancha Regis mater
 valdè illo procinctu recrearetur:
 donec audiuit à scelesto prædonū
 duce, vrbes & vicos passim diri-
 pi, incendi. Et tādē ardui Bituri-
 ges † intercessere, & conatus Vn-
 garij represserunt: dedidisset ille
 sese, nisi supplicij metu volunta-
 riam mortem prætulisset. Is fuit

† *Nicolaus
 Gillius in
 Annali-
 bus anno
 Christi
 1252. &
 Æmylij
 in Ludoui-
 co. 9.*

M iij

conficte pietatis exitus, non semel
 funestus: & dulciter principes o-
 ptimos circumscribens, & ferè pe-
 rimens vt Aspis illa, quam Cleo-
 patra eiusdem Ægypti Regina,
 metu Augusti Imperatoris corpo-
 ri suo admouit, eo quòd illa fer-
 pens cum quadam voluptate, &
 ictu doloris experte, interimat: †
 non aliter quàm plerique Heroũ,
 deliniti alienis blanditiis & confi-
 liis, bella cient ingentia: sed Deo
 nonnũquam permittente, vt belli
 pestis eos perimat, quos Dei præ-
 cepta ad recti viam reuocare ne-
 queunt: vti Gregorius pontifex ad
 Brunichildem † Gallorum Regi-
 nã scripsit. Sic Reges ad Dei sum-
 mi, populus antè proteruus ad Re-
 gis obsequium reuocatur: sic de-
 linuit grando fruges atque vites
 quatere, & eruca depasci arbores.

† Nicander
 & Ælia-
 nus ani-
 malium. 9.
 cap. II.

† cat. si
 quos 23. q.
 4.

† At gliscens vbertas coloni, licet ^{† Micheas cap.3.}
 auari, votis satisfacit: ita vt sponte
 sua, terra quiduis producat expe-
 titum hominum generi: atque a-
 deo triticum in arboribus nasca-
 tur, sicut accidit in agro Romano
 P. Plautio & M. Fulvio Coss. † vt ^{† Iulius obsequens in lib. de prodigiis Plinius 18. cap. 18.}
 cœlum magis quàm solum profi-
 ciat. Nam & eodem quo Annibal
 superatus fuit anno, par ostentum
 visum legimus. Illud mirabilius in
 Gallia Aquitana, quòd in oppi-
 do Agino, non procul à Garum-
 na flumine, frumenti copiam pau-
 lò tenuioribus granis de cœlo ce-
 cidisse perhibēt, † Carolo Magno ^{† Annoni° lib. 4. de Hi- storia Frā- cor. cap. 116.}
 regnante cœlitibus lōge charissi-
 mo, sed hostibus religionis Catho-
 licę formidoloso: &, vt semel di-
 cā, beata vita dignissimo. Nemo
 illo, superbos felicius domuit, aut
 subiectis clementius ignouit: Sa-

M iiii

xones subinde victos, & defectionem moliētes, fatis habuit in Gallia & Germaniæ oppida distribuire : aut partim ea lege in oris propriis relinquere, vt à falso deorum cultu, † ad Christi notitiam traducerentur. Pœnæ metu permultos, pœna perpaucos deterruit, interminatus iudicibus, ne sibi sæuire cupienti protinus ausculturēt, dū lucem dignitati suæ nonnulli dare volunt, sed velut fulgurè præcipientes, mandata seueriora festinanter exequuntur, benigna cunctanter sustinent. Idcirco Theodosius magnus Imp. decreuit, ne principi vindicari properanti, antè dies triginta pareretur, reo interim † diligenti custodia obseruato per iudices. Increpauerat enim ipsum Theodosium, D. Ambrosius Mediolani episcopus, quia populum

† Eginhartus Cancellarius Caroli in eius vita.

† l. si vindicari. C. de pœnis.

Thessalonicensem cum aliquibus aduenis, propter civilem seditio-
 nis motum, * in magno numero * *Sozome-
 nus lib. 7.
 ecclesiastica
 histor 24. 2
 cap.*
 occidi præceperat, iræ consilium
 præpropere sequutus, quæ die tri-
 cesimo forte deferbuisset. Verùm *Ruffinus 2.
 cap. 18.*
 tam sancta & humana constitutio
 hodie circumfertur nomine Gra-
 tiani, Valentiniani, & Theodosij
 iunioris, August. edita in Codice
 Iustiniani Cæsaris. Qui quoque
 scriptum reliquit, sola venia mor-
 talibus concessa, & clemētia exer-
 cita, Reges ad Dei * imitamētum * *l. imperia-
 lis. C. de nu-
 pt. l. fi. C. do-
 na. inter
 virum.*
 similitudinēque accedere. Et ne
 verbo tenus Philosophari videre-
 tur, ipsemet bonitatis & mansue-
 tudinis suæ præclarum exemplum
 præbuit, cū Hypatij liberos ho-
 noribus pristinis & fortunis resti-
 tuit, & nouis amplius donauit,
 quamuis parū abfuisset, quin Hy-

* *Procopius*
li. i. de bello
Persico.

patij * perduellis factione, Iustianus ab imperio deturbaretur.

Hadrianus verò Augustus, ita fuit oblitus offensionum, vt ei quem

priuatus atrocem inimicum habuerat, factus imperator * diceret:

euasisti. Saltem si quid sæuiendū venit, Deum nunquam nisi iustissime

infensum imitetur Summates : ille enim vt terreat, magis

quàm vlciscatur homines, fulmina sua deiicit, in Pyrenem, aut in

Alpes incultas & deuias, parcens agris fertilibus. Cur ergo fit, vt in

ciuitate, quę non iam multorum sed paucorum sit ciuium, in me

mortiferè tam diu sæuitum fuerit? Qui emolumenti non parum,

iudicibus & patronis permultis quidem qui extant, & florent, imò

sibi aliisque fructum abundè ferunt, nec non foro impostum fe-

* *Aelius*
Spartianus
in Hadriano an. Chri
sto 120.

liciter applicandis, videor attulisse. Sicut alibi plenius percensebo: ut non modo ij qui viderunt, sed etiam qui futuri sunt, intelligant, & fateantur, quantum à sordibus, à vanitate, ab iniuriis, abstinerim: aut certè recordabũtur, 'si vltro fateri renuerint etiam ij, qui foeliciũ assentatores, q̃ miserorũ assertores esse maluerunt, longè à Regis Hērici Franci humanitate abhorrentes, cuius quidē ipse fui particeps. Et non meminisse, quādiu lucem solis aspexero, nefas esse duco, sicut nec tuæ comitatis & benevolentia, erudite Chatilion, nunquā mihi obrepet obliuio, nec tuos ciues, quibus quotidie synceris iudiciis, & sedula rerum administratione auxiliaris. Nec ex eorũ cohorte diceris, qui in vrbibus nihil non diligenter gerere se simulant bono publico: & interim eorum

hamus pendet priuato: quos ego non dissimiles puto Laconibus & aliis statuis, quæ vtrínque in ianuís potentum constituuntur, tãquam domum capite sustineant, nec oneri sine labore sufficiant fatiscences & tamen nihil minus quàm laborant, vel sufferunt, nisi sola imagine: quam, vtinã, veram retinerent: ne populus, qui ad primorum mores & effigiem se libèter componit, peruerso speculo vnquam vtatur: néve ita calumniis studeat, in Duces Regi commodos ac fidos, vt irritati, vel sibi metuētes cogātur deficere. Quid enim vsquam est mutabilius humana sententia? Quare Plato, cōmendans Heliconem quendam, Dionysio Regi tanquam bonum & modestum epistola: scribo autem hæc, inquit, vt de homine sua-

ptè natura mutabili. Certè complures hac tempestate moderationis summos vidi simulatores, in foro versari cum humili fortuna: qui mox eadem blandiente se se truculètè extulerint, & Psaphonis aues in regiam miserint pastas esca publica, à quibus collaudarètur immeritò. Psaphonem æmulati aues ita in Libya enutrire solitum, vt auolantes, eum Deum magnum esse occinerent, cùm esset insignis nebulo impostórq; egregius. Ego sane, nūquā adducar vt à rege, vel à Regi deditis viris dedicā, & si me ali⁹ carcere quouis impotenter incluserit, vbi cœli communi luce priuatus, terræ mala deplorem: Si modò carcer dicimerebitur, quem nonnullus fulgor integerrimæ voluntatis, & aliquis eruditionis, illustret: aut si

non ego tempestiue aliò concessero, vbi si non legatur id quod ad munia pertinet iustitię, saltem colatur, & seruetur. Sapienter namque M. Cato præcepit bono patri- familias, vt in fundo colendo salubritatem cæli & vbertatem† soli perspiceret: & cum ad proximos agnatos & gentiles deducendum velut mente captum, qui sterilem, aut pestilentem mortiferumque, incolet, vbi herbe† noxię sunt pecoribus. Eligatur itaque maturè alius, quo cùm nõ luctatur colonus.

-nec miseros fallunt Aconita legentes,

† l. 14. in fi. siue legum interpretes, siue alios. ff. pro socio. Nec etiam

Columella *Squameus in spiram tractu se colligit*
ibidem lib. *anguis.*
1. & §. 1. in

auth. vt in
dices sine
quo, aut angue deterior & nocentior
sodalis aut confinis molestus &

omnino malus. Nisi nescimus Pelasgos & Arcadas, ideo in Italiam profugisse relicto patrio solo, & penatibus dulcedine natiua delibutis, quod audacibus & iniuriis hominibus essent cōtermini: Aut nisi autumamus, Auentini montis incolam palatinū Cacum, gaudiū finitimis attulisse: quorum agri finésque viatorum, & indigenarū promiscuis ossibus albicarent, atque lutulenti & sanguine madentes, tribuli tantum, inopię, ac mœroris, feraces reddebantur. Certè hoc aliquādo absens lucrifaciam, quod non tantum mihi prodero, sed etiam amicis inimicisque pariter absentibus, aliquid scripti exarans, cuius nec me, nec eos pœniteat: vt fertur Demetrius Phalereus Atheniensibus suis (à quibus adeò male † acceptus fuerat) munera pretio & amino

† Plutar-
chus in lib.
de exilio.

magni æstimanda, misisse, cùm in Ægypto Regi Ptolemæo iucundissimus senectam operiretur: & suorum lariũ memor, iniuriæ obliuionem exoptaret: nonnunquam querimoniam miscens colloquio, innocentia suæ fiducia. Nam non ita facile est hominem prorsus exuere, & molestia non commoueri: vtpote cùm similiter ægrotantes Hellebori potione valde iuuentur, sani verò offundantur tenebris. Ne quis alienum putet innocuis dolore: cùm præsertim non pauci in scelere gloriantur, tũ literarum rudes, tum Doctores κατ' ἀντίφρασιν. Adeo quidẽ, vt Deo immortali obstrepere ausint & imperium mundi, cuius ipse opifex extitit abrogare, vt in fatũ id trãferant, tam impunè quàm publicè: etiamnum diffidiũs valde cruentis & citiusq; atrocibus pro-

*Hippocrates Aphorismorũ li. 4. cap. 16.

tis pro religione gliscētibus, dūm
multi addicti Deo, & labis exper-
tes, situ & pædore carceris inscio
Rege tabescerent, adiuti tantum-
modo amicorum consolatione,
quæ metū adimeret verius quàm
periculum: concinnatum (quod
nobis acerbius fuit) eorum impo-
tētia, qui fatum potius, quā iustū
numen ex volucris fœlicitate sua,
metiebantur: ex quo plebeiorum
ingenia fluctuebant. Nam, licet
Christum vnice amplectarentur,
tamē cum crebro aspicerent:

Florere nocentes,

Vexari que † pios, rursus labefacta †

cadebat

† *Claudianus lib. x in
Ruffinum.*

Religio. Nec animaduerte-
bat vulgus, fore, vt hi beatuli, qui
aduersus deos videntur ferre te-
stimonium, & plerunque sub to-
ga, instar pugionis, occultant tyrā-

N

nidem: ideo altius tantisper extollantur, quò ruant demum grauiore malè partæ rei pondere. Ac me certè, iam tēdet moræ, vltionisque diuinę nimium compeditę. Potissimum si quando contempler, ius vtrūvis profitentes, fato vsq; adeo tribuere, editis etiam scriptis & ad summum curiæ ducem dedicatis, atque hic in concione frequentis, & in patritiæ cateruę præsentia, tam intrepide quàm impiè ventilatis: † vt nullo delectu habito, boni malive arbitrium diuinitus concessum, homini abnegare non verecundentur. Sed quid non expectemus à iuris ostētatore, si semel frontem egregiè perfricuerit? væ vobis legisperitis, inquit Christus Max. qui tulistis † clauem scientię, & non introistis: quin potius alios introire vetuistis. Tametsi pium

† *an. Christi*
sti 1578.
die 10. No-
uembris.

† *Lucæ cap.*
10. Augu.
de Cinitate
Dei. 5. ca.
10.

fit retundere aciem eorum audaciae, ne populus exēplo pernicioso, ad fontem erroris potū adducatur:

*Nam cum opulenti loquuntur pariter atque ignobiles,
Eadē dicta, eadēque oratio non
equè valet.*

Vt est in † Hecuba Ennij. Proinde † *Aulus Gellius lib. II. cap. 4.*
non defuere viri docti, graues, &
splēdidi honoribus, vt genere, qui
mecum non minus piè quàm strenuè
fatum obsidere, & ad deditio-
nem cogere, niterentur. Ea etiam
tempestate, qua non conuiere ad
immania facinora, religionis scilicet
prētextu, supernè inaurata, sce-
leris esse videretur, vt saltem ad-
uersarius, fato acceptum ferret, si
quid inuitus audiret, aduersus ea,
quæ nimis audacter euomuerat,
cœlitibus exprobrans ignauiam.

N ij

Perinde ac si manibus sub penula repositis, otiosi consuescant antè Parcarum, nescio quo, filo pendere. Enimuero Solon sapiens ille Atheniensium legislator, quem aliqui in fati sententiam & necessitatem perperam cònantur abducere, eiusmodi nihil cogitavit: dū in legum suarum auspiciis Iouem implorat, † vt fortunare operis sui processum dignetur, & exitu fausto donare. Vlpianus similiter quicquid fato, id est, fortuitu, accidit, à libera voluntate dirimens, velut ex fronte Apollinis, respondit, non idcirco censerì paritum testatori, si id quod dari fieri velius sit, fato aliquo* euenerit, nō scientia seu volūtate viri legato honorati, quam fati expertem perspicuè significat: nec stellarum quidem imperio subditā, sed potius,

† *Plutarchus in vita Solonis, post principium.*

* *l. 2. ff. de condition. & demonstrat. l. nihil. ff. de adulter.*

vt diuina vox inquit, †præfectam, †*Deutero.*
 & tanquam instrumento Dei sy-^{cap. 4.}
 dere ipso vsuram ad obsequium.
 Prouocet, horretur, alliciat, quan-
 tum velit sy dus, nihil tamen in in-
 uitum statuet, nihil coget. Fassus
 quidem est vltro Socrates se natu-
 ra stupidum & in mulieres procli-
 uiorem iuxta Zopyri physiogno-
 mi pronunciatum: obiurgauitque
 Alcibiadem cachino effusum &
 moderationis socraticæ ac indu-
 striæ cōscium: cū ostendisset sa-
 piens ille, signa* sibi talia inesse, **Cicero lib.*
 sed eorum vim penitus extirpatā *de fato.*
 ratione & disciplina virtutum. Ita-
 que maleficij reū lex sciscit Astro-
 logum, qui quemquam hominū
 furem renunciaffet, †præiudicio †*litē apud*
 stellæ fretus, sæpenumero perfu-^{§. si quis}
 diosæ, ac indicio fluxo munitę. Ita *Astrolo-*
 vt terre magis quàm cœli plaga, & ^{gus. ff. de}
iniuriis.

inolita consuetudo, mores humanos temperet, aut deprauet. Cur enim Lacones in furta propensi, mœchique, leguntur, nisi impunitate concessa, & licentia moris atque instituti? Cur, obsecro, tectofages (sic vero Tolosates antiqui appellabantur †) domi æquum & bonum complexi, cùm longè trās Rhenum, signa victricia circumtulissent, mordicus iustitiæ summam opinionem cum laude bellica, in Hercyniæ syluæ fertilissimis locis, retinuerunt, * nisi quod educatione & more, ea imbuti fuerant? Nondum procerum aliquorum instigatu irretiti, aut exterorum vlla colluie inquinati: nec Regibus imponere, ac principibus viris detrahare, insidiariue, assueti: aut (vt hodie assolet) plebi numinis prætextu, sibi dominatum,

† *Pomp.
Mela lib. 2.
de situ or-
bis cap. 5.
Pausanias
de Sylla
lib. 9.*

* *Iulius Cæ-
sar lib. 6. de
bello gall.*

AD. INIVR. RECEP. DEF. 100
 quærere cum maximo Sacerdotū
 detrimento: quorum opima præ-
 dia in militum stipēdia vendi pu-
 blica iubet necessitas, & opes ino-
 pia innocente vita, ac casta olim
 partas euanescere. Nam & L. Syl-
 la delphici Apollinis, atq; Olym-
 pici delubri aurum, impunè con-
 flauit eadē ratione. Quid memo-
 rem Seres populos, apud quos ar-
 bores villis pretiosis hirtē in foliis
 Sericum vellus ferunt, in ora Indis
 Scythísque media & fortunata?
 eo magis quod neque furta aut a-
 dulteria norunt, neque admittūt,
 homicidium prorsus detestantur,
 quamuis Martis sydus ignitū sin-
 gulis diebus ibidem medium cir-
 culum * cœli obtineat. Verum in-
 ter blandimenta fortunæ plerique
 securi, cœlitum fato omnia circū-
 agi suspicantur: quis scit, inquiūt,

* Papa Cle-
 mens D. Pe-
 tri discipu-
 lus lib. 9.

Recognitio-
 num Pom.

Mela lib. 1.
 cap. 2.

N iij

STEPHANI FORCAT.

an spiritus hominum ascēdat sur-
sum, & deorsum, iumentorum spi-
ritus? nec perspiciunt, quid paulo-
post idem Ecclesiastes pro certo
† *Ecclesiastes cap. 3.* offerat, † pulverem, inquam, redi-
cap. 12. turum in terram suam, spiritū ve-
ro ad Deum, qui eum demiserit:
ac si depositum bona fide red-da-
tur utrobique domino reposcen-
ti. Igitur cū alicubi apud M. Ma-
nilium,

*Fata regunt orbem, certa stant om-
nia lege,*

Habenas profecto eadem sentiūt
in dextra Dei cōstitutatas, ut idem *
scripsit,

*Infusūmque Deum cælo, terraque
marique.*

A quo quidem mundum tempe-
rari mox subdit,

Et rationis agi motu : cum spiritus

* *Manilius*
in Astro-
nomicis lib.
2. in prologo
cap. 1.
lib. 4.

Per cunctas habitet partes.

Est vero Deus ipse spiritus† mundi totius autor, & opus suum ad-
 mirandum vbiq̃ implens & cir-
 cumspiciens. Qui tametsi futura

quævis præuideat, non tamen ea
 hoc vel illo modo impellit cōtin-
 gere, nō magis quàm Thales fidus
 syderū interpret, cū præsensit o-
 learum tenuem prouentum, atque
 oliueta certatim conduxit feracia
 charitati annonæ obuius, vt se fa-
 cilè locupletari posse ostenderet:
 nec manu iniectam, astra pollici-
 tis stare cōpulit, sed præuidit dun-
 taxat eorum minas. Ecquādo re-
 dintegrabitur prisca hominū sim-
 plicitas, nihil sublime, nihil curio-
 se, de cœlestibus indagantiū, præ-
 sertim apud Celtas, quorum qui-
 dem nemo in dubium reuocauit
 essent ne dii, an nō: vel, teste Ælia-

† Ioannis
 cap. 4. laer-
 tius in Tha-
 lete.

† *lib. varia
historia. 2.
cap. 31.*

no, † num otiosi nulla rerum humanarū cura teneretur. Fuit eiusmodi sollicitudo Epicuri, aut Diagoræ Melij, interdum diis superis infensi, quod improbissimos mortalium non vlciscerentur, & protinus deprompto de pharetra fulmine scelestos, terræ pondera, & vomicas meras, non comminuerent. Cæterum vindicta diuina tantisper sustinens, & nequaquā dormitans, iis, qui effractis prudentiæ repagulis insolenter efferuntur, nec fide numē assequi queunt, experimento tandem, quid rei sit, perspicuè declarabit.

FINIS.

INDEX EORVM QVÆ tribus præcedentibus libris continentur.

A

A <i>Dulterium cum uxore committi.</i>	41.
<i>Alceſtin memorabile factum.</i>	44.
<i>Annibis de Rom. dictum.</i>	77.
<i>Angli utuntur legibus Martianis.</i>	54.
<i>Anna Caroli 8. ſororis magnæ prudentia.</i>	47.
<i>Appanagium quid ſit</i>	17.
<i>Ariſtoteles Athenis eiicitur, & quare.</i>	67.
<i>Artemiſiæ memorabile factum.</i>	43.
<i>Ariſtippus primus mercedem exegit pro doctrina.</i>	83.
<i>Æſpis voluptate quadam interficit.</i>	92.
<i>Æſtra nihil in inuitum ſtatuer.</i>	99.
<i>Athene à Minerva conditæ.</i>	54.
<i>Auaritia modum non habet.</i>	9.

B

B <i>Oniſacij 8. arrogantia.</i>	20.
<i>Boniſacius 8. Regnum Gallie Alberto occupan-</i> <i>dum dat</i>	21.
<i>Boniſacius Anagniam fugiens ibidem moritur.</i>	21.
<i>Brunechildis exilium.</i>	43.

C

C <i>Alpurnia Iulij Caſaris uxor, mariti mortem</i> <i>præuidit.</i>	33. 45.
<i>Capitolini nominis origo.</i>	6.

INDEX

<i>Caroli Pulchri successor quis.</i>	28.
<i>Carolus Magnus hostibus eccl. formidolosus.</i>	92.
<i>Carolus D. Ludouici frater regno Sicilia præficitur à Pont.</i>	18
<i>Caroli 9. immatura mors</i>	34.
<i>Catelli insule Melitana.</i>	26
<i>Catharinam Henrici 2. mariti mortem præsensisse</i>	33.
<i>Catherina Medicea Regno Gallia præficitur.</i>	52.
<i>Cato vitam gladio sibi adimic.</i>	79.
<i>Celtæ, virorum ab mulierum fortium præconia ad lyrã decantabant.</i>	51.
<i>Celticaram fœminarum Iudicium eo.</i>	
<i>Celtarum bellum mulierum interuentu compositum eo.</i>	
<i>Celtarum simplicitas.</i>	101.
<i>Cererem tanquã legistatricem Romani colunt.</i>	54.
<i>Clemens D. Petro suffectus in Pontificatu & quare.</i>	87.
<i>Clotarius Galterum Inuetotum manu propria interficit & quare.</i>	70.
<i>Collegium Nauarra à Iana Regina Nauarra institutum, restauratum autem ab Isabella.</i>	39.
<i>Consiliarius Regis qualis esse debeat.</i>	71.
<i>Coruius Valerij victoriæ causa, & unde postea Coruius dictus.</i>	7.
<i>Corninum nomen Siculis formidabile</i>	10.
<i>Cornuos albos, insule Gallici Oceani demones fuisse</i>	8.

D

D <i>Eboram Israelitis inu dixisse.</i>	51.
<i>Demon Socrates</i>	5.

INDEX

Druidarum Philosophorum de duello sententia .13

E

E douardus Caletum Anglie subiicit, & quomodo idem ab Henrico 2. recuperatum sit. 31.

Edium forcatili descriptio. 3.22.

Equites D. Ioannis à Solymano superati in insulam Melitam migrant. 25.

Eruditio honorem & diuitias alit. 83

Aesculapius extinctos ad vitam reuocabat. 3.

F

Fœminæ regales olim patris vel mariti uiuentis potiebantur iure. 52

Fœminæ maribus origine præstantiores, & quare. 38.

Fœminæ à iudicio arcentur ex edicto C. Caesaris, & quare. 55

Fœminini sexus defensio aduersus viros. 37

Fœminas Romanis præfuisse. 45

Forcatulus nominis sui immemor. 3.

Francorum Rex superiorem non cognoscit. 20.

Francorum in imperando concordia. 17

Francorū contra Romanos Gothosque fœlix bellū. 5.

Fredegunda maritum occidit, & quare. 42.

Frumenti copiā de cœlo cecidisse in oppido Agino. 92.

G

Gallia Alexandri manibus tumulum ex-
truit. 36

Gallia mundi delicia. 54

Gallorum circa animarum commigrationem fides. 13.

Galli cuiusdam famosum facinus. 6.

Galli Romanorum legibus utuntur. 54.

INDEX.

<i>Galli in bello fortes.</i>	5. & 8.
<i>Gallis priscis Græcum idioma vſitatum.</i>	12.
<i>Gallorum funera ſumptuoſa.</i>	15.
<i>Gallorum priſcorum mos circa laudes deſuncti.</i>	4.
<i>Gallus leoni formidoloſus.</i>	8.
<i>Galli cum Manlio inducias ineunt.</i>	6.
<i>Gallici nominis origo vnde.</i>	15.
<i>Græci in hiftoriis ſuis immodici</i>	15.

H

H <i>Adriani Auguſti magna clementia.</i>	93.
<i>Hæſtilis ludus in nuptiis principum Gallie antiquitus vigit.</i>	32.
<i>Henricus 2. in hæſtilibus ludis confoditur.</i>	31.
<i>Herilus Rex tres habebat animas.</i>	67.
<i>Hermidorus à ſuis expellitur</i>	67.
<i>Hutini mors feſtina.</i>	27.

I

I <i>nſcriptio ſepulchri Regis Cyri.</i>	30.
<i>Ioannes Dux Brabantie hæſtili ludo confoditur.</i>	31.
<i>Ioannes Valeſius primus Delphinus.</i>	28.
<i>Iſabella ex equo cadens interit.</i>	39.
<i>Iſabella Edouardi ſecundi vxor Regnum Gallie ſibi vendicat.</i>	28.
<i>Iſides vniuerſum orbem peragravit.</i>	54.
<i>Itali & Gothi, hoſtes terribiles.</i>	48.
<i>Iudæi in Galliam reuocantur & à quo.</i>	27.
<i>Iudæi puero Chriſtiano in crucem acto illudunt.</i>	27.
<i>Iulius Cæſar in ſenatu necatur, & quis ei ſucceſſerit</i>	45.
<i>Iulius Cæſar octuaginta Gallie oppida, & trecentos</i>	

INDEX.

populos occupat, & quæ fuerit causa victoriae suæ.

II.

Julius Cæsar Cōsulibus potestatem regalem ademit. 45

Juliani elegans responsum Zephidio oratori. 72.

Iuppiter præceptor Regis Cretensium. 82.

Iuris professor ex Senatus decreto successorem sibi eligere nequit & quomodo hoc abrogatum sit. 86.

Iurisperitus qualis Geometra esse debeat. 89.

Iuris studiosos Papiniani Iurifestum celebrasse & quando. 88.

Iuris professores in discipulos civilem habere potestatem & criminum coercionem. 82

L

Lacones ad furta propensi 99.

Latinae linguae inuentrix. 36.

Leonora Henrici Ducis Normanniae uxor. 38.

Leontinus ex quaestu artis oratoria statuam auream sibi erexit. 83.

Legis 12. tab. ferendae Romae author & interpret quis. 67

Lex obliuionis. 61.

Lex lata sub ludo hastili. 32.

Lilij radix nocentes serpentum spiritus propulsat. 34.

Literarum color niger. 68

Lucretia Romae Consules creat. 45.

Lucretia vitam sibi adimit, & quare. eod.

D. Ludovicum albo sanctorum iubet inscribi Bonifacius octauus. 21.

D. Ludovic. in obsidione Tunetesi moritur. 40. & 16.

D. Ludovicum in Syluis sub quercu ius dixisse. 51.

D. Ludovicus abstines & largus erga pauperes. 40.

Ludovicus II. reconciliat sibi fratrem Carolum. 19.

INDEX

- Ludouici 9. peregrinas feras cognoscendi sollicitudo.*
66.
Ludovicus à blancha in Dei timore institutus. 40.
Lugdunenses Augusto ludos arámque consecrassent.
37.

M

- M**amea cura erga Alexandrum. 36
Mamea nomen unde Alexandro. 35.
Maior natus in Regno Franciæ sceptrum habet, ceteri
vero ducatus & Comitatus. 17
Mansoli Regis memorabile sepulchrum septem mun-
di miraculis connumeratum. 44.
Manlius victoriam Gallis eripit. 5.
Manlius excitatus clangore anserum. 5.
Manlius è rupa Tarpeia præcipitatur. 6.
Marsiæ nominis origo unde. 16.
M. Catonis præceptum. 95.
Manlij perfidia, & quomodo eam ipsemet detegat. 6.
Marci Valerij modestum facinus. 7.
Mars Deus Galliæ. 13.
Messalæ nominis origo 10
Minerva Casta patrem vim inferre volentem inter-
rimit. 54.
Modus nunciandi nouum opus 5.
Mons Pyrenis Gallos ab Hispanis dirimit. 10.
Morbum multis fuisse causam multorum bonorum
65.
Moritasgus à deuicto Valerio se Valesium appellat.
15.

INDEX

N

N Arsetus Longobardos in Italiam vocat & quare. 17.

Nogaretus à forcatulo hospitio recipitur. 22.

O

O Ra in quam Moritasgus deuictus Valerio cōcessit Valesia appellata. 16.

P

P Ater vitam naturalem, praeceptor vitam ciuilem prestat. 82

D. Petrum beatam Mariam mortuam laudasse. 50.

Petri de Medicis primi erga literas affectio. 49

Pœna seminantium dissidias. 20

Philippus 6. Valesius, Philippo minori natu filio cedit ducatum Aureliensem. 180

Philippus Tertius nomine Valesio delectabatur. 16

Philippus exercitum contra Bonifacium conscribit.

21.

Philippi pulchri erga religionem catholicam animus.

24.

Philippus pulcher Templariorum opes equitibus Rhodanis assignat. 25.

Philippus à Galia abegit Iudeos & Saracenos, & quare. 26

Philippus mores Tolosatum sanctione confirmat. 26

Philippus contra Turcam exercitum parat & quare. 29

Philippum pulchrum è Gallia monachos qui inquisitioni praeerant abegisse, & quare. 73

Philippus Augustus, repudiata uxore ducit Mariam & quomodo postea liberi ex Maria legitimati fuerint. 53.

O

INDEX

<i>Pipinus Caroli magni pater.</i>	18
<i>Plotina magna virtus ab Hadriano Cæsare descripta.</i>	
38.	
<i>Plotina templo Nemancensi dicata.</i>	20.
<i>Præsidium Regni quod sit.</i>	18
<i>Principes amant alienigenas uxores & quare.</i>	39
<i>Principi vindictam cupienti ex decreto Theodosii non obediendum ante 30. dies.</i>	92
<i>Publicolæ nominis Origo.</i>	9
<i>Pulchri nomen unde.</i>	17
<i>Pulcheriæ in Imperando prudentia.</i>	46

R

R egine viduæ in Gallia Blanchæ nomine hone- stantur.	39
<i>Reges quatenus Deo accedant.</i>	93
<i>Reges Deo curæ esse, & à Deo fieri</i>	32
<i>Rex solus in Gallia de muneribus publicis disponit.</i>	
86.	

<i>Romanorum & Atheniësiū post victoriam triū- phus.</i>	8
<i>Remus Rex morte multatus quod muros transiluif- set.</i>	74

S

S ceptrum & Corona pondera animi.	65
<i>Seres populi nec homicidia nec adulteria norūt.</i>	99
<i>Servi Romæ tempore Saturnalium dominis impera- bant.</i>	90
<i>Sybillas è regia stirpe fuisse & de Sybillarum ora- culis.</i>	58.
<i>Sigibertus à duobus militibus trucidatur.</i>	43
<i>Solon patriam frugiens à Cræso multis opibus dona- tur.</i>	67

HENRICO III. FRAN-
CIÆ ET POLONIÆ CHRI-
stianiss. Regi, Stepha. Forcatu-
lus Iurisconsultus.

IRARI mihi sæ-
penumero cōtigit,
Hérice Rex Chri-
stianissimè , scri-
ptorum huius æ-
tatis imprudentiam, cōsiliique in-
opiam: quorum partim in fictis fa-
bulis cōscribendis opera ponitur,
partim in amoribus canendis, par-
tim in exterorum gentium rebus
gestis, literarum monimētis com-
mendandis, posteritatique prodē-
dis. Cū multò iis aptiora magis-
que idonea scribendi suppeditent

† ij

EPISTOLA.

argumenta. Nū enim vera falsis, & gallorū res gestas, quā aliorū gētiū populariū quā exterorū, prodere satius est, & præstabilius? ficta enim aniculis linquantur, extera exteris, & sua cuiq; genti facta exornanda: vera autem & seria viri graues Frāciæ, Philofranci & Philopatrides tractēt. Hac ego mēte cū essem, nihil mihi faciendum prius putavi, quā iis de rebus, quæ patriæ alicui esse ornamento possent, scriberē: immo nec litterarū quicquā exarādū, nisi de domesticis rebus & gallicis. In quibus cū nulla seges fœcundior, nulla se offerret sylua vberior, nullus campus amœnior, quā stemmaturū, rerūque gestarum Valesiorum, gentisque tuæ, Henrice Rex Christianissimè, mihi iterum sæpiusque appellande: operæ præ-

HENRICO III.

FRANCORVM ET POLONIAE REGI, RELATA gratia, Stephano Forcatulo Iuriconsulto autore.

Primo libro continetur,

Valesiorum Franciæ Regum, origo splendida, inuictum robur, & prosperum imperium.

Secundo,

Quod fœminæ illustres regnis gubernandis, ac legibus ferendis, commodissimæ ubique fuerint.

Tertio,

Ampliores gratias Regi agens autor, salubria quædam Gallis detegit: & quare discessum cogitet.

PARISIIS,

Apud Guilielmum Chaudiere, via Iacobææ sub signo Temporis & hominis Siluestris.

1579.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY

1. The first part of the document is a list of names and addresses, which are arranged in a columnar fashion. The names are written in a cursive script, and the addresses are written in a more formal, printed style. The list includes names such as "John Smith", "Mary Jones", and "Robert Brown", and addresses such as "123 Main Street", "456 Elm Street", and "789 Oak Street".

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1945

NOBILISS. D. PH. HV-
RALTO VICECOMITI
de Chiuerni, Franciæ pro-
cancellario L. P. For-
catulus. S. D.

*Theniensis quidam ora-
tor, vir clarissime, ut for-
tunarum, sic & diuitia-
rum paternarum hare-
des esse liberos debere aiebat. Ego verò,
quem parens coluerit, eundem & natū
obseruare & colere cumprimis debere
contenderim. Itaque cū ex patre per-
sæpè intellexerim, quāti te faceret, quā-
toque opere, amplitudini tuæ addictus
consecratūsque esset, statim ut aliqua
meæ erga te obseruantiaë testificandæ o-
blata est occasio, eam ego auidissimè ar-*

ripui. Cùmq; libros eos quos pater dùm
vita frueretur scripserat, nec edere in
lucem, morte immatura præreptus, po-
tuerat, in iisque commētarios Stemma-
tum & rerum gestarum gentis Valesiæ
in lucem ederem, nolui eos de manibus
exire, quin aliquod obseruatiæ, ut dixi,
erga te meæ præ se ferrent testimonium:
maiora ut spero imposterus, adiuuan-
te Deo, editurus. Vale.

DE HISTORIA SVA IAM
absoluta de Gallorū: & domus
Medicæ imperio, & Phi-
losophia.

*Exanguis virga sylleniis euolat umbras:
Septigeros manes, sed magis historia:
Res prisca renouat: dat castis lumine vitam:
Charius & vita dat remeante decus.*

EPISTOLA.

tium me esse facturum ratus sum,
si eas quã fieri possit accuratissimè
posteritati notas redderem. Quod
si vt summè cupij, ita assequar, for-
tunatissimus mihi ipse videbor, pa-
triiis rebus, Regique meo obser-
uandissimo vsum aliquem præsti-
tisse. Tibi tamen, hæc grata & ac-
cepta & tanquam ab humillimo
majestati tuæ subiecto cliëte pro-
fecta complaceant rogo obsecró-
que. Vale.

AD EVNDEM INVI-
ctissimum Regem, Step-
hanus Forcatulus Iu-
riscons.

*Quod potes ipse mihi perituro reddere
vitam,*

*Plus Iouis est, quàm si fulmen ab
arce vibres,*

*Hinc ego, vita duplex ut sit tibi, curo
vicissim,*

*Gramine, vel Phæbi carmine, fata
domans.*

*Quod potes ipse tamen nil, Rex claris-
sime, miror:*

*Cùm servare homines numinis esse
sciam.*

INDEX

T

T Arquinij & Hetrusca cum Lucretio, & Valerio pugna.	9.
Theodosii temeraria in subscribendo facilitas.	46
Theophrasti in sermone gravitas.	88
Theophrasti mors & eiusdem elogium.	87.88
Tolosates antiquitus Tectosages dicti, & quare.	100
Triticum ex agro Romano ultro natum.	92
T. Manlius Gallo adimit aureum torquem, unde postea torquati nomen habuit.	7
T. Manlij severitas in filium.	eod.
Tutores sepe pupillos bonis suis spoliare.	47

V

V Alesia comitatus primus Comes quis.	31
Valesia unde, & quando originem sumpserit.	5
Valerij mors.	14
Valerius exercitum amisit in ripa ligeris fluvij.	11
Valerij cum Moritasgo duellum anceps.	11
Valerij triumphus.	9
Vascones milites nasci	21
Veterum opinio de aqua.	63. & 64
Vlysseni canis sui necem fleuisse.	75
Vngarij pastoris magna improbitas & quomodo Bituriges eam represserint.	91
Vrbs Sena Quiritum dicta & quare.	16

O ij

Extrait du Priuilege du Roy.

PA R priuilege du Roy est defendu à tous Libraires, Imprimeurs, & autres qu'il appartiendra, en quelque sorte & maniere que ce soit, d'imprimer, vendre ou distribuer aucunes œuvres de *M. Estienne Forcatel, Docteur, Regent en la faculté de droit Civil en l'université de Tholozé*, sinon au Libraire, ou Imprimeur qu'il aduifera & choisira & aura charge & puissance: & ce iusques au temps & terme de six ans entiers, & cōsecutifs apres la premiere impression, qui sera faicte de chacune desdictes œuvres, sur peine de confiscation des liures imprimez par autres, & d'amende arbitraire, ainsi qu'il est plus amplement contenu esdictes lettres de Priuilege, sur ce donnees à Paris le treiziesme iour de May, l'an de grace, mil cinq cens soixante & douze.

Par le Roy en son Conseil.

Signé MORIN.

Acheué d'imprimer pour la premiere impression le 22. Nouembre. 1578.

Cujas

29.736

Præctique delicti
Causarum
Fœderat^{us} de Ori
gine. Rec^{us} Vilegij
Brocolten de
Compensatio